

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา  
กองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา

นางสาวขวัญภา บุรณะปิยะสกุล



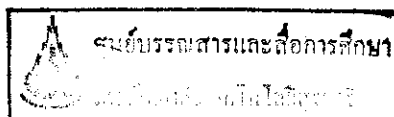
สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต

สาขาเทคโนโลยีการจัดการ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

ปีการศึกษา 2545

ISBN.....



## หน้าอนุมัติ

อาจารย์ที่ปรึกษา และกรรมการสอบ ได้พิจารณาสารนิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควร  
รับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตสาขาการจัดการและ  
การประเมินโครงการ ของสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ได้

อาจารย์ที่ปรึกษา




(อาจารย์ออลิษา รักษาชล)

กรรมการสอบ



(อาจารย์ออลิษา รักษาชล)



(อาจารย์อิสรา ประมุขสุข)

---

อนุมัติให้สารนิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการ  
และการประเมินโครงการ



.....  
(รองศาสตราจารย์ทรงพร ทาเจริญศักดิ์)

คณะบดีสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

18 ต.ค. 2566

นางสาวขวัญภา บุรณะปิยะสกุล : การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง :

กรณีศึกษา กองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา

อาจารย์ที่ปรึกษา : อาจารย์อ้อลิษา รักษาชล ,...122.....หน้า

ISBN.....

สารนิพนธ์ฉบับนี้ได้ทำการศึกษาและประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา โดยทำการเก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 3 ธันวาคม 2544 ถึงวันที่ 30 กันยายน 2545

วัตถุประสงค์ในการวิจัยมี 4 ข้อ คือ 1. โครงการกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา ในความคิดเห็นและ ทศนคติของชาวบ้าน จะช่วยลดปัญหาหนี้สินทั้งในระบบและนอกระบบ สร้างงาน สร้างรายได้ รวมทั้งช่วยทำให้ชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้หรือไม่อย่างไร 2. เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา 3. เพื่อศึกษาถึงศักยภาพของการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา 4. เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่จะทำให้กองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนาเข้มแข็ง เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบรายงาน บร.1-บร.12 และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และประชาชนในหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนาทั้งที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ และใช้รูปแบบการประเมินแบบ CIPP Model

ผลการประเมินหน่วยระบบ A พบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่เข้าใจและให้ความร่วมมือในการจัดตั้งกองทุนเป็นอย่างดี มีคณะกรรมการ 15 คน มีสมาชิก 125 คน เงิน 1 ล้านบาท ให้กู้ยืม 116 ราย เป็นเงิน 1,059,000.- บาท ลูกหนี้คงเหลือ 103 ราย เป็นเงิน 947,000 บาท ดังนั้นคงเหลือยอดเงินในบัญชีเงินล้าน 58,039.45 บาท มียอดเงินสะสมจากสมาชิก เป็นเงิน 59,225.63 บาท

ผลการประเมินหน่วยระบบ B พบว่า ผู้กู้เงินกองทุนส่วนใหญ่จะประกอบกิจการเดิมอยู่ก่อนแล้ว ได้นำเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้านทั้งหมดมารวมกับเงินสมทบส่วนตัวบางส่วน นำไปประกอบกิจการตามโครงการที่ขอกู้ แต่บางส่วนนำเงินกองทุนแบ่งไปใช้หนี้เก่าส่วนหนึ่งและอีกส่วนหนึ่งนำไปประกอบกิจการที่ขอกู้ พบเพียงไม่กี่รายเท่านั้นที่นำไปซื้อเครื่องใช้ซึ่งไม่ได้ทำให้เกิดรายได้ สำหรับผู้กู้เงินที่นำเงินไปประกอบกิจการจริงจะมีรายได้เพิ่มขึ้น

สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ

ปีการศึกษา 2545

ลายมือชื่อนักศึกษา...ขวัญภา บุรณะปิยะสกุล.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ร่วมปรึกษา.....

## กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ บุคคลและกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลือ อย่างดียิ่ง ทั้งในด้านวิชาการและด้านการดำเนินงานวิจัย อาทิเช่น

- อาจารย์อติชา รักษาชล อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์
  - คุณชัชฎาพร ราชวงษ์ ผู้ช่วยอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์
  - ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขวัญกมล กลิ่นศรีสุข , รองศาสตราจารย์ ดร.ไทยทิพย์สุวรรณกุล, อาจารย์ ดร.มัลลิกา สังข์สนิท, อาจารย์ ดร.สุนิทยา เกื้ออนาดี, อาจารย์รัชฎาพร วิสุทธาร, อาจารย์ชนิสิตา สุกแสงปัญญา, อาจารย์วัลลภ สุปัญญาโชติสกุล และคณาจารย์ประจำสาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ที่ให้คำแนะนำปรึกษาด้านวิชาการ
  - นายอำเภอ, ปลัดอาวุโส, พัฒนาการ, เกษตรอำเภอ, อำเภอขามทะเลสอ และองค์การบริหารส่วนตำบลหนองสรวง ที่ให้ความอนุเคราะห์ด้านข้อมูลต่างๆ
  - กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน, ผู้นำชุมชน, ประธานและคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ที่ให้ข้อมูลและอำนวยความสะดวก และขอขอบคุณชาวบ้านหนองสรวงพัฒนาทุกท่าน ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการปฏิบัติงานเป็นอย่างดี
  - นายเกษม เนียมสันเทียะ นักศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง สาขาเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดปราจีนบุรี ในการแก้ไขให้สารนิพนธ์สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
- ท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ที่ให้การเลี้ยงดูอบรมและส่งเสริมการศึกษาเป็นอย่างดีตลอดมา จนทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในชีวิต

ขวัญนภา บุรณะปิยะสกุล

## สารบัญ

	หน้า
หน้าอนุมัติ	ก
บทคัดย่อ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญแผนภาพ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
1. หลักการและเหตุผล	1
2. วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ	2
3. กรอบความคิดทฤษฎี	3
4. วิธีดำเนินการ	4
5. ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมินโครงการ	5
บทที่ 2 เอกสารที่เกี่ยวข้อง	7
1. นโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์และระเบียบกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ	7
2. ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง	10
3. หลักเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติในการดำเนินการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง	15
2. หลักการประเมินโครงการรูปแบบการประเมินแบบ CIPP Model	23
3. เอกสารหลักวิชาอื่น ๆ	27
บทที่ 3 วิธีดำเนินการประเมินโครงการ	44
1. วิธีการประเมินโครงการ	44
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	46
3. ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการ	48
4. ตัวชี้วัดผลการทดลองวิธีการใหม่และตัวแปรที่ศึกษา	58

## สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
5. คำชี้วัดการประมวลเทคนิคและตัวแปรที่ศึกษาของการทดลอง วิธีการใหม่	59
6. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ	59
7. การเก็บรวบรวมข้อมูล	61
8. การวิเคราะห์ข้อมูล	61
บทที่ 4 ผลการติดตามการประเมินโครงการ	64
1. การประเมินบริบทชุมชน	64
2. ผลการประเมินโครงการ โดยภาพรวม	93
3. ผลการทดลองวิธีการใหม่	110
4. ผลการประมวลผลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้รู้	111
5. สรุปผลการบรรลุวัตถุประสงค์ของการทำสารนิพนธ์	112
บทที่ 5 สรุป อภิปรายและข้อเสนอแนะ	117
1. สรุป อภิปรายผล	117
2. ข้อเสนอแนะ	122
บรรณานุกรม	
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก	
ภาคผนวก ข	
ภาคผนวก ค	
ภาคผนวก ง	
ภาคผนวก จ	

## สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
1. ประกอบการดำเนินการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้าน หนองสรวงพัฒนา	5
2. แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินกับการตัดสินใจ ในแบบจำลองชีพชีพี	26
3. แนวคิดพื้นฐานของการประเมินของสต๊าฟเฟิลบีม	27
4. แสดงองค์ประกอบของระบบ CIPP Model	45
5. แสดงหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้ ตามแนวคิดเชิงระบบ CIPP Model	50
6. แสดงหน่วยระบบการดำเนินกิจการของผู้ดูแลราย ตามแนวคิดเชิงระบบ CIPP Model	51
7. พีรามิดแสดงการกระจายตัวของกลุ่มประชากรบ้านหนองสรวงพัฒนา จากการสำรวจภาคสนาม ปี 2544	71
8. ปฏิทินแสดงการเปรียบเทียบในฤดูร้อนในอดีตและปัจจุบัน ตำบลหนองสรวง	76
9. ปฏิทินแสดงการเปรียบเทียบในฤดูหนาวในอดีตและปัจจุบัน ตำบลหนองสรวง	77
10. ปฏิทินแสดงการเปรียบเทียบปริมาณน้ำฝนในอดีตและปัจจุบัน ตำบลหนองสรวง	78

## สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1.	แสดงจำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามลักษณะของประชากร จากการสำรวจภาคสนาม ปี 2544	71
2.	แสดงจำนวนยานพาหนะและเครื่องจักรกลเกษตรบ้านหนองสรวงพัฒนา จากการสำรวจภาคสนาม ปี 2544	79
3.	แสดงเครื่องใช้ไฟฟ้าในครัวเรือนบ้านหนองสรวงพัฒนา จากการสำรวจภาคสนาม ปี 2544	80
4.	แสดงจำนวนครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง บ้านหนองสรวงพัฒนา จากการสำรวจภาคสนาม ปี 2544	82
5.	แสดงการปลูกพืชในพื้นที่บ้านหนองสรวงพัฒนา	84
6.	แสดงรายได้ของประชากรต่อปีในแต่ละครอบครัว บ้านหนองสรวงพัฒนา จากการสำรวจภาคสนาม ปี 2544	85
7.	แสดงรายชื่อคณะกรรมการหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา ตามความรับผิดชอบ จากการสำรวจภาคสนาม ปี 2544	87
8.	แสดงแห่งเขตการปกครองบ้านหนองสรวงพัฒนา จากการสำรวจภาคสนาม ปี 2544	88
9.	แสดงการทำบุญหรืองานประเพณีบ้านหนองสรวงพัฒนา ในเดือนต่าง ๆ จากการสำรวจภาคสนาม ปี 2544	90
10.	แสดงรายชื่อคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา	100
11.	แสดงรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิและที่ปรึกษากองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา	102
12.	แสดงกลุ่มที่จัดตั้งในหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา จากการสำรวจภาคสนาม ปี 2545	103



## บทที่ 1

### บทนำ

#### 1. หลักการและเหตุผล

จากอดีตลักษณะการพัฒนาประเทศนั้น รัฐบาลจะเน้นรูปแบบการพัฒนาด้านวัตถุเป็นหลัก อาทิ การสร้างถนน สร้างเขื่อนขนาดใหญ่ โดยไม่คำนึงถึงสภาพความเป็นจริงของสังคมไทย ซึ่งขาดการพัฒนาที่ตัวบุคคลหรือองค์กรในชุมชนเป็นสำคัญ จะเห็นว่าแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 – 8 ไม่ได้สนองตอบต่อชุมชนหรือขจัดความยากจนของชาวชนบทได้อย่างแท้จริง แม้ว่ารัฐจะกำหนดการพัฒนายกระดับความรู้ของประชาชนและให้เงินช่วยเหลือมากมายก็ไม่ได้ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น การพัฒนาชนบทนั้น ไม่ว่าจะใช้กลยุทธ์หรือวิธีการแบบใดก็ตามจะต้องพิจารณาถึงปัญหาความยากจนเป็นสิ่งแรก เพราะการแก้ไขปัญหาคความยากจนจะทำให้การพัฒนาชนบทสำเร็จลุล่วงได้ตามเป้าหมาย สำหรับการพัฒนาที่ดีและได้ผล จะต้องทำการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชนโดยรวมก่อน เพื่อนำไปสู่การวางแผนการพัฒนาในอนาคตต่อไป ในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญของการพัฒนาบุคคลเป็นหลัก เพื่อให้คนในชุมชนมีศักยภาพจัดการบริหารชุมชนด้วยตนเอง นำไปสู่การพึ่งพาตนเองได้เน้นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ก่อให้เกิดการประสานงานที่เกื้อกูลสนับสนุนซึ่งกันและกัน ทั้งภาครัฐและประชาชน

สำหรับความยากจนของประชาชนในชนบทและชุมชนเมือง คือ การไม่มีเงินทุนและขาดโอกาสเข้าถึงแหล่งเงินทุน รัฐบาลชุดปัจจุบันได้เล็งถึงความสำคัญจุดนี้จึงเกิดนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองขึ้น ซึ่งถือเป็นนโยบายที่เร่งด่วนและสำคัญยิ่งในการแก้ไขปัญหาคความยากจนของประชากรส่วนใหญ่ของประเทศที่กำลังเผชิญอยู่และเสริมสร้างศักยภาพทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชากรในหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยเน้นกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่มใหม่ ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชากรในหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยรัฐจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กองทุนละ 1 ล้านบาท เพื่อนำมาพัฒนาอาชีพ สร้างงานสร้างรายได้ ลดรายจ่าย ตลอดจนบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน รวมทั้งเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้ท้องถิ่นมีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการเงินกองทุนของตนเอง สร้างความเข้มแข็งด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองสู่การพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนอันเป็น

เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคตต่อไป

บ้านหนองสรวงพัฒนา ได้ทำการก่อตั้งกองทุนหมู่บ้านตามนโยบายของรัฐบาล เพื่อนำเงิน 1 ล้านบาท มาหมุนเวียนในหมู่บ้านเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างรายได้ทำให้ความเป็นอยู่ของชาวบ้านดีขึ้น เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2544 ชื่อว่า “กองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา” สำนักงานตั้งอยู่ที่เลขที่ 76 หมู่ 5 ตำบลหนองสรวง อำเภอขามทะเลสอ จังหวัดนครราชสีมา ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งสิ้น 125 ราย ได้รับจัดสรรเงิน 1 ล้านบาท เมื่อวันที่ 6 กันยายน พ.ศ. 2544

## 2. วัตถุประสงค์ของการดำเนินโครงการ

1. เพื่อต้องการทราบว่าโครงการกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา ในความคิดเห็นและทัศนคติของชาวบ้าน จะช่วยลดปัญหาหนี้สินทั้งในระบบและนอกระบบ สร้างงาน สร้างรายได้ รวมทั้งช่วยทำให้ชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้หรือไม่อย่างไร

2. เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา พร้อมทั้งแนวทางการแก้ปัญหา

3. เพื่อศึกษาถึงศักยภาพของการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา ว่ามีมากน้อยเพียงใด

4. เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่จะทำให้กองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนาเข้มแข็ง นำไปสู่การพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านอย่างยั่งยืน

## 3. กรอบแนวคิดทฤษฎี

การวิจัยเป็นเครื่องมือที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการประเมินความสำเร็จของ โครงการหรือการวัดความสามารถในการบรรลุผลของการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ผลที่ได้จากการประเมินจะเป็นตัวชี้วัดความสามารถในการดำเนินงานว่ามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากน้อยเพียงใด นักทฤษฎีองค์การทั้งหลายต่างพากันเสนอแนวคิด วิธีการวิเคราะห์และตัวแบบ (Model) ของการศึกษาเพื่อการประเมินความสำเร็จของโครงการหรือหน่วยงานต่าง ๆ (Amitai Etzioni, 1964 : 1 อ้างใน ภรณ์ กิริติบุตร, 2529 : 1) กิบสันและคณะ (Gibson and others, 1979 : 27) เสนอแนะว่าการประเมินประสิทธิภาพการบริหารจัดการที่เหมาะสมที่สุดคือ การใช้แนวคิดทฤษฎีระบบเป็นตัวแบบหรือเครื่องมือในการวิเคราะห์ (ชุดวิชาการวิจัยชุมชน, 2545 : 31)

ในการทำการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้ “แนวคิดทฤษฎีระบบ” (System Model) เป็นต้นแบบในการประเมินผลตามโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตัวแบบทางความคิดดังกล่าวเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปในชื่อว่า “ชิพพ์โมเดล”

(CIPP Model) ของ สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam's CIPP Model) โดยที่อักษรมีความหมายดังนี้

1) C : Context คือ บริบทของหน่วยระบบ 2) I : Input คือ ปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ

3) P : Process คือ กระบวนการของหน่วยระบบ และ 4) P : Product คือ ผลผลิตของหน่วยระบบ นอกจากนี้ สตัฟเฟิลบีม ยังได้ให้ความหมายของการประเมินว่า “เป็นกระบวนการของการวิเคราะห์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจในทางเลือกต่าง ๆ ที่มีอยู่” ซึ่งการเลือกใช้ CIPP Model เป็นกรอบแนวคิดในการกำหนดตัวบ่งชี้หรือตัวชี้วัด เพื่อเก็บข้อมูลในการประเมินโครงการทำให้ทราบข้อดี ข้อบกพร่อง และประสิทธิภาพของโครงการที่จะประเมินได้เป็นอย่างดี รวมทั้งยังเป็นแบบจำลองที่เข้าใจง่าย สะดวกในการปฏิบัติ จึงเป็นที่นิยมกันอย่างกว้างขวาง

แบบจำลอง CIPP Model จะประเมินในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. การประเมินบริบทหรือสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation : C) ซึ่งช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนในการกำหนดวัตถุประสงค์
2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation : I) เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงสร้างเพื่อกำหนดรูปแบบของโครงการ
3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) เป็นการตัดสินใจในด้านการประยุกต์ใช้ เพื่อควบคุมการดำเนินการของโครงการ
4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation : P) จะช่วยในการตัดสินใจเพื่อตัดสินใจและดูผลสำเร็จของโครงการ

นอกจากนี้ได้แบ่งการตัดสินใจที่ควบคู่กับการประเมินดังกล่าวเป็น 4 ประเภทเช่นกัน คือ

1. การตัดสินใจเพื่อการวางแผน (Planing Decisions)
2. การตัดสินใจเพื่อกำหนดโครงสร้าง (Structuring Decision)
3. การตัดสินใจในการปฏิบัติ (Implementing Decision)
4. การตัดสินใจเพื่อทบทวนโครงการ (Recycling Decision)

#### 4. วิธีดำเนินการ

การดำเนินการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

**ขั้นที่ 1** ทำการศึกษาบริบทโดยรวมของบ้านหนองสรวงพัฒนาและกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา ที่ผู้วิจัยได้ปฏิบัติงานภาคสนาม จากการสังเกตและร่วมพูดคุยกับคนในชุมชน รวมทั้งศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ

**ขั้นที่ 2** ใช้แนวคิดทฤษฎีระบบโดยใช้ CIPP Model วิเคราะห์กองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา และเป็นตัวกำหนดตัวชี้วัดและตัวแปรที่จะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในการ

ประเมิน

**ขั้นที่ 3** ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ การเก็บข้อมูลโดยตรงจากกลุ่มเป้าหมายโดยการ สังเกต สัมภาษณ์ กรอกแบบสอบถามและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา ศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ ของกองทุนหมู่บ้านและหน่วยงานราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเก็บข้อมูล และ สัมภาษณ์ตามแบบศึกษา บร. 1- 12

**ขั้นที่ 4** ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (descriptive research) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลและตีความหมายจากการศึกษาภาคสนาม 10 เดือน (เดือนธันวาคม 2544 – กันยายน 2545) ผู้วิจัย ได้รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ แล้วนำมา วิเคราะห์ข้อมูลและตีความหมาย เพื่อสรุปผลการประเมิน โครงการกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา ได้แก่

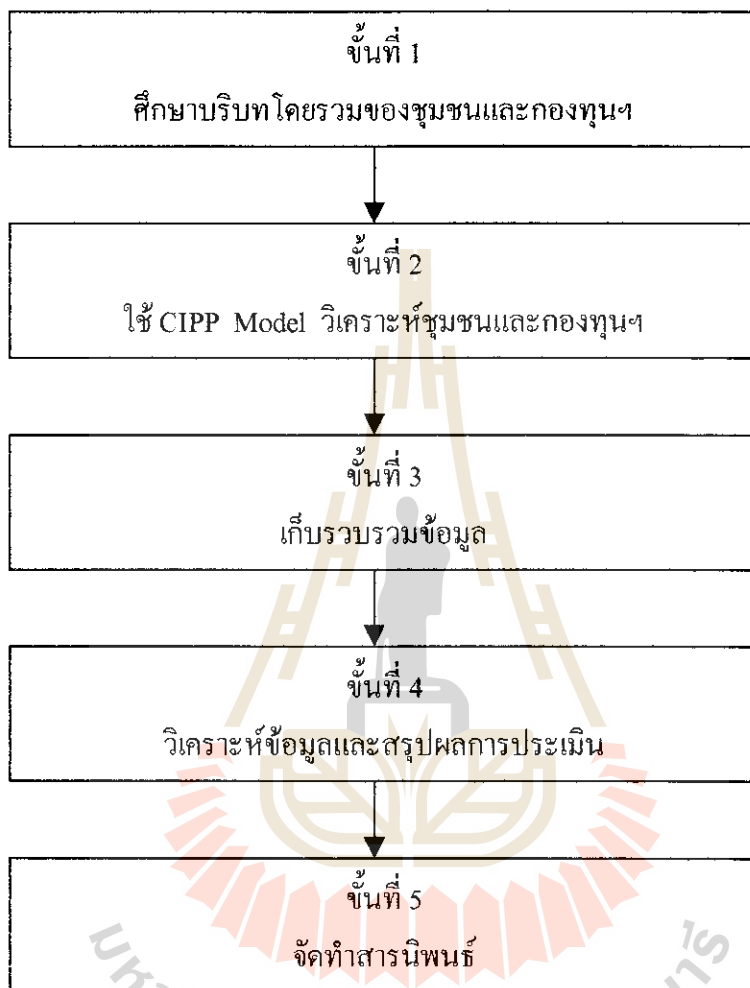
- ข้อมูลเชิงคุณภาพ มีการวิเคราะห์ข้อมูลจากการใช้หลักสถิติอย่างง่าย เพื่อที่จะบรรยายและอธิบายข้อเท็จจริงต่าง ๆ ตลอดจนการแปลความหมายตามเนื้อหาสาระจากการที่ได้เก็บรวบรวมข้อมูลตามเทคนิคของการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การจดบันทึกและ สัมภาษณ์บุคคลกลุ่มตัวอย่าง

- ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้จากแบบสอบถามที่ได้สัมภาษณ์ผู้นำและตัวแทนหัวหน้าครัวเรือนต่าง ๆ ได้มีการประมวลผลด้วยเครื่องมือและวิเคราะห์หาค่าทางสถิติต่าง ๆ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และค่าสถิติอื่น ๆ

**ขั้นที่ 5** จัดทำรูปเล่มสารนิพนธ์ เพื่อเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

**แผนภาพที่ 1** ประกอบการดำเนินการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา  
(ขวัญณา บุรณะปิยะสกุล, 2545)



**5. ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมินโครงการ**

ผลการศึกษานี้จะได้ประโยชน์ ดังนี้

1. ได้ทราบว่าโครงการกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา ช่วยลดปัญหาหนี้สินทั้งในและนอกระบบ สร้างงาน สร้างรายได้ ทำให้ชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจากอดีตมากน้อยเพียงใด
2. ได้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินการกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา ตลอดจนแนวทางแก้ไข ปรับปรุง เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชนบ้านหนองสรวงพัฒนา ต่อไป

3. ได้ทราบถึงองค์ประกอบที่จะทำให้กองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา มีความเข้มแข็ง นำไปสู่การพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน
4. เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยงานกองทุนในลักษณะอื่น ๆ ต่อไป



## บทที่ 2 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

### 1. นโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์และระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

#### 1.1 นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ย้อนไปเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544 รัฐบาลได้แถลงต่อรัฐสภาถึงแนวทางการแก้ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นรูปธรรม (กระทรวงการคลัง, 2545) ด้วยการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นโครงการหลักและเร่งด่วนที่จะช่วยลดปัญหาความยากจนและนำไปสู่การสร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่ประชาชน โดยรัฐบาลจะเป็นผู้ลงทุนทางสังคม นอกจากนี้ประชาชนจะได้มีโอกาสใช้ภูมิปัญญาและศักยภาพสำหรับก้าวเข้าสู่เศรษฐกิจใหม่ซึ่งเป็นเศรษฐกิจที่ใช้ความรู้เป็นฐานของการหารายได้อีกด้วย โดยรัฐบาลจะจัดสรรเงินอุดหนุนให้แก่หมู่บ้านหรือชุมชนเมือง แห่งละ 1 ล้านบาท ในลักษณะของเงินทุนหมุนเวียน เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนในการลงทุน สร้างงาน สร้างอาชีพ เสริมและสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในชุมชนและวิสาหกิจขนาดเล็กรอบครัว และนงลักษณ์ เดชะระพีพงษ์ (2544) กล่าวถึงโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ว่าเป็นเครื่องมือในการกระตุ้นเศรษฐกิจจากฐานราก โดยกระจายครอบคลุมทุกหมู่บ้านและชุมชนเมือง 80,000 กว่าแห่งทั่วประเทศ เป็นการสร้างโอกาสให้กับคนจน คนธรรมดาสามัญ สามารถได้รับประโยชน์จากนโยบายอย่างทั่วถึงสิทธิทัดเทียมกัน อีกทั้งเป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้มแข็งและพัฒนาศักยภาพของชุมชน ให้บริหารจัดการกองทุนนำไปสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน

นอกจากนี้สมพันธ์ เดชะอธิก (2545) มีความเห็นว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งละ 1 ล้านบาท มาจากรากฐานทฤษฎีพึ่งพารัฐ โดยอำนาจรัฐทางการเมืองที่ผ่านการเลือกตั้งเข้าไปเป็นตัวระบอบประชาธิปไตย ได้ใช้อำนาจจัดสรรทรัพยากรงบประมาณเหวี่ยงกระจายทั่วไปทุกหย่อมหญ้าที่มีความพร้อม ภายใต้ระเบียบกองทุนฯ แห่งชาติ ที่ร่างขึ้นและประกาศใช้โดยไม่ผ่านการระดมความคิดเห็นจากภาคประชาชนทั้ง ๆ ที่มีผลกระทบต่อประชาชนโดยตรง ดังนั้น ระเบียบกองทุนฯ แห่งชาติ และคณะกรรมการกองทุนฯ แห่งชาติ จึงเป็นระบบใหญ่ ที่มีระเบียบหมู่บ้านและชุมชน มีคณะกรรมการกองทุนฯ ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และคณะกรรมการหมู่บ้านและชุมชน 9-15 คน เป็นระบบโครงสร้างย่อยที่จำเป็นต้องปฏิบัติตามระบบใหญ่ในลักษณะปฏิสัมพันธ์ นอกจากนี้ยังมีการนำแนวคิดประชาสังคม (Civil Society) ในลักษณะ 4 ประสาน อันได้แก่ ภาครัฐ ภาคประชาชน / NGOs นักวิชาการและผู้นำชุมชน เข้ามาร่วมกัน

สร้างความเข้มแข็งให้กับกองทุนในการฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชน รวมทั้งยังนำเอาแนวคิดบทบาทหญิง – ชาย (Gender) เข้าไปร่วมด้วยโดยกำหนดให้มีผู้หญิงหนึ่งเข้าไปเป็นคณะกรรมการระดับหมู่บ้าน/ชุมชน เชื่อว่า คุณสมบัติที่ดีของผู้หญิงในเรื่องความซื่อสัตย์ ไม่คดโกง ละเอียดอ่อน รับผิดชอบสูง มีความเห็นอกเห็นใจผู้ด้อยโอกาสและผู้ยากไร้จะช่วยทำให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง บรรลุเป้าหมายได้ และสมพันธ์์ เศรษฐกิจ ยังให้ความเห็นว่า การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้มีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องสร้างความรู้การบริหารจัดการที่โปร่งใส การดำเนินงานเน้นสนับสนุนและช่วยแก้ไขปัญหาค่าความเดือดร้อนของประชาชนมากกว่า ยึดกฎระเบียบตายตัว จึงต้องแก้ไขระเบียบที่ไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติจริง การติดตามช่วยแก้ไข ปัญหาแก่ชาวบ้าน การเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่คณะกรรมการกองทุน การพัฒนาตัวชี้วัดการบริหารแบบโปร่งใส เพื่อให้คณะกรรมการกองทุนทุกระดับมีแนวทางพัฒนากลไกให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

## 1.2 หลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

สำหรับหลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545) คือการเสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่น ชุมชนจะเป็นผู้กำหนดอนาคตและจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยปัญญาของตนเอง มีการถือกฎประ โยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน มีการเชื่อมโยงและมีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน บนกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน ราชการ เอกชนและประชาสังคม นอกจากนี้บทบาท และหน้าที่ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ยังเป็นการจัดสรรเงินของกองทุน ๆ ละ 1 ล้านบาท ให้แก่กองทุนหมู่บ้าน ได้กู้ยืมเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ เพิ่มรายได้หรือลดรายจ่าย หรือเพื่อสาธารณประโยชน์ของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง และได้กำหนดหลักเกณฑ์ให้กองทุนหมู่บ้านสามารถนำดอกผลที่ได้ ไปใช้ในกิจการของกองทุนหรือในรูปของสาธารณประโยชน์ในเขตความรับผิดชอบของกองทุนหมู่บ้านได้

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จะประสบผลสำเร็จได้หากมีสิ่งเหล่านี้อยู่ในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง กล่าวในคู่มือสำหรับประชาชนเพื่อเตรียมการจัดตั้งและดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (2544) ประกอบด้วย ชาวบ้านต้องมีจิตสำนึก ร่วมกันในการเป็นเจ้าของกองทุน และมีส่วนร่วมในการกำหนดกติกาด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง รวมทั้งเคารพในกติกาที่กำหนดร่วมกัน คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนที่เป็นคนดี มีความรู้ มีประสบการณ์ เสียสละ มีความรับผิดชอบ ในชุมชนมีการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมทั้งการเรียนรู้ร่วมกัน คิด ร่วมกัน ทำร่วมกัน ติดตามตรวจสอบร่วมกัน และรับผลประโยชน์ร่วมกัน อย่างเป็นธรรม มีความสามัคคี ความเอื้ออาทร ถือถือผู้ด้อยโอกาส รวมทั้งมีการประสานความร่วมมือทั้งในด้านการ



เรียนรู้และกิจกรรมร่วมกัน ในลักษณะเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

### 1.3 วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (คู่มือสำหรับประชาชน เพื่อเตรียมการจัดตั้งและดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง, 2544) สรุปได้ดังนี้

1. เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างหรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉิน และความจำเป็นเร่งด่วน และสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน
2. ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการเงินทุนของตนเอง
3. เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพ และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง
4. กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต
5. เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

นอกจากวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้นแล้วยังมีหัวใจของ “กองทุนหมู่บ้าน” (ชีวิตชุมชน, 2544) ดังนี้

1. กระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนของตนเองให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ ให้อำนาจการบริหารจัดการตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของตนเอง และก่อให้เกิดกระบวนการสร้างผู้นำตามธรรมชาติ
2. กระตุ้นให้เกิดการร่วมแรงร่วมใจในหมู่บ้าน มีกระบวนการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้และคิดค้นโครงการที่มาจากความต้องการที่แท้จริงของชาวบ้านร่วมกัน เพราะชาวบ้านคือผู้ที่รู้ปัญหาของตนเองที่สุด
3. กระตุ้นให้เกิดการยกระดับทักษะในการผลิต การแปรรูป การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้กับสถาบันการศึกษาท้องถิ่น ตลอดจนการพัฒนาตลาดและโอกาส เพื่อสร้างรายได้และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืน โดยมีดอกผลกลับคืนมาและใช้คืนกับกองทุนหมู่บ้าน เพื่อสามารถนำไปให้สมาชิกรายอื่นในหมู่บ้านได้ใช้ประโยชน์ต่อ

#### 1.4 ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ มีระเบียบที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๔
2. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๔ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๔
3. ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๔
4. ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติและแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๔

ในการทำสารนิพนธ์ครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้แนวทางนโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์ และระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติดังกล่าว เป็นหลักในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองด้วย

## 2. ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.1 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๔ ประกอบไปด้วย 2 หมวด ดังนี้

### หมวด 1

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ สรุปได้ดังนี้

1. ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า “คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ” (กทบ) ประกอบด้วย นายกรัฐมนตรี หรือรองนายกรัฐมนตรี ที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายให้เป็นประธาน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นรองประธานคนที่หนึ่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเป็นรองประธานคนที่สอง รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นรองประธานคนที่สาม ผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณ เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงการคลัง ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปลัดกระทรวงพาณิชย์ ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม ปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ผู้อำนวยการธนาคารออมสิน ผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้แต่งตั้ง จำนวนไม่เกิน 10 คน เป็นกรรมการ เลขาธิการนายกรัฐมนตรี เป็นกรรมการและเลขานุการ คณะกรรมการอาจแต่งตั้งกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการได้อีก

จำนวนไม่เกิน 3 คน และให้มีที่ปรึกษาคณะกรรมการ ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งโดยคำแนะนำของคณะกรรมการจำนวนอย่างน้อย 3 คน แต่ไม่เกิน 7 คน

2. กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจะมีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละ 2 ปี และอาจได้รับการแต่งตั้งได้อีก

3. กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจะพ้นจากตำแหน่งเมื่อ ตาย , ลาออก , เป็นบุคคลล้มละลาย , คณะรัฐมนตรีมีมติให้พ้นจากตำแหน่ง , เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ , และได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก

4. การประชุมของคณะกรรมการจะต้องมีกรรมการมาร่วมประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด จึงจะครบองค์ประชุม และในการประชุมครั้งใดถ้าประธานไม่อาจทำหน้าที่ได้ให้รองประธานฯ ทำหน้าที่แทน ถ้ารองประธานฯ ไม่สามารถทำหน้าที่ได้ให้กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม สำหรับการวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก โดยกรรมการแต่ละคนจะมีคนหนึ่งเสียงในการลงคะแนน ถ้ามีคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งเสียงเป็นเสียงชี้ขาด

5. คณะกรรมการมีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- กำหนดนโยบาย การจัดตั้ง และแนวทางการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

- จัดทำร่างกฎหมายเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เสนอต่อคณะรัฐมนตรี และกำหนดแผนงาน ออกระเบียบ ข้อบังคับ และประกาศในการจัดตั้งและแนวทางการบริหารงานกองทุน พร้อมทั้งออกระเบียบเกี่ยวกับการรับเงิน การจ่ายเงิน การเก็บรักษาเงิน จัดหาและจัดสรรผลประโยชน์ของกองทุน

- แต่งตั้งคณะอนุกรรมการ คณะทำงานเพื่อดำเนินการตามระเบียบ และออกระเบียบ คำสั่ง และประกาศอื่น ๆ เพื่อปฏิบัติตามระเบียบนี้

- รายงานผลการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งฐานะการเงินของกองทุนให้คณะรัฐมนตรีทราบอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

## หมวด 2

สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ สรุปลikeดังนี้

1. ให้มีสำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ในสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี โดยสำนักงานมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

- ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการและปฏิบัติงานธุรการของคณะกรรมการที่ปรึกษาคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการ และศึกษา

รวบรวม วิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของคณะกรรมการและของกองทุน

- ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบถึงการจัดตั้ง นโยบาย

และแนวทางการบริหารกองทุน รวมทั้งดำเนินการและประสานงานกับส่วนราชการและองค์การต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดตั้งกองทุน และแนวทางการบริหารกองทุน

- จัดให้มีการสนับสนุนให้มีการประชุมชี้แจงและฝึกอบรม

บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานกองทุน พิจารณาเสนอความคิดเห็นต่อคณะกรรมการในการพิจารณาแผนการบริหารและจัดการกองทุน และให้การสนับสนุน ปรึกษาหารือ และข้อเสนอแนะแก่คณะกรรมการเกี่ยวกับนโยบายระเบียบ หลักเกณฑ์ การดำเนินงานกองทุน

- ดำเนินการหรือมอบหมายให้หน่วยงานอื่น ๆ ดำเนินการใน

ส่วนที่เกี่ยวข้องกับกองทุน และรายงานผลต่อคณะกรรมการดำเนินการในส่วนการบริหารกองทุน รวมทั้งต้องรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีของสำนักงานเสนอต่อคณะกรรมการอีกด้วย

## 2.2 ระเบียบกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา

### 2.2.1 การจัดทำระเบียบข้อบังคับ

เมื่อดำเนินการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านครบ 15 คน แล้ว โดยกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา มีคณะกรรมการที่เป็นเพศชาย จำนวน 8 คน และเพศหญิง จำนวน 7 คน จากนั้นได้ทำการจัดสรรตำแหน่งต่าง ๆ ตามความเหมาะสมและตามความรู้ความสามารถของแต่ละคนคณะกรรมการที่ได้รับคัดเลือกร่วมกันร่างระเบียบข้อบังคับกองทุนหมู่บ้านตามหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการบริหารจัดการกองทุน เพื่อเป็นกติกาและแนวทางที่สมาชิกกองทุนทุกคนได้ปฏิบัติ โดยมีประเด็นที่จะต้องเป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด คือ

1. วงเงินกู้ยืมรายหนึ่งไม่เกินสองหมื่นบาท หากเกินกว่านี้ต้องให้สมาชิกพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดแต่ต้องไม่เกินห้าหมื่นบาทต่อราย

2. ระยะเวลาการชำระคืนเงินกู้ยืมไม่เกินหนึ่งปี

ส่วนประเด็นอื่น ๆ คณะกรรมการกองทุนฯ ร่วมกันร่างระเบียบข้อบังคับกองทุน โดยมีการขอคำปรึกษาจากผู้ทรงคุณวุฒิและที่ปรึกษากองทุน (ผู้ได้รับแต่งตั้งจากคณะกรรมการกองทุนโดยพิจารณาจากผู้ที่มีความรู้ความสามารถในชุมชน เช่น ข้าราชการต่าง ๆ และผู้นำชุมชน) จนได้ร่างระเบียบข้อบังคับกองทุน จากนั้น ทำการเรียกประชามชชาวบ้าน เพื่อขอมติเห็นชอบจากสมาชิก โดยอธิบายเป็นข้อ ๆ ถ้าหากสมาชิกไม่เข้าใจหรือมีปัญหาข้อใด ก็จะร่วมกันคิดและแก้ไขปัญหา จนได้ข้อปฏิบัติซึ่งเป็นระเบียบข้อบังคับกองทุนที่ทุกคนยอมรับเป็นข้อบังคับร่วมกันต่อไป หากดำเนินการไปแล้วพบว่าระเบียบข้อบังคับข้อใดไม่เหมาะสม เมื่อดำเนินการครบ 1 ปี ก็จะทำการสรุปรวบรวมปัญหาและทำการแก้ไขระเบียบข้อบังคับในวัน

## ประชุมใหญ่สามัญประจำปี

### 2.2.2 การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา

เมื่อจัดทำระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์และวิธีการบริหารจัดการกองทุนแล้ว คณะกรรมการกองทุน และสมาชิกร่วมกันดำเนินการตามกติกาที่ได้วางไว้ เช่น

1. การรับสมาชิก
2. การระดมหุ้น
3. การจัดทำระบบบัญชี
4. การจัดระบบตรวจสอบ
5. การมอบหมายภารกิจ ความรับผิดชอบของกรรมการ
6. อื่น ๆ

### 2.2.3 ระเบียบข้อบังคับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา

มีดังต่อไปนี้

#### 1. ที่ตั้ง

ที่ตั้งของกองทุน เลขที่ 76 หมู่ที่ 5 ตำบลหนองสรวง อำเภอ  
ขามทะเลสอ จังหวัดนครราชสีมา รหัสไปรษณีย์ 30280 โทรศัพท์ 044 -234279

#### 2. วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุน

- 1) เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนให้กับสมาชิก
- 2) เพื่อให้บริการเงินกู้ยืมแก่สมาชิก
- 3) เพื่อส่งเสริมการออมทรัพย์ด้วยวิธีการถือหุ้น การรับฝากเงิน  
สัจจะออมทรัพย์
- 4) เพื่อส่งเสริมอาชีพภายในหมู่บ้านให้เข้มแข็งพึ่งตนเองได้
- 5) เพื่อพัฒนาจิตใจสมาชิกให้เป็นคนดี มีความซื่อสัตย์ เป็น  
คนไม่เห็นแก่ตัว และเป็นคนไม่มัวเมาในสิ่งอบายมุข
- 6) เพื่อความสามัคคีและมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงาน  
ของคนในชุมชน

#### 3. แหล่งที่มาของกองทุน

- 1) เงินอุดหนุนที่รัฐบาลจัดสรรให้
- 2) เงินกู้ยืม
- 3) ดอกผลหรือผลประโยชน์ใด ๆ ที่เกิดขึ้นจากเงินกองทุน
- 4) ดอกผลหรือผลประโยชน์จากกลุ่มออมทรัพย์
- 5) ค่าธรรมเนียมแรกเข้า

- 6) เงินฝากสัจจะและเงินรับฝากค่าหุ้น
- 7) เงินสมทบจากกลุ่มหรือองค์กรสมาชิก
- 8) เงินหรือทรัพย์สินอื่น ๆ ที่กองทุนได้รับ โดยไม่มีเงื่อนไข

ผูกพันหรือภาระติดพันอื่นใด

#### 4. คุณสมบัติของสมาชิก

- 1) เป็นผู้ที่พักอาศัยหรือพักอาศัยอยู่ในหมู่บ้านเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี ก่อนการจัดตั้งกองทุน
- 2) เป็นผู้ที่มีนิสัยอันดีงาม มีความรู้ความเข้าใจเห็นชอบด้วยหลักการของกองทุน และสนใจที่จะเข้าร่วมในกิจการของกองทุน
- 3) เป็นผู้พร้อมที่จะปฏิบัติตามระเบียบของกองทุน
- 4) เป็นผู้ที่คณะกรรมการกองทุน ได้มีมติเห็นชอบให้เข้าเป็นสมาชิก
- 5) อดทน เสียสละ และเห็นแก่ประโยชน์ของกองทุนเป็นสำคัญ
- 6) มีเงินฝากสัจจะ และถือหุ้นอย่างน้อย 1 หุ้น แต่ต้องไม่เกิน 1,000 หุ้น
- 7) ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย, และไม่มีประวัติเสียด้านการเงิน
- 8) ประพฤติตนในหลักของศาสนา
- 9) ยึดมั่นในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย
- 10) อายุไม่น้อยกว่า 20 ปีบริบูรณ์
- 11) ต้องไม่ติดยาเสพติดหรือเกี่ยวข้องกับยาเสพติด รวมทั้งต้อง

ให้ความร่วมมือในการปราบปรามยาเสพติดในชุมชน

12) ถ้าสมาชิกลาออกจากกองทุนและพ้นจากสมาชิกภาพกองทุนแล้ว มีความต้องการที่จะกลับเข้าเป็นสมาชิกใหม่ ต้องเว้นระยะห่างไม่น้อยกว่า 2 ปี นับจากวันพ้นสภาพสมาชิก

#### 5. การสมัครเข้าเป็นสมาชิก

การเข้าสมัครเข้าเป็นสมาชิกของกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา

- 1) ยื่นคำขอสมัครเป็นสมาชิกกองทุนได้ที่คณะกรรมการกองทุนพร้อมเอกสารต่าง ๆ ดังนี้ สำเนาทะเบียนบ้าน , สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน และคำสมัครเป็นค่าธรรมเนียมแรกเข้า 10 บาท
- 2) ผู้ที่มีคุณสมบัติตามระเบียบข้อบังคับ สามารถยื่นความจำนง

หรือสมัครเข้าเป็นสมาชิกของกองทุนได้ เดือนละ 1 ครั้ง โดยสามารถสมัครเป็นสมาชิกได้ทั้งในลักษณะปัจเจกบุคคลและกลุ่มหรือองค์กรชุมชนแล้วแต่ความสมัครใจของผู้สมัครสมาชิก เมื่อคณะกรรมการกองทุนพิจารณาคุณสมบัติแล้วและเห็นสมควรรับบุคคลเข้าเป็นสมาชิกจะแจ้งให้ชำระค่าธรรมเนียมแรกเข้าค่าหุ้นและเงินฝากตั้งจะ ภายใน 15 วัน นับจากวันที่ได้รับแจ้งให้เข้าเป็นสมาชิก

#### 6. การพ้นสภาพจากการเป็นสมาชิก ด้วยสาเหตุต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 1) ตาย
- 2) ลาออกและได้รับอนุมัติให้ลาออกจากคณะกรรมการกองทุน
- 3) คณะกรรมการกองทุนมีมติให้ออกด้วยคะแนนเสียงเกินกว่าสองในสาม ของจำนวนคณะกรรมการกองทุนทั้งหมดเท่าที่มีอยู่
- 4) ที่ประชุมสมาชิกมีมติให้ออกด้วยคะแนนเสียงเกินกว่าสองในสาม ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด
- 5) คณะกรรมการให้ออกเนื่องจากมีหลักฐานอันสมควรเชื่อได้ว่าขาดคุณสมบัติ
- 6) ต้องไม่ติดยาเสพติดหรือเกี่ยวข้องกับยาเสพติด
- 7) วิกลจริต จิตฟั่นเฟือน หรือถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ
- 8) จงใจฝ่าฝืนระเบียบของกองทุนหรือแสดงตนเป็นปรปักษ์หรือไม่ให้ความช่วยเหลือ หรือร่วมมือกับกองทุนไม่ว่าด้วยประการใด
- 9) จงใจบิดบังความจริงอันควรแจ้งให้ทราบในใบสมัครสมาชิก
- 10) นำทรัพย์สินของกองทุนไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ที่ได้ระบุไว้
- 11) มีลักษณะและหรือคุณสมบัติไม่ตรงตามที่ระเบียบข้อบังคับของกองทุนกำหนดไว้

### 3 หลักเกณฑ์และแนวทางการปฏิบัติในการดำเนินการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

#### 3.1 แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จะมีส่วนสำคัญในการประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองต่าง ๆ เนื่องจากกระบวนการเลือกคณะกรรมการกองทุน จะต้องเป็นไปตามข้อที่ 41 ของระเบียบคณะกรรมการว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๔ ดังนี้

จัดเวทีชาวบ้าน โดยผู้ใหญ่บ้านเรียกประชุมหัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านครัวเรือนละ 1 คน เพื่อเปิดเวทีชาวบ้านเลือกสรรคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านจำนวน 15 คน (ซึ่งมีจำนวนชายและหญิงไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของกรรมการทั้งหมด) ตามระเบียบของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ดังนี้

1. องค์ประชุมของเวทีชาวบ้าน คือ หัวหน้าครัวเรือนจำนวนไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดของหมู่บ้าน
2. ร่วมกันกำหนดวิธีการและดำเนินการเลือกกันเอง
3. เลือกคณะกรรมการกองทุน ในช่วงเวลาที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกำหนด โดยมีคณะกรรมการฯ ระดับอำเภอ สนับสนุนให้การเลือกสรรคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน เป็นไปตามมติของเวทีชาวบ้าน

สำหรับคุณสมบัติของคณะกรรมการกองทุนจะต้องเป็นไปตาม ข้อ 17 ของระเบียบคณะกรรมการว่าด้วย การจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๔ ดังนี้

คณะกรรมการกองทุนต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม คือ

- เป็นผู้ที่อยู่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านหรือชุมชนมาไม่น้อยกว่า 2 ปี
- เป็นผู้ที่มีอายุ 20 บริบูรณ์
- เป็นผู้ปฏิบัติตนอยู่ในหลักศาสนา มีความรับผิดชอบ

เสียสละ มีส่วนร่วมในกิจกรรมของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ไม่คิดการพนัน ไม่ยุ่งเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ไม่มีประวัติเสียด้านการเงิน และยึดมั่นระบอบประชาธิปไตย

- ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย หรือไร้ความสามารถ
- ไม่เคยรับโทษจำคุก เว้นแต่เป็นโทษที่กระทำโดยประมาท

ไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือไม่เคยกระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ยกเว้น ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สินและความผิดฐานบุกรุก

- ไม่เคยถูกไล่ออก หรือให้ออกจากราชการ หรือรัฐวิสาหกิจ
- ไม่เป็นผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ตามมาตรา 68 วรรค 2 ของ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

- ไม่เคยถูกให้ออกจากคณะกรรมการกองทุน ด้วยมติของ

คณะกรรมการหรือมติของสมาชิก

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ต้องยื่นขอขึ้นทะเบียนจัดตั้งกองทุนต่อคณะกรรมการฯ แห่งชาติ หรือหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการฯ แห่งชาติ และเปิด



บัญชีเงินฝากของคณะกรรมการให้แล้วเสร็จภายใน 90 วัน หลังจากได้รับเลือก

### 3.2 แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

เมื่อกองทุนได้ดำเนินการจัดตั้งกองทุนเรียบร้อยแล้ว สามารถขอรับการจัดสรรจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ โดยมีขั้นตอนดังนี้

#### 3.2.1 การขอขึ้นทะเบียนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1) จัดทำแบบขอขึ้นทะเบียนตามแบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมกองทุนหมู่บ้านหรือแบบ กทบ.๒ ซึ่งขอรับแบบ กทบ.๒ ได้จากคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ สำหรับแบบ กทบ.๒ นั้น จัดทำขึ้นเพื่อให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้ประเมินความพร้อมในด้านต่าง ๆ ของหมู่บ้านและชุมชนตามสภาพความเป็นจริง สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ในการดำเนินการตามนโยบายและแนวทางในการพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีความเจริญก้าวหน้า ทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม ประกอบด้วย 5 ส่วน ดังนี้

##### ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้าน / ชุมชน

- จำนวนประชากรและครัวเรือนในหมู่บ้าน , อาชีพ , ผลผลิตและรายได้เฉลี่ยของประชากรในหมู่บ้าน

##### ส่วนที่ 2 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน / ชุมชนเมือง

- จำนวนครัวเรือนที่เข้าร่วมคัดเลือกคณะกรรมการ, วิธีการคัดเลือก, คุณสมบัติของคณะกรรมการ ที่ปรึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ, ความรู้ ประสบการณ์ และความมั่นใจในการบริหารกองทุนของคณะกรรมการกองทุน

##### ส่วนที่ 3 การเตรียมความพร้อมของหมู่บ้าน / ชุมชนเมือง

- ระเบียบ ข้อบังคับในการดำเนินการกองทุน, การมีส่วนร่วมของชาวบ้านหรือสมาชิกในการจัดการกองทุน, การปฏิบัติของสมาชิกตามระเบียบ และข้อบังคับของกองทุน

##### ส่วนที่ 4 ทวนดำเนินการของกองทุนหมู่บ้าน / ชุมชนเมือง

- จำนวนกลุ่มหรือองค์กรที่มีในหมู่บ้าน, จำนวนเงินที่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมกับกองทุนหมู่บ้านในรูปแบบต่าง ๆ, การเปิดบัญชีเงินฝากของกองทุน

ส่วนที่ 5 แนวคิดในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เมื่อได้รับการสนับสนุนเป็นวงเงินไม่เกิน 1,000,000 บาท จากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

- วิธีการบริหารจัดการเงินกองทุนด้านต่าง ๆ ให้มีการกระจายผลประโยชน์อย่างทั่วถึงและหมุนเวียนอย่างต่อเนื่อง

2) ยื่นแบบคำขอขึ้นทะเบียนกับธนาคารออมสิน หรือธนาคาร

เพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ กำหนด (สำหรับทุกหมู่บ้านในอำเภอขามทะเลสอ จะใช้ ร.ก.ส. เพราะเป็นธนาคารเดียวที่อยู่ในพื้นที่อำเภอนี้) พร้อมเอกสารที่เกี่ยวข้อง คือ ระเบียบข้อบังคับกองทุน , รายชื่อคณะกรรมการ , สำเนารายงานการประชุมประชาคมคัดเลือกคณะกรรมการและการจัดสรรตำแหน่ง

### 3) เปิดบัญชีกับธนาคาร

#### 3.2.2 การประเมินความพร้อมกองทุน

เมื่อกองทุนหมู่บ้าน ได้ยื่นขึ้นทะเบียนต่อธนาคารแล้วคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอร่วมกับกองทุนหมู่บ้าน จะประเมินความพร้อมในเรื่องต่างๆ ดังนี้

- การคัดเลือกคณะกรรมการ
- คุณสมบัติของคณะกรรมการ
- ความรู้ ประสบการณ์ และความมั่นใจการบริหารกองทุนของ

คณะกรรมการกองทุน

- ระเบียบ ข้อบังคับ ในการดำเนินการกองทุน
- การมีส่วนร่วมของชาวบ้าน หรือสมาชิกในการจัดการกองทุน
- การปฏิบัติของสมาชิกตามระเบียบ และข้อบังคับของกองทุน
- การเปิดบัญชีเงินฝากของกองทุน

#### การรับเงินจัดสรร

เมื่อคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ อนุมัติเงินจัดสรรตามผลการประเมินความพร้อมแล้ว จะแจ้งให้กองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองทราบ เมื่อกองทุนได้รับแล้วให้ติดต่อบริษัทธนาคาร เพื่อทำหลักฐานการรับเงินจัดสรร 1 ล้านบาท โดยมีเอกสารดังต่อไปนี้

1. สมุดบัญชีเงินฝากธนาคาร
2. มติที่ประชุม ซึ่งเห็นชอบและมอบหมายให้คณะกรรมการ

กองทุนเป็นผู้มีอำนาจในการทำนิติกรรมสัญญากับธนาคารไปแสดงต่อธนาคารฯ และมติดังกล่าว ต้องให้ประธานกรรมการของกองทุนลงนามกำกับ และรับรองสำเนาครบทุกหน้า

3. บัตรประจำตัวประชาชนของคณะกรรมการกองทุน

### 3.3 การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

3.3.1 การพิจารณาเงินกู้ให้กับผู้กู้ นั้น คณะกรรมการจะต้องดำเนินการตามหมวด 7 ว่าด้วยการกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

- 1) สมาชิกของกองทุนที่ประสงค์จะขอกู้เงินจากกองทุนต้องจัดทำคำขอกู้

โดยระบุวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินอย่างชัดเจน โดยให้ยื่นคำขอกู้ดังกล่าวต่อคณะกรรมการ กองทุน ให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาเงินกู้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด

2) คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจในการอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งไม่เกิน จำนวนสองหมื่นบาท ในกรณีที่คณะกรรมการกองทุนมีมติเห็นควรอนุมัติเงินกู้รายใดเกินกว่า จำนวนที่กำหนดไว้ ให้คณะกรรมการกองทุนเรียกประชุมสมาชิกเพื่อให้สมาชิกพิจารณาวินิจฉัย ซ้ำขาดต่อไป แต่ทั้งนี้การอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งต้องไม่เกินจำนวนห้าหมื่นบาท สำหรับการอนุมัติ เงินกู้ฉุกเฉิน ให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาตามความเหมาะสมและจำเป็น

3) ในกรณีที่คณะกรรมการกองทุนมีมติอนุมัติเงินกู้ยืมตามคำขอทั้งหมด หรือบางส่วนให้บันทึกความเห็นในแบบคำขอยืมเงินพร้อมทั้งส่งสำเนาแบบคำขอกู้ยืมเงินตลอดจน เงื่อนไขและรายละเอียดในการอนุมัติเงินกู้ แจ้งให้ผู้ขอกู้และธนาคารรับทราบ โดยเร็ว

คณะกรรมการกองทุนแต่งตั้งผู้แทนกรรมการกองทุนอย่างน้อยสองคน เป็นผู้แทนคณะกรรมการกองทุนในการทำสัญญากู้ยืมเงินกับผู้ขอกู้ที่ได้รับอนุมัติเงินกู้ และให้ผู้ ขอกู้ที่ได้รับอนุมัติเงินกู้ เปิดบัญชีออมทรัพย์กับธนาคาร และแจ้งหมายเลขบัญชีออมทรัพย์ให้ คณะกรรมการกองทุนรับทราบโดยเร็ว สำหรับการ โอนเงินเข้าบัญชีผู้กู้ธนาคารจะเป็นผู้ทำหน้าที่ โอนเงินเข้าในบัญชีผู้กู้ที่ผ่านการพิจารณาอนุมัติจากคณะกรรมการกองทุน ตามคำสั่งและเงื่อนไข ของคณะกรรมการกองทุน

4) คณะกรรมการกองทุนอาจเรียกหลักประกันเงินกู้ ไม่ว่าจะส่วนบุคคล หรือทรัพย์สินตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด

5) ให้คณะกรรมการกองทุนกำหนดอัตราดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทน เงินฝาก และเงินกู้ เป็นอัตราที่แน่นอนตามความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก โดยคำนึงถึง จารีตประเพณี และสภาพเศรษฐกิจและสังคมในหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นหลัก และเปิดเผย อัตราดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนดังกล่าวอย่างเปิดเผย

6) การกำหนดระยะเวลาชำระคืนเงินกู้ให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณา ตามความเหมาะสมแห่งสัญญาเงินกู้แต่ละราย การชำระคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทน ให้ผู้กู้ชำระให้แล้วเสร็จสิ้นภายในกำหนดระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี นับแต่วันที่ทำสัญญา

การชำระคืนเงินกู้หรือเงินลงทุนทุกประเภท ผู้กู้หรือผู้ที่นำเงินไป ลงทุนจะต้องนำเงินไปส่งคืน ณ ธนาคาร และนำหลักฐานการส่งชำระคืนเงินกู้หรือเงินลงทุนไป มอบให้คณะกรรมการกองทุนเพื่อเป็นหลักฐานในการจัดทำบัญชีหรือดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง

7) ในกรณีที่ผู้กู้ผิดสัญญาไม่ชำระคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยหรือ ค่าตอบแทน ตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในสัญญากู้ยืมเงิน ให้ผู้กู้เสียเบี้ยปรับตามจำนวนที่ระบุ หรือข้อบังคับที่กองทุนกำหนดไว้อย่างแน่นอนสำหรับจำนวนที่ขาดหรือค้างชำระ เว้นแต่ผู้กู้ได้รับ

อนุญาตให้ผ่อนผันการชำระหนี้ คณะกรรมการกองทุนอาจพิจารณายกเลิกหรือปรับลดเบี้ยปรับให้แก่ผู้กู้รายหนึ่งรายใดก็ได้เมื่อมีเหตุผลอันสมควร และด้วยความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก ด้วยเสียงเกินกึ่งหนึ่ง หรือดำเนินการอื่น ๆ ตามระเบียบที่กองทุนกำหนด

8) ในกรณีที่ผู้กู้มิได้เริ่มดำเนินการตามวัตถุประสงค์ในการขอยืมเงินหรือเมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้กู้นำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ให้คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจยกเลิกสัญญาและเรียกคืนเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนที่ค้างชำระคืนเต็มจำนวนได้โดยทันที และให้คณะกรรมการกองทุนเรียกประชุมสมาชิก เพื่อลงมติให้ผู้กู้ซึ่งนำเงินกู้ไปใช้นอกกรอบวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในคำขอยืมเงินพ้นจากสมาชิกภาพในระบะสามสิบวันหลังจากวันยกเลิกสัญญา สำหรับสมาชิกซึ่งที่ประชุมสมาชิกมีมติให้พ้นจากสมาชิก ห้ามสมัครเข้าเป็นสมาชิกของกองทุนเป็นระยะเวลาสองปี

3.3.2 กรณีกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา มีเกณฑ์สำหรับการพิจารณาเงินกู้ ดังนี้

เมื่อสมาชิกยื่นคำขอกู้พร้อมกับ โครงการตามวันและเวลาที่คณะกรรมการกำหนดที่กองทุนหมู่บ้าน จากนั้นคณะกรรมการมีเกณฑ์การพิจารณาให้เงินกู้ ดังนี้

- 1) ต้องเป็นสมาชิกกองทุนฯ ไม่ทำผิดระเบียบข้อบังคับของกองทุนหมู่บ้าน
- 2) สมาชิกผู้กู้ต้องเป็นคนดีของสังคม มีความวิริยะอุตสาหะ ขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ เสียสละและช่วยเหลือสังคมอย่างต่อเนื่อง
- 3) ไม่ติดยาเสพติดหรือเกี่ยวข้องกับยาเสพติด การพนัน และต้องไม่มีประวัติเสียด้านการเงิน
- 4) ต้องถือหุ้นอย่างน้อย 1 หุ้น พร้อมกับส่งเงินฝากตั้งจะอย่างต่อเนื่อง
- 5) โครงการที่ขอกู้จะต้องดำเนินการได้จริง มีความเป็นไปได้ทางการตลาดและการส่งออก สามารถเห็นได้ชัดเจนว่าคุ้มค่าต่อการลงทุนและการส่งชำระหนี้ โดยให้กู้รายหนึ่งวงเงินไม่เกิน 20,000 บาท แต่ในกรณีที่คณะกรรมการกองทุนมีมติเห็นสมควรอนุมัติเงินกู้อย่างใดเกินกว่า 20,000 บาท คณะกรรมการกองทุนจะเรียกประชุมสมาชิก เพื่อให้สมาชิกพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาด แต่ทั้งนี้ การอนุมัติเงินกู้อย่างหนึ่งต้องไม่เกิน 50,000 บาท และต้องนำหลักทรัพย์มาค้ำประกันเงินกู้

6) โครงการสร้างงานชิ้นใหม่ในตำบล เช่น การแปรรูปพืชผลทางการเกษตร และการลงทุนที่ต้องไม่ซ้ำกับตำบลใกล้เคียง

การคิดดอกเบี้ยหรือผลตอบแทนบริจาค

ในระเบียบข้อบังคับกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา ได้จัดประเภทการกู้ยืม

เพื่อไปใช้จ่ายในกิจกรรม

- (1) การพัฒนาอาชีพ
- (2) การสร้างงาน
- (3) การสร้างงานและ / หรือ เพิ่มรายได้
- (4) บรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ไม่เกินรายละ 3,000 บาท
  - เงินกู้ตามข้อ (1) (2) และ (3) ผู้กู้ต้องส่งคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ย ภายใน

1 ปี

- เงินกู้ตามข้อ (4) ผู้กู้ต้องส่งคืนเงินกู้เต็มจำนวน พร้อมดอกเบี้ย ภายใน

ระยะเวลาไม่เกิน 120 วัน

#### การคืดดอกเบี้ย

- อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ตามข้อ (1) (2) และ (3) ร้อยละ 2 ต่อปี
- อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ตามข้อ (4) ร้อยละ 1 ต่อเดือน

**หมายเหตุ** กรณีผู้กู้ผิดสัญญาเงินกู้ ให้ผู้กู้เสียเบี้ยปรับในอัตราร้อยละ 0.5 ต่อวัน เว้นแต่ผู้กู้ได้รับอนุญาตให้ผ่อนผันการชำระหนี้จากคณะกรรมการกองทุนฯ

#### การจัดสรรผลประโยชน์จากกองทุน

การจัดสรรกำไรสุทธิประจำปี เมื่อสิ้นปีทางบัญชีของกองทุนและได้ปิดบัญชีตามมาตรฐานของกองทุนการบัญชีที่รับรองโดยทั่วไปแล้ว ปรากฏว่ากองทุนมีกำไรสุทธิ คณะกรรมการกองทุน จะนำกำไรสุทธิมาจัดสรร ดังนี้

1. เป็นเงินปันผลตามหุ้น ในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี
2. เป็นเงินประกันความเสี่ยงในอัตราร้อยละ 20 ต่อปี
3. เป็นเงินเฉลี่ยคืนให้แก่ผู้กู้ในอัตราร้อยละ 5 ต่อปี
4. เป็นเงินตอบแทนแก่คณะกรรมการกองทุนในอัตราร้อยละ 20
5. เป็นทุนการศึกษาและพัฒนาอาชีพของประชากรในหมู่บ้าน

ในอัตราร้อยละ 10

6. เป็นทุนเพื่อสมทบกองทุนร้อยละ 10
7. เป็นทุนเพื่อจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกร้อยละ 10
8. เป็นทุนเพื่อสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้านในอัตราร้อยละ 5
9. อื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการกองทุนเห็นสมควร ในอัตราร้อยละ 5

**3.4 การวิเคราะห์โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง**

โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน มีหลักการเพื่อ

ส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้สามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง มีความมั่นคง จนทำให้ท้องถิ่นมีขีดความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชน ในหมู่บ้านและชุมชนเมือง สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545) เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2544 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ในฐานะประธานกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้ลงนามในประกาศรับสมัครบัณฑิต กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ที่มี จำนวนถึง 74,881 กองทุน สามารถให้พึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยกระบวนการของการศึกษาระดับบัณฑิต เพื่อเข้าไปช่วยเหลือส่งเสริมการพัฒนาและติดตามประเมินผลวิสัยนโยบาย กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้ดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นอย่างแน่นอน ได้แก่ การสร้างรายได้ สร้างโอกาสสำหรับบัณฑิตว่างงาน จำนวนถึง 74,881 คน ได้รับการยกระดับฐานะการศึกษาและมีศักยภาพด้านการบริหาร โครงการอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งบัณฑิต ยกจนในหมู่บ้านชนบท เพื่อสร้างศักยภาพและเป็นการยกระดับการศึกษาของบัณฑิตให้มีทักษะ ในการบริหารจัดการนับเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อีกทางหนึ่ง ที่สำคัญคือข้อมูลต่าง ๆ ที่ ขาดหายไปจากหมู่บ้าน จะได้ถูกนำมาใช้เพื่อวางแผนให้สอดคล้องกับนโยบายกองทุนหมู่บ้านและ ชุมชนเมือง ผลการวิจัยของกองทุนรวมทั้งสิ้น 74,881 กองทุน รวมทั้งข้อมูลต่าง ๆ ของหมู่บ้าน และชุมชนเมืองล้วนเป็นระบบมีประสิทธิภาพ และมีรายงานผลความก้าวหน้านโยบายกองทุน หมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง

ประโยชน์ที่ได้รับของบัณฑิตอาสาต่อโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหาร จัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง คือ

1. บัณฑิตว่างงานทั่วประเทศทุกพื้นที่ จำนวน 74,881 คน มีรายได้ คนละ 6,360 บาท ต่อเดือนเป็นเวลา 10 เดือน ได้รับความรู้ด้านการจัดการและการประเมิน โครงการได้รับประสบการณ์จริงในพื้นที่ มีวุฒิการศึกษาที่สูงขึ้น คือ ประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการและการประเมินโครงการ (Graduate Diploma in Project Management and Evaluation) มีโอกาสนำหน่วยกิตที่เรียนไปเทียบโอนเพื่อศึกษาระดับปริญญาโท โดยใช้เวลาและ เงินทุนน้อยลง

2. บัณฑิตเหล่านี้โอกาสหางานได้ง่ายขึ้นและมีโอกาสได้รับการจ้างงาน จากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ หรือ อบต.

3. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ทั้ง 74,881 กองทุน จะมีระบบการ บริหาร จัดการที่มีประสิทธิภาพ และสามารถพัฒนาไปสู่ความยั่งยืน โดยความรู้ที่คนในหมู่บ้านได้ เรียนรู้และสมาชิกของหมู่บ้าน ได้รับทุนให้เรียนสูงขึ้นและมีจิตวิญญาณพร้อมที่จะปฏิบัติงาน ใน หมู่บ้านต่อไปด้วยความเห็นชอบของคนในหมู่บ้านเอง

4. รัฐบาลจะทราบถึงผลการดำเนินงาน ความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรค ของการปฏิบัติงานตามนโยบายเรื่องกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จำนวนทั้งหมด 74,881 หมู่บ้าน อย่างต่อเนื่องและมีระบบ สามารถแก้ไขปัญหาอุปสรรคได้ทันทั่วทั้งที่ และนำข้อมูลการบริหารงานที่ประสบผลสำเร็จของบางหมู่บ้านไปเป็นตัวอย่างให้หมู่บ้านอื่น ๆ ดูเพื่อขยายผล ความสำเร็จต่อไป

5. ประชาชน ทั่วประเทศจะมีสภาพชีวิต เศรษฐกิจสังคมที่ดี และเป็นไปตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ลดปัญหาที่เกิดขึ้นในอดีต อันจะนำไปสู่การฟื้นฟูประเทศ ให้มีความเจริญและมั่นคงทุก ๆ ด้าน

#### 4. หลักการประเมินโครงการรูปแบบการประเมินแบบ CIPP Model

##### 1. รูปแบบการประเมินแบบซีพีพีโมเดล (CIPP Model)

จำเนียร สุขหลาย และคณะ ได้สรุป “รูปแบบการประเมินแบบ ซีพีพีโมเดล” ในหนังสือ รวบรวมบทความทางการประเมิน โครงการ (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, บรรณาธิการ, 2544 : 221 – 234) ดังนี้ แบบจำลองประเภทนี้ไม่เพียงแต่ประเมินว่า บรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่เท่านั้น แต่ยังเป็นการประเมินเพื่อให้รายละเอียดต่าง ๆ เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ และบ่งชี้จุดเด่น จุดด้อยเพื่อนำผลไปปรับปรุงกิจกรรมโครงการได้อย่างทันทั่วทั้งที่ และมีการประเมินรวมสรุปหลังโครงการสิ้นสุดแล้วเพื่อบ่งชี้ผลสัมฤทธิ์ของโครงการ จึงเห็นได้ว่ากรอบแนวคิดในการประเมินแบบซีพีพี จึงเป็นที่นิยมใช้อย่างกว้างขวาง เพราะเป็นแบบจำลองที่เข้าใจง่ายและสะดวกในการปฏิบัติ

D.L. Stufflebeam และคนอื่น ๆ (PDK, 1977, P.261-265) ได้เสนอแบบจำลอง CIPP (Context – Input – Process – Product Model) เพื่อการประเมินผลโครงการจากแนวคิด กว้าง ๆ ดังต่อไปนี้

รูปแบบของการประเมินโดยใช้หลักของเหตุผลทั่ว ๆ ไป อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินกับการตัดสินใจ และแสดงให้เห็นถึงว่ากระบวนการประเมินใด ๆ ประกอบด้วยขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนการวิเคราะห์กิจกรรมและข้อมูลที่จะประเมินเพื่อสนองความต้องการของผู้ตัดสินใจ
2. ขั้นตอนการรวบรวมสารสนเทศ (Information) ที่ต้องการ
3. ขั้นตอนการเสนอสารสนเทศให้แก่ผู้ตัดสินใจ

ด้วยวิธีการดังกล่าวนี้ เชื่อว่าการตัดสินใจนั้นจะเป็นไปด้วยความสมเหตุสมผล ในการบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ความหมายของการประเมินในทัศนะของสตีฟเฟิลบีม

สตีฟเฟิลบีม ได้ให้ความหมายของการประเมินว่า “เป็นกระบวนการของการวิเคราะห์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจในทางเลือกต่าง ๆ ที่มีอยู่”

(Evaluation is the process of delineating, obtaining and using information for judging alternative decision)

### รูปแบบการประเมินแบบ CIPP Model

แบบจำลองประเภทนี้ไม่เพียงแต่ประเมินว่า บรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่เท่านั้น แต่ยังเป็น การประเมินเพื่อให้ได้รายละเอียดต่าง ๆ เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ แบบจำลองชีพจะประเมินในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. การประเมินบริบทหรือสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation) เป็นรูปแบบพื้นฐานของการประเมินโดยทั่ว ๆ ไป เป็นการประเมินเพื่อให้ได้มาซึ่งเหตุผล เพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยเน้นในด้านความสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม วิธีการประเมินสภาวะแวดล้อม มี 2 วิธี คือ

1) Contingency Mode เป็นการประเมินสภาวะแวดล้อม เพื่อหาโอกาสและแรงผลักดันจากภายนอกระบบ (Opportunities and pressure outside of the immediate system) เพื่อให้ได้ข้อมูลมาใช้พัฒนา ส่งเสริมให้โครงการดีขึ้น

2) Congruence Mode เป็นการประเมินโดยเปรียบเทียบ ระหว่างการปฏิบัติจริง (Actual Result) กับวัตถุประสงค์ที่วางไว้ การประเมินแบบนี้ทำให้เราทราบว่า วัตถุประสงค์ใดบ้างที่ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) เป็นการจัดหาข้อมูล เพื่อใช้ในการตัดสินใจความเหมาะสมของแผนงานต่าง ๆ ที่จัดขึ้น โดยดูว่า ข้อมูลนั้นจะมีส่วนช่วยให้ บรรลุจุดมุ่งหมายของโครงการหรือไม่ ซึ่งมักจะประเมินในด้านต่าง ๆ คือ

- 1) ความสามารถของหน่วยงานหรือตัวแทนในการจัดโครงการ
- 2) ยุทธวิธีที่ใช้ในการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ
- 3) การได้รับความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้

โครงการดำเนินไปได้

ผลที่ได้จากการประเมินปัจจัยเบื้องต้น คือ การวิเคราะห์รูปแบบของวิธีการที่ใช้ในการรูปของราคาและกำไร (Cost and Benefit) ที่จะได้รับ โดยการประเมินในด้านอัตราค่าจ้าง เวลา งบประมาณ วิธีการที่มีศักยภาพ

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เมื่อแผนดำเนินการ ได้รับการอนุมัติและลงมือทำ การประเมินกระบวนการจำเป็นต้องได้รับการเตรียมการเพื่อให้ได้



ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) แก่ผู้รับผิดชอบและผู้ดำเนินการทุกลำดับชั้น การประเมินกระบวนการมีวัตถุประสงค์ใหญ่ 3 ประการ คือ

- 1) เพื่อหาและทำนายข้อบกพร่องของกระบวนการ หรือการดำเนินการ ตามขั้นตอนที่วางไว้
  - 2) เพื่อรวบรวมสารสนเทศสำหรับผู้ตัดสินใจวางแผนงาน
  - 3) เพื่อเป็นรายงานสะสมถึงการปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น
- ยุทธวิธีในการประเมินกระบวนการ มี 3 วิธี คือ

1. แสดงให้เห็นหรือกระตุ้นเตือนถึงศักยภาพของทรัพยากรที่ทำให้เกิดความล้มเหลวในโครงการ

2. เกี่ยวกับการวางโครงการและการตัดสินใจวางแผน โดยผู้อำนวยโครงการระหว่างการดำเนินโครงการนั้น

3. ยุทธวิธีในการประเมินกระบวนการ จะบอกลักษณะสำคัญใหญ่ ๆ ของโครงร่าง โครงการ

ส่วนประกอบที่เป็นหัวใจสำคัญของการประเมินกระบวนการ

มี 4 อย่าง คือ

1. จัดหานักประเมินกระบวนการเต็มเวลา
2. เครื่องมือที่เป็นสื่อในการบรรยายกระบวนการ
3. การร่วมประชุมอย่างสม่ำเสมอระหว่างนักประเมินกระบวนการและบุคลากรในโครงการ หรือในแผนงานเอง
4. การปรับปรุงโครงร่างการประเมินอยู่เป็นนิจสิน

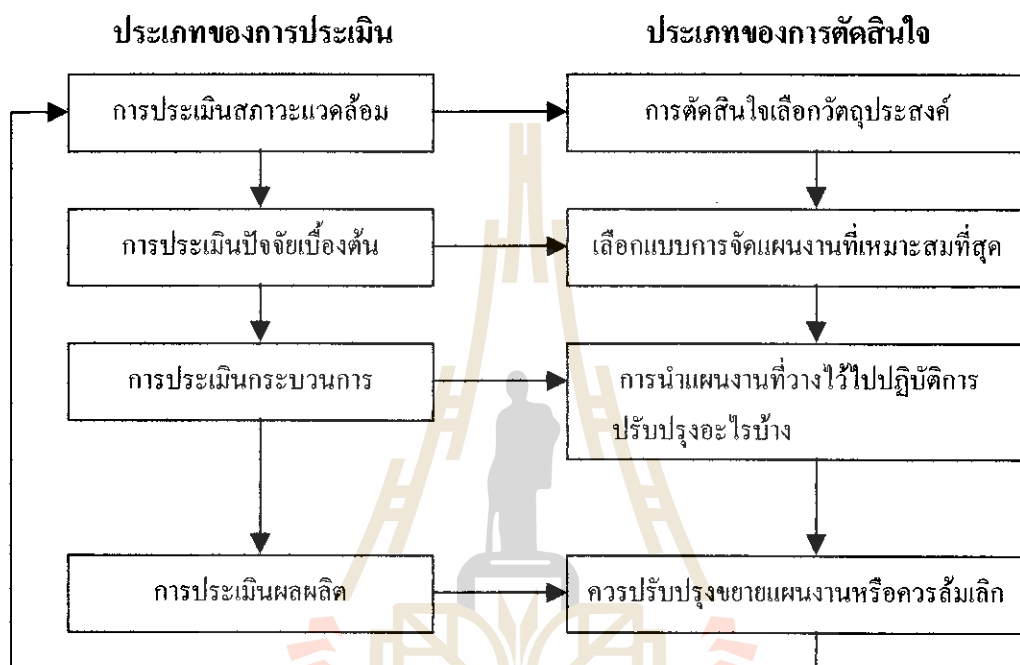
โดยสรุป ภายใต้การประเมินกระบวนการ สารนิเทศจะถูกวิเคราะห์รวบรวมและนำเสนอเท่าที่ผู้ดำเนินโครงการต้องการสารนิเทศนั้น อาจจะบ่อยทุกวันถ้าจำเป็น เฉพาะอย่างยิ่งในช่วงระยะแรก ๆ ของโครงการ

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) มีจุดหมายเพื่อวัดและแปลความหมายของความสำเร็จ ไม่เฉพาะเมื่อสิ้นสุดวัฏจักรของโครงการเท่านั้น แต่ยังมีความจำเป็นอย่างยิ่งในระหว่างการปฏิบัติตามโครงการด้วย

ระเบียบวิธีต่าง ๆ ไปของการประเมินผลผลิต จะรวมถึงต่อไปนี้  
 เข้าไว้ด้วยกัน คือ การดูว่าการกำหนดวัตถุประสงค์นั้นนำไปใช้ได้หรือไม่ เกณฑ์ในการวัดที่สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการทำกิจกรรมคืออะไร เปรียบเทียบผลที่วัดมาได้ด้วยมาตรฐานสัมบูรณ์ (Absolute Criteria) หรือมาตรฐานสัมพัทธ์ (Relative Criteria) ที่กำหนดไว้ก่อน และทำการแปลความหมายถึงเหตุของสิ่งที่เกิดขึ้น โดยอาศัยรายงานจากการประเมินสถานะแวดล้อม

ปัจจัยและกระบวนการร่วมด้วย เท่าที่ผ่านมาการประเมินมีความหมายเพียงส่วนที่เป็นการประเมินผลผลิตเท่านั้น ถึงแม้ว่า จะมีการประเมินแบบอื่นที่ต่างจากการประเมินผลผลิตแต่การประเมินเหล่านี้ก็ยังคงมีความสัมพันธ์คล้ายคลึงกันมาก

สรุปความสัมพันธ์ของประเภทการประเมินและประเภทของการตัดสินใจ



แผนภาพที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินกับการตัดสินใจในแบบจำลองชีพพี (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ ,2525)

การนำเอา CIPP Model ไปใช้ในการประเมินทำได้ในโครงการ

3 ลักษณะ คือ

1) จัดหาโครงการ ศึกษาให้ประจักษ์ว่ามีปัญหาอะไร

ที่น่าจะทำ

2) โครงการที่มีอยู่ไม่ได้ลงมือดำเนินการ

3) โครงการในระหว่างที่กำลังดำเนินการอยู่

2. รูปแบบการประเมินแบบชีพพีโมเดล (CIPP Model) “ชุดวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา” (2545 : 89 – 91) จากแนวคิดและรูปแบบการประเมินชีพพีของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam’s CIPP Model) กล่าวว่า “การประเมิน เป็นกระบวนการของการระบุ หรือกำหนดข้อมูลที่ต้องการ รวมทั้งการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำเสนอข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ให้เกิดสารสนเทศที่มีประโยชน์ เพื่อนำเสนอสำหรับใช้เป็นทางเลือกในการตัดสินใจ” โดยมีแนวคิดพื้นฐานคือ



**แผนภาพที่ 3** แนวคิดพื้นฐานของการประเมินของสตีฟเฟิลบีม  
(ซุควิชาการประเมินเพื่อพัฒนา, 2545)

สตีฟเฟิลบีม ได้จำแนกขั้นตอนของการประเมิน เป็น 3 ขั้นตอน คือ

- ขั้นตอนที่ 1 กำหนด หรือระบุข้อมูลที่ต้องการ
- ขั้นตอนที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์และจัดการสารสนเทศ เพื่อนำเสนอผู้บริหาร

นอกจากนี้ สตีฟเฟิลบีม ได้กำหนดประเด็นที่ประเมินออกเป็น 4 ประเภท ซึ่งเป็นที่มาของการกำหนดชื่อรูปแบบการประเมินว่า รูปแบบการประเมินแบบซีพีพี (CIPP Model)

- 1) การประเมินบริบทหรือสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation : C)
- 2) การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation : I)
- 3) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P)
- 4) การประเมินผลผลิต (Product Evaluation : P)

## 5. เอกสารหลักวิชาอื่นๆ

การศึกษาวิจัยด้านกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นเรื่องใหม่ที่มีเนื้อหาครอบคลุมหลายเรื่องด้วยกัน จึงต้องอาศัยทฤษฎีและแนวคิดหลายๆ แนวทางตามทัศนะต่างๆ ประสมประสานกัน อาจมาจากแนวความคิดทางชุมชน ประชาสังคม สังคมวิทยา หน้าที่ขององค์กรในสังคม การเมือง บทบาทสตรี บทบาทผู้นำ มนุษยวิทยา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา การพัฒนาที่ยั่งยืน และการศึกษาเรื่องต่างๆ มาประยุกต์เป็นแนวทางในการเขียนงานวิจัย ดังนี้

### 5.1 แนวคิดด้านชุมชน

Webster's New Dictionary of the American Language ได้ให้ความหมายไว้ว่า "ชุมชน คือ กลุ่มคนที่อยู่ในท้องที่เดียวกันหรือในเมืองเดียวกัน ภายใต้กฎหมายเดียวกัน หรือเป็นอาณาบริเวณ, เมืองที่มีกลุ่มคนอยู่ร่วมกัน หรือชนกลุ่มหนึ่งที่อยู่ร่วมกัน และมีความสนใจในเรื่องต่างๆ คล้ายๆ กัน"

Charles Hoffer ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ชุมชน ประกอบด้วยคนที่อยู่ร่วมกันซึ่งเป็นผลที่เนื่องมาจากการอยู่ร่วมกันในท้องที่แห่งเดียวกัน” โดยเน้นย้ำในเรื่องของความสนใจของคนที่อยู่ในชุมชนเดียวกัน โดยตั้งความหวังว่าความหมายนี้มีความกว้างขวางเพียงพอที่จะใช้ได้ทั้งชุมชนในเมืองและชนบท เรื่องความสนใจร่วมนี้ บางครั้งพบว่าการที่แบ่งอาณาเขตให้แน่นอนตายตัวนั้นทำได้ยาก โดยเฉพาะการแบ่งเขตท้องที่โดยการยึดถือเขตการปกครอง เช่น หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด นั้น ยังไม่ถูกต้อง เพราะบางแห่งพบว่าเนื่องจากความสะดวกในด้านการคมนาคมและมีเขตท้องที่อยู่ใกล้ชิดติดกันระหว่างอำเภอ ตำบลหรือหมู่บ้าน ชาวบ้านที่อยู่ในเขตการปกครองของชุมชนหนึ่งอาจจะเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม หรือเศรษฐกิจกับอีกชุมชนหนึ่งที่อยู่ใกล้เคียงได้ เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่า ความหมายของชุมชนอาจจะมีภาพซ้อนได้ โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาถึงอาณาเขต (Territory) หรือในแง่ของที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ (Geographical Location) แล้ว จะต้องพิจารณาถึงความสนใจ (Interest) และความสัมพันธ์ (Relationship) ที่เกิดขึ้น อันสืบเนื่องมาจากความสนใจในเรื่องนั้นเป็นราย ๆ ไป

Alvin L. Bertrand ได้อธิบายลักษณะความแตกต่างระหว่างชุมชนชนบทและชุมชนเมืองในหนังสือ Rural Sociology โดยพยายามมองความแตกต่างของชุมชนทั้งสองประเภทนี้ว่าเกิดจากสภาพสิ่งแวดล้อมหรืออิทธิพลของสิ่งแวดล้อม 3 ประการ คือ :

#### 1. อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ คือ

##### 1.1 ที่ตั้งของชุมชน สำหรับชนบทจะมีความเป็นธรรมชาติ

ที่วัดกันเป็นไปตามธรรมชาติมีการปรุงแต่งน้อยกว่าในเมือง ชาวชนบทส่วนใหญ่ทำงานกลางแจ้งและต้องต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาล ในขณะที่คนในเมืองส่วนใหญ่ทำงานในร่ม ปลูกบ้านเรือนแออัดยัดเยียด และมีความหนาแน่นของการสัญจรไปมา

##### 1.2 ความไม่แน่นอนของธรรมชาติ สำหรับชนบทนั้นส่วนใหญ่เป็นชุมชนเกษตรกรรมที่ต้องพึ่งดินฟ้าอากาศมากกว่าชุมชนในเมือง บางครั้งก็ฝนแล้ง พายุ น้ำท่วมทำให้พืชผลจากการทำเกษตรเสียหาย ความไม่แน่นอนของดินฟ้าอากาศที่ผันแปรอยู่เสมอ สร้างความไม่แน่ใจแก่ชาวชนบทในการหาคำตอบมาอธิบาย ด้วยเหตุนี้จึงพบว่า ชุมชนชนบทมีความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์มากกว่าชุมชนเมือง

##### 1.3 ความใกล้ชิดธรรมชาติ สำหรับชุมชนชนบทนั้น จะใช้ชีวิตอยู่กลางแจ้งมากกว่าการทำงานในร่ม ความเคยชินกับแสงแดดที่ร้อนระอุ หรือพายุที่รุนแรงทำให้ชาวชนบทมีร่างกายที่แข็งแรงและต่อสู้กับการแทรกแซงของโรคภัยไข้เจ็บได้ดีกว่าคนในเมือง

##### 1.4 ความห่างไกลจากชุมชนเมือง สำหรับชุมชนชนบทนั้น การติดต่อกับภายนอกมีไม่มากนักการนำหรือถ่ายทอดวัฒนธรรมที่แปลกใหม่จากภายนอกมีโอกาสน้อยมาก ชาวชนบทส่วนใหญ่จึงเป็นประเภทจารีตนิยม

## 2. อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางสังคม คือ

2.1 การติดต่ออย่างใกล้ชิดกับกลุ่มปฐมภูมิ กลุ่มสังคมในชนบทส่วนใหญ่มีแต่กลุ่มปฐมภูมิ เช่น ครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านข้างเคียง ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มสังคมที่ทุกคนต้องมีส่วนร่วมอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น ทำให้ต้องมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดอยู่เสมอ

2.2 ความแตกต่างของสังคม สมาชิกของชุมชนชนบทส่วนใหญ่จะมีความเหมือนกันทางเชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนอาชีพ จึงไม่จำเป็นต้องก่อตั้งสมาคมตามอาชีพ หรือตามภูมิภาคนาเหมือนชุมชนในเมือง ที่สมาชิกส่วนใหญ่มาจากหลายภาษา หลายชนชาติ หลายวัฒนธรรมและอพยพมาจากที่ต่าง ๆ กัน

2.3 การแบ่งชั้นวรรณะของสังคม ในชุมชนชนบทโดยทั่วไปจะมีความแตกต่างหรือแบ่งชั้นวรรณะน้อยกว่าชุมชนเมือง

2.4 การเปลี่ยนแปลงชนชั้นทางสังคมในชุมชนชนบทนั้นถูกจำกัดอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่คล้ายคลึงกัน โอกาสที่จะเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคมจึงมีน้อยกว่าคนในชุมชนเมืองที่มีสิ่งแวดล้อมที่ยืดหยุ่น ให้เยียบฐานะของคนในชั้นสังคมหนึ่งไปสู่สังคมอีกชั้นที่สูงกว่า

## 3. อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม คือ

3.1 การแสดงออกทางวัฒนธรรมแบบง่าย ๆ สำหรับชนบทมีการแสดงทางวัตถุ ความคิด หรือแม้แต่ทำนองเพลงแบบชาวบ้านหรือเพลงลูกทุ่ง การละเล่นพื้นบ้านที่สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตแบบเรียบง่ายและเป็นไปตามธรรมชาติมากกว่าคนในเมืองที่นิยมแต่งหน้าทาปาก เขียนคิ้วเขียนตา ใส่เสื้อผ้าราคาแพง ใส่รองเท้าส้นสูง

3.2 การควบคุมทางสังคมในชุมชนชนบทนั้นมีการยอมรับกันว่าการควบคุมความเป็นระเบียบของสังคม มักจะเป็นไปโดยไม่เป็นทางการ เช่น ถ้ามีคนใดคนหนึ่งไม่ชุมชนทำตัวนอกกลุ่มนอกทางไม่เป็นไปตามจารีตประเพณีแล้ว เสียงซุบซิบนินทาจากเพื่อนบ้านหรือคนในชุมชนนั้นก็กระจายข่าวไปทั่ว ซึ่งเป็นการลงโทษทางอ้อม ในขณะที่เดียวกันชุมชนเมืองต้องใช้กฎหมายและศาลมาตัดสินลงโทษ

3.3 ความรู้และทักษะ การประกอบอาชีพในชนบท เช่น การทำนา นั้น ต้องใช้ความรู้และทักษะหลายๆ ด้านในคนๆ เดียว คือ ต้องรู้ทั้งการปรับปรุงดิน เตรียมดิน หว่านข้าว นวดข้าว เกี่ยวข้าว ตลอดจนการเลือกเมล็ดพันธุ์และการขาย เมื่อบ้านเรือนผูกหรือซำรุคก็สามารถปรับปรุงซ่อมแซมเองได้ เครื่องยนต์ต่างๆ ที่ใช้ในครัวเรือนก็ต้องหาทางแก้ไขให้พอใช้งานได้ แทนที่จะไปจ้างช่างมาซ่อมเหมือนคนเมือง

3.4 ระดับและมาตรฐานการครองชีพ เครื่องใช้ อุปกรณ์เครื่องอำนวยความสะดวกในบ้าน เป็นการแสดงออกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง ในประเทศด้อยพัฒนา

คนในชนบทมีความค้อยด้านเศรษฐกิจกว่าคนในเมืองมาก การแสดงออกด้านนี้ชัดเจนมาก แม้แต่ในประเทศที่เจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สมาชิกในชุมชนชนบทเองที่มีฐานะที่ดีกว่าคนในเมือง ยังนิยมใช้ของที่มีราคาถูกกว่าคนในเมือง

## 5.2 แนวคิดด้านสังคม

ประเวศ วะสี (2541, 41-57) วิธีการสร้างความเข้มแข็งทางสังคม 10 ประการ สำหรับประชาคมตำบลและบทบาทของ อบต.

- 1) กำหนดนโยบายและกระแสสังคมร่วมกันให้ชัดเจน
- 2) สำรวจผังชุมชนและเครือข่าย
- 3) ส่งเสริมการขยายตัวของเครือข่ายชุมชน
- 4) สร้างศูนย์บริการวิชาการแบบเบ็ดเสร็จ
- 5) เชื่อมต่อการค้าขาย
- 6) สร้างสื่อเพื่อสังคม
- 7) ปรับปรุงวิธีการบริหารงบประมาณและตั้งกองทุนเพื่อชุมชน
- 8) ออกกฎหมายเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน
- 9) ฝึกฝนอบรมทักษะการสร้างความเป็นชุมชน
- 10) วิจัยเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนและประเมินผล

สมพันธ์ เตชะอธิก (2545, 6) การผสมผสานทางแนวคิดทฤษฎีซึ่งมีการนำแนวคิดประชาสังคม (Civil Society) ในลักษณะ 4 ประสาน อันได้แก่ ภาครัฐ ภาคประชาชน / NGOs นักวิชาการและผู้นำชุมชน เข้ามาร่วมกันสร้างความเข้มแข็งให้กับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ภายใต้ชื่อ “ประชารัฐ” อันหมายถึง ความร่วมมือระหว่างประชาชนกับข้าราชการ ในการฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชน

## 5.3 แนวคิดและการวิจัยด้านการพัฒนาชนบท

ในปัจจุบันเน้นการพัฒนาชนบทแบบผสมผสาน (Integrated Rural Development) ไพรัตน์ เฑชรินทร์ (2524) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชนบทแบบผสมผสานไว้ว่า เป็นกระบวนการผนึกกิจกรรมด้านสังคม เศรษฐกิจ และความมั่นคง โดยหน่วยงานของรัฐบาล ทหารระดับ เอกชน และประชาชนเข้าดำเนินการร่วมกันเป็นแผนระยะสั้นและระยะยาว เพื่อยกระดับมาตรฐานคุณภาพชีวิตของชาวชนบทในพื้นที่เป้าหมาย แผนงานของการพัฒนาจะต้องได้รับการสนับสนุนโดยรัฐบาลเป็นผู้กำหนดนโยบายไว้ ผู้ปฏิบัติจะต้องคำนึงถึงทรัพยากรและองค์การบริหารในท้องถิ่น ยอมรับขีดความสามารถและความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น เป็นผู้กำหนดในการดำเนินงาน

ยุวัฒน์ วุฒิมณี (2526) ได้ให้วิธีคิดค้นเพื่อพัฒนาชนบทใหม่ที่เรียกว่า การพัฒนา

ชนบทแบบผสมผสานไว้ว่า จะต้องหาวิธีการหลาย ๆ ด้าน และดำเนินไปพร้อม ๆ กัน ต้องผนวกกิจกรรมการพัฒนาในชนบท ผนวกภารกิจของทุก ๆ หน่วยงานที่เข้าไปทำงานในชนบทด้วยกัน แทนที่จะต่างคนต่างทำ ให้ใช้วิธีพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการหลัก และวิธีปฏิบัติเน้นการพัฒนาคน พัฒนางค์กร ใช้อำนาจของประชาชนในการพัฒนาชนบท ส่วนงานทางวิชาการตามโครงการพัฒนาชนบทต่าง ๆ นั้น ให้เข้าไปทำกับประชาชน กับองค์กรของประชาชน เข้าร่วมปฏิบัติกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายวิชาการตามโครงการต่าง ๆ

ในช่วงระยะเวลาท้ายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 รัฐบาลได้แต่งตั้งคณะทำงานขึ้นเพื่อทบทวนและศึกษา นโยบายการพัฒนาชนบทแห่งชาติ ผลการศึกษาสรุปได้ ดังนี้ (บวรศักดิ์ อุวรรณ โณ, 2527)

1. ประเทศไทยจะต้องสนใจต่อการพัฒนาชนบทอย่างจริงจังในฐานะที่เป็นปัญหารากฐานของประเทศ ทั้งปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคม
  2. เป้าหมายการพัฒนาชนบทไม่ควรมุ่งแต่เพียงการเพิ่มผลผลิตและรายได้ส่วนรวมของประเทศเป็นหลัก ควรจะมุ่งให้ความสำคัญแก่ตัวคนในเขตพื้นที่ที่ยังไม่ได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างพอเพียงให้สามารถช่วยเหลือตัวเองได้
  3. การพัฒนาชนบทจะต้องมุ่งแก้ไขปัญหารากฐานต่าง ๆ ที่เป็นสาเหตุของความยากจนให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ให้ได้มากที่สุด
- สาเหตุแห่งปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาชนบท มีดังนี้
1. ปัญหาความยากจนและความล้าหลังในชนบท
  2. ปัญหาการลงทุนส่วนใหญ่ของรัฐในอดีตมักจะเป็นโครงการใหญ่ที่ใช้เงินลงทุนสูงและโครงการเป็นลักษณะสงเคราะห์
  3. โครงการพัฒนาชนบทของรัฐบาลเป็นจำนวนมากมักจะอยู่ในรูปโครงการทดลองเพียงบางท้องที่
  4. ผลจากการดำเนินงานในพื้นที่ที่เจริญแล้ว มีปัญหาในการดำเนินงานตามแบบอย่าง
  5. แนวความคิดในการพัฒนาชนบท ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปตามรูปแบบของการพัฒนาชนบท

แนวคิดและหลักการการพัฒนาชนบทแนวใหม่ตามที่เสนอของไพรัตน์ เดชะรินทร์ (ไพรัตน์ เดชะรินทร์, 2526) มีดังนี้

1. การพัฒนาต้องยึดความต้องการพื้นฐานของคนเป็นหลัก
2. การพัฒนาจะต้องริเริ่มและดำเนินการโดยประชาชน
3. โครงการและหลักการทำงานกับชาวบ้านต้องใช้หลักการให้ชาวบ้าน

พึ่งตนเองและเข้ามามีส่วนร่วมในทุกชั้นตอน

4. โครงการและกิจกรรมพัฒนาจะต้องสอดคล้องกับสภาพสิ่งแวดล้อมและความพร้อมของชุมชน

5. การพัฒนาจะต้องเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้าง

ฟิस्क (Fisk, 1972) สรุปว่า การพัฒนาชนบทเป็นนโยบายหรือเป้าหมายชุดหนึ่งที่มีจุดมุ่งหมายหลัก 2 ประการ คือ (1) ต้องเป็นการส่งเสริมความเป็นอยู่ (Well-being) ของชนส่วนใหญ่ในชนบท และ (2) ต้องเป็นการผลิตให้มากเกินกว่าความต้องการของชาวชนบท คือ ให้มีส่วนเกิน (Surplus) ที่มีขนาดและลักษณะมากเพียงพอในการสนองความต้องการในการพัฒนาประเทศ

เฟรดเดอริคส์ (Fredericks, 1977) กล่าวว่า ในขณะที่แนวความคิดมุ่งไปสู่การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทั้งหมดเพื่อให้การพัฒนาชนบทบังเกิดผลนั้น กฎเกณฑ์ไปสู่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวไม่ได้เป็นแต่เพียงเทคโนโลยีหรือความเป็นธรรม ในความหมายของการกระจายความเป็นธรรมเสียทั้งหมด แท้ที่จริงคือ การเข้าถึงและการควบคุมสภาพแวดล้อม ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากระบวนการเปลี่ยนแปลงเป็นผู้ตัดสินใจกระทำการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการดังกล่าวเสียเอง นอกจากนี้แล้ว ยังหมายรวมถึงการมีส่วนร่วมจากชาวนาและผู้ไร้โอกาสการพัฒนาอีกด้วย

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาชนบทเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่มุ่งยกระดับความเป็นอยู่ของมนุษย์และสังคมให้สูงขึ้น เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตและสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น โดยการเพิ่มขีดความรู้ความสามารถของมนุษย์ ในการทำงานเพื่อผลิตผลจากการเข้าถึงและการควบคุมสิ่งแวดล้อมด้วยความรู้และเทคโนโลยี ตลอดจนเพื่อการกระจายความเป็นธรรมในสังคมชนบท ความสำคัญของการดำเนินงานพัฒนาชนบทอีกหลักที่ว่า ประชาชนจะต้องช่วยกันและร่วมมือกันกับรัฐบาลแก้ปัญหาและสภาพความเป็นอยู่ในหมู่บ้านของตนเอง ประชาชนเป็นพลังสำคัญพื้นฐานที่จะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาในการพัฒนาชนบทยากจน จึงต้องอาศัยทฤษฎีและแนวคิดหลาย ๆ แนวทางตามทัศนะต่าง ๆ ประสมประสานกัน อาจมาจากแนวความคิดทางสังคมวิทยา มานุษยวิทยา การเมือง และการศึกษามาประยุกต์เป็นแนวทางที่ใช้ในการพัฒนาชนบทประกอบไปด้วย

1. การช่วยเหลือตนเอง เป็นความพยายามในการชักชวนและกระตุ้นให้ประชาชนเต็มใจในความพยายามที่จะกำหนดเป้าหมายการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือขององค์กรต่าง ๆ ภายนอกระบบสังคมเป้าหมายจะมีบทบาทในการรวมกลุ่ม และให้ข่าวสารความรู้และอาจช่วยในการแสวงหาทรัพยากรทางวัตถุแต่ต้องวางตัวเป็นกลางในเรื่องของการตัดสินใจของประชาชน แนวทางนี้ ดึงดูดความสนใจเพราะสามารถไปกันได้ด้วยดีกับ



แนวความคิดด้านประชาธิปไตย แนวทางการช่วยเหลือตนเองเป็นนโยบายและการปฏิบัติที่มุ่งให้ประชาชนพยายามพัฒนาตนเองให้มากที่สุด มุ่งให้ประชาชนคิดริเริ่ม ตัดสินใจและลงมือดำเนินการเอง โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือองค์การภายนอก ให้ความสำคัญสนับสนุนด้านวิชาการความรู้และทรัพยากรความรู้บ้างเท่านั้น

2. การพัฒนาชนบทแบบเบ็ดเสร็จ คือ ไม่สามารถจะแก้ปัญหาชุมชนด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่งหรือโดยหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเท่านั้น จำเป็นต้องได้รับการประสานงานจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องประสานแผนหลาย ๆ วิธีเข้าด้วยกันและหลาย ๆ ด้านพร้อม ๆ กัน

3. การพัฒนาชนบทเป็นการดำเนินงานที่ริเริ่มจากชนบท คือ กิจกรรมในท้องถิ่นจะได้รับการสนับสนุนจากนโยบายของประเทศ ฉะนั้น การดำเนินงานของท้องถิ่นที่ปราศจากเป้าหมายและสอดคล้องกับนโยบายประเทศ ย่อมไม่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐเท่าที่ควร ในแนวปฏิบัติจึงมีการวางแผนมาจากส่วนกลางที่ไม่ได้สนใจว่าประชาชนจะยอมรับหรือไม่ก็ตาม แนวทางนี้เชื่อว่า การกำหนดรูปแบบการวางแผนและกำหนดการปฏิบัติงานตามโครงการ ควรให้ส่วนกลาง คือ รัฐบาลเป็นผู้พิจารณาตัดสินใจ กล่าวคือ รัฐเป็นผู้คิดริเริ่มตัดสินใจ และลงมือดำเนินการโดยประชาชนมีหน้าที่ ต้องปฏิบัติตาม

#### 5.4 แนวคิดและการวิจัยด้านผู้นำ

อรุณ รัชธรรม (2532, 187) ได้ให้ความหมายของ “ผู้นำ” หมายถึง บุคคลซึ่งได้รับการแต่งตั้งขึ้น หรือได้รับการยกย่องขึ้นให้เป็นหัวหน้าตัดสินใจ เพราะมีความสามารถในการปกครองบังคับบัญชา และจะพาผู้ใต้บังคับบัญชาหรือหมู่ชนไปในทางที่ดีที่ชั่วได้

เยาวภา เดชะคุปต์ ทิศนา แคมมณีและคนอื่นๆ (2535, 129) ได้ให้ความหมายของ “ผู้นำ” คือ บุคคลที่พยายามรวบรวมความต้องการและประสานความคิดของสมาชิกในกลุ่มเข้าด้วยกัน ช่วยให้กลุ่มได้กำหนดจุดมุ่งหมายในการทำงาน และดำเนินการจนบรรลุจุดหมายนั้น โดยวิธีการที่เหมาะสม

สุวรรณี แสงมหาชัยและภัทรินทร์ คิสสระ (2535, 10) ได้ให้ความหมายและอธิบายไว้ว่า “ผู้นำ คือ บุคคลที่มีอำนาจเหนือบุคคลอื่นในกลุ่ม บุคคลอื่นในกลุ่มยอมปฏิบัติตามความคิดเห็นหรือคำสั่งของเขาผู้นำกับผู้บริหารไม่จำเป็นต้องเป็นบุคคลเดียวกัน เพราะผู้บริหารมีอำนาจหน้าที่โดยตำแหน่ง แต่อาจมิใช่ผู้นำที่แท้จริงของกลุ่มเพราะขาดความเป็นผู้นำ บุคคลอื่นอาจเป็นที่ยอมรับนับถือจากสมาชิกในกลุ่มมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่ม เพราะมีความเป็นผู้นำอยู่ในตัวมีพฤติกรรมที่แสดงออกซึ่งความเป็นผู้นำ ดังนั้น ในกลุ่มคนหนึ่ง ๆ หรือหน่วยงานหนึ่ง อาจมีผู้นำหลายคนนอกเหนือจากผู้นำโดยตำแหน่งก็ได้”

Communication for Asia and the Far East : ECAFE , 1982) ได้ประชุมสัมมนาเรื่องบทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชนบทของประเทศแถบเอเชียและตะวันออกไกล ซึ่งควรเป็นแม่บทของลักษณะผู้นำท้องถิ่น ดังนี้

1. เป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตัวของประชาชน และในความต้องการที่จะปรับปรุงตนเอง

2. เป็นผู้ที่รักการทำงานร่วมกับประชาชน
3. เป็นผู้ที่ประชาชนกล่าวถึงเสมอ
4. เป็นผู้ที่ทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี
5. เป็นผู้ที่อยากเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ
6. เป็นผู้ที่มีความตั้งใจและทำงานเพื่อส่วนรวม
7. เป็นผู้มีอารมณ์ขัน
8. เป็นผู้มีสุขภาพดี
9. เป็นผู้ตั้งอยู่ในศีลธรรม
10. เป็นผู้มีความสุจริตใจ
11. เป็นผู้ที่เชื่อถือได้
12. เป็นผู้ที่ให้เกียรติยกย่องผู้อื่น
13. เป็นผู้ที่เคยให้ความช่วยเหลือร่วมมือในงานส่วนรวม
14. เป็นมิตรที่ดีของคนทุกชั้นวรรณะ
15. เป็นผู้ที่พร้อมจะรับฟังเหตุผลและปรึกษาหารือกับผู้อื่นในปัญหา

สำคัญ ๆ ของท้องถิ่น

จากการวิจัยเกี่ยวกับความเป็นผู้นำในหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย (สมชัย รักวิจิตร, 2524) พบว่า ผู้นำเป็นชาวบ้านกลุ่มเดียวที่เป็นตัวจักรริเริ่มในการพัฒนาและปรับปรุงหมู่บ้านให้เจริญ เป็นผู้ที่กล้าเสี่ยงและเป็นผู้ริเริ่มนำหรือทำสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ให้ชาวบ้านเห็นผลแล้วชาวบ้านจะเริ่มเอาแบบอย่าง ผู้นำมีอำนาจและอิทธิพลที่จะจูงใจชาวบ้านทั้งหลายให้ประพฤติปฏิบัติตามที่ผู้นำต้องการ จากการศึกษานำใน 9 หมู่บ้าน พบว่าประมาณร้อยละ 70 ของผู้นำและประมาณร้อยละ 71 ของผู้ที่มีใช้ผู้นำ แสดงเจตนาพร้อมที่จะเชื่อฟังคำสั่งผู้นำบางคนโดยปราศจากเงื่อนไขใด ๆ ทั้งสิ้น แม้ว่าการกระทำนั้นอาจมีอันตราย ประสพความลำบากหรือต้องเสียเงินทองก็ตาม ยิ่งถ้าหากเป็นงานที่ไม่ต้องเสียสละมากแล้วชาวบ้านก็ยิ่งจะยอมทำตามและมีจำนวนมากขึ้น และจากผลการวิจัยอื่น ๆ ก็สรุปได้ว่า ผู้นำท้องถิ่นเป็นตัวจักรสำคัญ (Principal agent) ในการพัฒนาหมู่บ้านและเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างความเป็นปึกแผ่นมั่นคง (Stabilizing factor) ให้แก่หมู่บ้าน

ทองคุณ หงส์พันธุ์ (2532) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบเชิงมนุษย์ (Human factors) ของผู้นำท้องถิ่นกับระดับความสำเร็จในการพัฒนาหมู่บ้านและความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบเชิงมนุษย์กับองค์ประกอบด้านภูมิหลัง ประสบการณ์ และการฝึกอบรมของผู้นำท้องถิ่น โดยเชื่อมั่นว่าผลจากการศึกษาดังกล่าวจะทำให้สามารถจัดรูปแบบยุทธวิธีการฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลจากการศึกษาสรุปได้ว่า องค์ประกอบเชิงมนุษย์ของผู้นำท้องถิ่นของหมู่บ้าน ที่มีระดับความสำเร็จทางการพัฒนาที่สูงกว่าองค์ประกอบเชิงมนุษย์ของผู้นำท้องถิ่นของหมู่บ้าน ที่มีระดับความสำเร็จทางการพัฒนาต่ำ ได้แก่ (1) ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน (2) ความรู้เกี่ยวกับแหล่งวิชาการชุมชน (3) ความเป็นผู้นำในหมู่บ้าน (4) ความซื่อตรงต่อหน้าที่ (5) ความมีจิตมุ่งมั่นที่จะพัฒนา (6) ความเป็นผู้มีกุศลจิต (7) การยอมรับวิทยาการแผนใหม่ (8) ความเชื่อมั่นในตนเอง (9) ความจงรักภักดีต่อสถาบันผู้นำ และ (10) ความสัมพันธ์กับผู้นำของหมู่บ้าน ส่วนทัศนคติแบบประชาธิปไตยของผู้นำท้องถิ่นของหมู่บ้านที่มีระดับความสำเร็จทางการพัฒนาสูงและต่ำไม่ต่างกัน

ทิตยา สุวรรณชฎ (2510) ได้เสนอผลการวิจัยว่า ผู้นำท้องถิ่นในชนบทเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญยิ่ง เนื่องจากเป็นผู้รู้และเข้าใจความต้องการของชาวบ้าน คุณภาพของผู้นำ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งเหนือองค์ประกอบใด ๆ ในการกำหนดความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการดำเนินงาน ผู้นำและผู้ที่ไม่ใช่ผู้นำส่วนใหญ่แสดงเจตนาพร้อมที่จะเชื่อฟังคำสั่งของผู้นำบางคน โดยปราศจากเงื่อนไขใด ๆ ทั้งสิ้น แม้การกระทำนั้นอาจจะมีอันตราย ประสบความลำบากหรือต้องเสียเงินทองก็ตาม นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ที่ได้รับการยกย่องให้เป็นผู้นำในชุมชนชนบทไทย จะต้องเป็นบุคคลที่มีความเสียสละและให้ความช่วยเหลือแก่คนทั่วไป มีความซื่อสัตย์ พุดจริง ประกอบการทำมาหากินในทางสุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ขยันขันแข็งพอที่จะเป็นแบบอย่างแก่ชาวบ้านทั่วไป มีความเป็นกันเองและเป็นที่พักพิงของคนทั่วไปทั้งทางวัตถุและจิตใจ

### 5.5 แนวคิดด้านบทบาทสตรี

นโยบายและแผนงานหลักสตรีระยะยาว (พ.ศ.2535 – 2545) คณะอนุกรรมการเฉพาะด้านจัดทำแผนหลักงานสตรี, คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (กสส.) สำนักงานปลัดนายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2537 อธิบายว่า สตรีซึ่งมีจำนวนครึ่งหนึ่งของประชากรทั้งหมดในประเทศนับเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ทั้งในแง่เศรษฐกิจและสังคม อีกทั้งยังเป็นกลุ่มเป้าหมายหนึ่งที่สำคัญ ซึ่งจะต้องได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอย่างยิ่ง เนื่องจากสภาพการณ์ในปัจจุบันสตรีบางส่วนถูกจำกัดสิทธิและโอกาสในการบริการด้านต่าง ๆ รวมทั้งยังได้รับเลือกปฏิบัติจากสังคมอีกด้วย เหตุผลที่ต้องมีการพัฒนาสตรี คือ

1. สตรีมีจำนวนประมาณครึ่งหนึ่งของประชากรทั้งประเทศและโดยทั่วไป ตามสถิติแล้วจะมีอายุขัยเฉลี่ยสูงกว่าบุรุษ ซึ่งจะทำให้จำนวนสตรีที่สูงอายุมีจำนวนเพิ่มขึ้น

ด้วย ทรัพยากรมนุษย์ที่มีจำนวนมากนี้จะต้องมีการได้รับการพิจารณาให้เป็นทั้งเป้าหมายในการได้รับการพัฒนา และเป็นผู้ที่สามารถพัฒนาสังคมและประเทศได้

2. ประเทศไทยไม่สามารถจะพัฒนาให้ขึ้นไปตามเป้าหมายได้ ถ้าขาดความร่วมมือจากสตรีในฐานะที่เป็นภรรยา มารดา กำลังแรงงานและในฐานะประชาชน การพัฒนาคุณภาพชีวิตและการส่งเสริมให้สตรีมีโอกาสพัฒนาศักยภาพของตนอย่างเต็มที่ จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาครอบครัว สังคม และประเทศโดยส่วนรวม

### 3. ปัจจุบันการพัฒนาสตรีต้องเผชิญปัญหา ดังต่อไปนี้

3.1 ความไม่เสมอภาคทางโอกาสของสตรี หมายถึง โอกาสที่จะได้รับการบริการทางเศรษฐกิจและสังคม ต่าง ๆ ไม่เท่าเทียมกับบุรุษ

3.2 สตรีขาดการมีส่วนร่วมในกระบวนการการตัดสินใจและการเป็นผู้นำ โดยเฉพาะกระบวนการการพัฒนาการเมือง ทำให้ไม่สามารถดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคมหลายด้านที่เกี่ยวกับสตรี

3.3 เลือกปฏิบัติต่อสตรีทั้งทางนิตินัยและพฤตินัย

3.4 ขาดการคุ้มครองสถานภาพในฐานะที่เป็นบุคคลและในฐานะที่เป็นสตรี

3.5 ค่านิยมและเจตคติต่อสตรีในเชิงลบยังมีอยู่ทั่วไป ดังสะท้อนในรูปการกีดกันการเลือกปฏิบัติ การมีอคติทางเพศและการเหยียดเพศ

3.6 เศรษฐกิจสังคมของประเทศกำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และถ้าการพัฒนาดำเนินการไปอย่างไม่ระมัดระวัง กลุ่มสตรีจะถูกกลืนและถูกทอดทิ้งไว้เบื้องหลัง ทำให้ทรัพยากรมนุษย์กลุ่มนี้ไม่สามารถมีส่วนช่วยพัฒนาประเทศไปอย่างน่าเสียดาย

4. สตรีและเด็กมักเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบและความยากลำบากก่อนเมื่อสังคมหรือครอบครัวอยู่ในสภาวะวิกฤติ จึงควรได้รับความสนใจเป็นพิเศษ

5. กระบวนการพัฒนาสตรีเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างเป็นทางการในระดับสากลโดยสหประชาชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 (ค.ศ. 1975) กระบวนการนี้ได้แพร่ขยายไปทุกมุมโลกและได้รับการขานรับจากรัฐบาลเกือบทุกประเทศ โดยเฉพาะประเทศไทยได้ลงนามในอนุสัญญาการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีแล้วเช่นกัน

Mickelwait (2530, 30 – 52) ได้ศึกษาเน้นในเรื่องการตัดสินใจและการมีส่วนร่วมกิจกรรมด้านพัฒนาการเกษตรของสตรีชนบทในประเทศอัฟริกา 7 ประเทศ คือ Ghana, Kenya, Lesotho, Nigeria, Bolivia, Paraguay และ Peru โดยสรุปได้ดังนี้

1. สตรีชนบทในประเทศแถบอัฟริกาปัจจุบันนี้มีบทบาทในการตัดสินใจและมีส่วนร่วมในงานพัฒนาชนบทเป็นอย่างมาก

2. สตรีชนบทมีส่วนร่วมในการผลิตทางด้านเกษตรเท่าเทียมกับผู้ชาย แต่ก็มีไม่มากนักที่สตรีจะเข้าร่วมเป็นสมาชิกในการวางแผนโครงการต่าง ๆ ที่จะนำเอาเทคนิคทางการเกษตรมาใช้ในชุมชน

3. สตรีชนบทตัดสินใจและมีส่วนร่วมในการขายสัตว์เลี้ยงมากกว่าอย่างอื่น และมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนการตัดสินใจของผู้ชาย เช่น การเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร การใช้สินเชื่อทางการเกษตร และการขายผลผลิต เป็นต้น

4. สตรีชนบทใน 5 ประเทศที่ทำการศึกษามีส่วนในโครงการช่วยเหลือตนเองและโครงการที่รัฐจัดให้โดยช่วยจัดการ ช่วยจัดหาแรงงาน และให้ความสะดวกอื่น ๆ สนับสนุนให้สามีเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการด้วย

5. ในการรับผิดชอบดูแลครอบครัว รวมทั้งการผลิตสินค้าหัตถกรรม ยังคงเป็นหน้าที่ของสตรีอยู่อย่างไม่เปลี่ยนแปลง

#### 5.6 แนวคิดด้านความเข้มแข็งของชุมชน

ความเข้มแข็งของชุมชน คือ ชุมชนที่มีศักยภาพมีความรัก ความสามัคคี จงรักภักดีชุมชน ทุกคนไม่เรียนรู้ มุ่งพัฒนาตนเองให้มีพลังความคิด พลังสติปัญญา เพื่อการพึ่งพาตนเองทุกด้าน รู้จักวางแผนจัดการทรัพยากรแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง ทุกคนมุ่งหวังประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ชุมชนมีเสถียรภาพมีสันติสุขและคุณธรรมนำชีวิต

##### ลักษณะชุมชนเข้มแข็ง

1. สมาชิกชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนและชุมชนที่จะแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง

2. สมาชิกชุมชนมีจิตสำนึกการพึ่งตนเอง เอื้ออาทรรักและห่วงใยซึ่งกันและกัน อีกทั้งพร้อมที่จะร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนเองและชุมชน

3. สมาชิกชุมชนเลือก กำหนดผู้นำชุมชน ผู้นำการเปลี่ยนแปลงและผู้แทนชุมชนที่หลากหลายด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

4. มีกระบวนการชุมชนที่มีความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง จนเป็นวิถีของชุมชนซึ่งขับเคลื่อนโดยผู้นำองค์กรชุมชนในลักษณะเปิดกว้าง โปร่งใส และมีการแสดงความรับผิดชอบที่สามารถตรวจสอบได้สำหรับสมาชิกทั้งหมด

5. สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการประเมินสถานการณ์ของชุมชน กำหนดวิสัยทัศน์ร่วม ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ดำเนินงาน ติดตามและประเมินผลการแก้ปัญหาและการพัฒนาของชุมชนผ่านกระบวนการของชุมชน

6. สมาชิกชุมชนเกิดการเรียนรู้ ผ่านการเข้าร่วมในกระบวนการของชุมชน

7. มีแผนของชุมชนที่ประกอบด้วย การพัฒนาทุก ๆ ด้านของชุมชนที่มุ่งการพึ่งตนเอง เพื่อประโยชน์ต่อสมาชิกชุมชนทุก ๆ คน และหวังผลการพัฒนาที่ยั่งยืน

8. การพึ่งความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นการพึ่งเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด

9. มีเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีการพัฒนา อาจเป็นหมู่บ้านหรือชุมชนอื่น ๆ ท้องถิ่น ภาคราชการ องค์กรเอกชน นักธุรกิจ นักวิชาการและอื่น ๆ ในลักษณะการมีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน

นอกจากนี้ สัจญา สัจญาวิวัฒน์ (2541, 14-17) ได้กล่าวถึง ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง 4 ประการ คือ

1. เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) ทุกคนในชุมชนร่วมเรียนรู้ ชุมชนนี้จะหันเข้าหาทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง รวมทั้งการเพิ่มพูนความรู้อยู่เสมอ

2. เป็นชุมชนที่รู้จักจัดการตนเอง (Community Management) ด้วยกิจกรรมสำคัญ 4 ประการ คือ การวางแผน การจัดกระบวนการขององค์กรของตนเอง การลงมือปฏิบัติตามแผน และการประเมินผล

3. เป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ (Spirituality) แสดงถึงความรักดีต่อชุมชน ความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ ห่วงเห่น มีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกัน

4. เป็นชุมชนที่มีสันติภาพ (Peaceful) คนมีคุณภาพ และคุณธรรมสงบสุข จิตใจเยือกเย็น

องค์ประกอบ / ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งของชุมชน

1. การจัดการองค์กรและการบริหารจัดการ
2. อุดมการณ์และวิสัยทัศน์ร่วม
3. ทุน
4. มีกิจกรรมที่ต่อเนื่อง
5. สิทธิและอำนาจต่อรองทางการเมือง
6. เครือข่ายความร่วมมือ
7. การยอมรับจากสังคมภายนอก

AMA (American Management Association) ได้บัญญัติ “หลัก 10 ประการในการจัดการองค์กร” ซึ่งได้รับความนิยมยกย่องในวงการบริหารจัดการมาก ในปี 1941 โดยองค์กร AMA ได้พิมพ์เผยแพร่ (บรรจง อภรติกุล และสุรินทร์ ม่วงทอง, 2526, 100) มีสาระดังนี้

1. เจ้าหน้าที่บริหารจัดการ ผู้บังคับบัญชาแต่ละคนควรได้รับมอบหมายความรับผิดชอบที่แน่นอนและชัดเจน

2. อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของแต่ละคนควรจะได้สัดส่วนสมดุลกัน
3. จะต้องไม่เปลี่ยนแปลงขอบเขตหรือความรับผิดชอบของตำแหน่งหน้าที่ โดยไม่เข้าใจต้องแท้ถึงผลลัพธ์ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงนั้นว่า จะกระทบกระเทือนถึงบุคคลที่เกี่ยวข้องอย่างไรบ้าง
4. จะต้องมีเอกภาพในการบังคับบัญชา (Unity of Command)
5. ไม่ควรออกคำสั่งผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยวิธีข้ามหน้าหัวหน้าผู้รับผิดชอบ
6. การวิพากษ์วิจารณ์ผู้ใต้บังคับบัญชาถ้าจะกระทำควรทำเป็นการส่วนตัว
7. ไม่ควรถือข้อพิพาท หรือความเห็นที่ไม่ตรงกันเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นข้อพิจารณาในการตัดสินใจ หากแต่ควรกระทำด้วยความพินิจพิเคราะห์รอบคอบ
8. การเลื่อนขั้น เลื่อนชั้น การพิจารณาโทษทางวินัย ควรได้รับการพิจารณาเห็นชอบจากผู้บังคับบัญชาชั้นเหนือที่มีหน้าที่รับผิดชอบ โดยตรงของผู้นั้นด้วย
9. ไม่พึงใช้หรือคาดหวังที่จะให้ผู้บังคับบัญชา หรือผู้ใต้บังคับบัญชาที่แต่งตั้งเป็นผู้ช่วยวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของตนเองในขณะที่เป็นผู้ช่วยอยู่
10. ต้องปฏิบัติตรงตามระเบียบทุกครั้ง

### 5.7 แนวคิดด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา

การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายพัฒนาท้องถิ่น อันเป็นกระบวนการขั้นต้นของการวางแผนในการพัฒนาท้องถิ่นที่เป็นที่ยู่อาศัยในการดำรงชีวิตของตนนอกจากนี้หลังจากที่ได้กำหนดวัตถุประสงค์และแผนงานร่วมกัน และปฏิบัติตามตามแผนงานของ โครงการดังกล่าวร่วมกันแล้วยังมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากการบริการ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการควบคุมประเมินผล โครงการต่าง ๆ ของท้องถิ่น ซึ่งอาจเป็นไปโดยทางอ้อม คือ ผ่านกรรมการที่เป็นฝ่ายบริหารงานของหมู่บ้านหรือเป็นไปโดยตรง คือ ได้เข้ามามีส่วนร่วมด้วยตนเอง

ปารีชาติ วิลัยเสถียร (2542, 138 – 139) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม 2 ลักษณะ คือ

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบวนการพัฒนา ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหา การวางแผนการตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยโครงการพัฒนา

ดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชน

## 2. การมีส่วนร่วมทางการเมือง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมือง โดยประชาชนหรือพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากรของชุมชนอันก่อให้เกิดกระบวนการ และโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตนและได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา

2.2 การเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐ มาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลักในการกระจายอำนาจในการวางแผน จากส่วนกลางมาเป็นส่วนภูมิภาค เพื่อให้ภูมิภาคมีลักษณะเป็นเอกเทศ ให้มีอำนาจทางการเมืองการบริหาร มีอำนาจต่อรองในการจัดสรรทรัพยากรอยู่มาตรฐานเดียวกัน โดยประชาชนสามารถตรวจสอบได้ อาจกล่าวได้ว่า เป็นการคืนอำนาจในการพัฒนาให้แก่ประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเอง

### รูปแบบการมีส่วนร่วม

1. การมีส่วนร่วมแบบชายขอบ (Marginal Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจไม่เท่าเทียมกัน ฝ่ายหนึ่งรู้สึกคืออำนาจกว่า หรือมีทรัพยากรหรือความรู้คือยกกว่า

2. การมีส่วนร่วมแบบบางส่วน (Partial Participation) รัฐเป็นผู้กำหนดนโยบายลงมาว่าต้องการอะไร โดยที่รัฐไม่รู้จักความต้องการของชาวบ้าน ดังนั้นการมีส่วนร่วมก็เพียงแสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมบางส่วนเท่านั้น

3. การมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ (Full Participation) เป็นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การกำหนดอำนาจความต้องการ การตัดสินใจในแนวทางแก้ปัญหาและความเท่าเทียมกันของทุกฝ่าย

### ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

อคิดิน รพีพัฒน์ (2539, 49) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการพัฒนาไว้ 5 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา การพิจารณาปัญหาและลำดับความสำคัญของปัญหา

ขั้นที่ 2 ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุแห่งปัญหา

ขั้นที่ 3 ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการคิดหา และพิจารณาแนวทางวิธีการ

แก้ปัญหา

ขั้นที่ 4 ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมในการแก้ปัญหา

ขั้นที่ 5 ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการประเมินผลกิจกรรมในการพัฒนา

ปัญชร อ่อนคำ กล่าวถึงการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนการพัฒนา 5 ขั้น ดังนี้



ขั้นที่ 1 ขั้นมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในชุมชนตลอดจน กำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ

ขั้นที่ 2 ขั้นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแสดงการดำเนินงานตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่ใช้

ขั้นที่ 3 ขั้นมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทรัพยากรวัสดุอุปกรณ์และแรงงานหรือเข้าร่วมบริหารงานประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

ขั้นที่ 4 ขั้นมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนา หรือยอมรับผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุ และจิตใจ

ขั้นที่ 5 ขั้นมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้าร่วมการประเมินว่าการพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้น สำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด

ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีการมีส่วนร่วม

นเรศ สงเคราะห์สุข (2541 , 113-114) ได้สรุปยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 2 ประเภท คือ

1. การจัดกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) สามารถทำได้หลายวิธี ดังต่อไปนี้

1.1 จัดเวทีวิเคราะห์สถานการณ์ของหมู่บ้านเพื่อทำความเข้าใจและเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นต่าง ๆ

1.2 จัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ หรือจัดทัศนศึกษาดูงานระหว่างกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ภายในชุมชน และระหว่างชุมชน

1.3 ฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะเฉพาะด้านต่าง ๆ

1.4 ลงมือปฏิบัติจริง

1.5 ถอดประสบการณ์และสรุปบทเรียนที่นำไปสู่การปรับปรุงกระบวนการทำงานที่เหมาะสม

2. การพัฒนาผู้นำเครือข่าย

2.1 แลกเปลี่ยนการเรียนรู้ระหว่าง ผู้นำทั้งภายในและภายนอกชุมชน

2.2 สนับสนุนการจัดเวทีแลกเปลี่ยนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

และสนับสนุนข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นอย่างต่อเนื่อง

2.3 แลกเปลี่ยนเรียนรู้และดำเนินการร่วมกันของเครือข่ายอย่าง  
ต่อเนื่องจะทำให้เกิดกระบวนการจัดการและจัดองค์กรร่วมกัน

### 5.8 แนวคิดด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่ตรงกับความต้องการ ตามความจำเป็น  
ในปัจจุบันและสามารถรองรับความต้องการหรือความจำเป็นในอนาคตได้ด้วย นอกจากนี้จะต้อง  
ครอบคลุมมาตรการการรักษามรดกทางทรัพยากร ปกป้องสิ่งแวดล้อมทั้งในระดับท้องถิ่นการ  
พัฒนาที่ทำให้ประชากรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างแท้จริงภายในระบบนิเวศน์วิทยาที่สามารถจะ  
รองรับการดำเนินชีวิตต่อไป ทั้งนี้ต้องควบคู่ไปกับระบบเศรษฐกิจที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นเศรษฐกิจที่มุ่ง  
รักษาแหล่งทรัพยากรธรรมชาติด้วยการปรับตัว ยกกระดับความรู้ ปรับปรุงองค์กร ปรับประสิทธิ  
ภาพทางเทคนิคและหาวิธีปัญญา

ตัวแบบการพัฒนาของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี  
ได้สรุปย่อและคัดลอกบางส่วนมาจากหนังสือเขียนโดย สัตยญา สัตยญาวิวัฒน์ ชื่อทฤษฎีและกล  
ยุทธ์พัฒนาสังคม (สัตยญา สัตยญาวิวัฒน์, 2543, 80-87)

ตัวแบบการพัฒนาของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดย  
สาระสำคัญของแนวคิดสามารถจะสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนได้โดยเฉพาะการพิจารณาประเด็น  
หลักต่อไปนี้

1. ประเด็นที่ว่าเป็นที่ตัว “คน” จะก่อให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน  
เพราะเมื่อคนมีความเจริญทางปัญญาสามารถจะสร้างความเจริญได้เอง นับได้ว่าเป็นความเข้มแข็ง  
ของทั้งคนและของท้องถิ่น ถ้าไม่พัฒนาคนในท้องถิ่นไม่ยั่งยืน ดังนั้น การพัฒนาคนจึงเป็นกลยุทธ์  
ของการพัฒนาท้องถิ่นให้เข้มแข็งและยั่งยืน

2. หลักการพัฒนา 10 ประการ คือ

2.1 หลักช่วยเหลือตนเอง พึ่งตนเอง เป็นการพัฒนา “คน” เพื่อ  
ให้ใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวตนมากที่สุด จนก่อให้เกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนในตนเอง ดังนั้นคนที่  
ช่วยตนเองและพึ่งตนเองได้จะทำให้ท้องถิ่นเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

2.2 หลักการเริ่มจากสภาพที่เป็นอยู่ เป็นการพัฒนาจากสิ่งที่เขา  
มีอยู่แล้วจึงใส่ปัจจัยนำเข้าไป เพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงค่อยเป็นค่อยไป ทำให้ชาวบ้านสามารถ  
ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้จนเกิดการพัฒนาคน และท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

2.3 การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเพราะเป็นสิ่งที่ใกล้ตัว การใช้  
ทรัพยากรจากบริบทที่ใกล้ ทำให้ชาวบ้านเกิดการพึ่งตนเองมากที่สุด และสามารถที่จะวางแผนการ  
ใช้ทรัพยากรที่พอดี ทำให้ผลผลิตที่เกิดขึ้นไม่มากหรือน้อยไป การอาศัยทรัพยากรที่ไกลตัวเป็น

การใช้เงินมากและอาจเกินความจำเป็นของท้องถิ่น

2.4 การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น การพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้น ต้องอาศัยความร่วมมือจากชาวบ้านในท้องถิ่น เพื่อให้ชาวบ้านเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน จนเกิดปัญญา สามารถที่จะพัฒนาท้องถิ่นของตนเองให้ยั่งยืนได้

2.5 วัฒนธรรมและผู้นำท้องถิ่น การพัฒนาท้องถิ่นให้เข้มแข็ง อย่างยั่งยืนจะต้องดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมของไทยที่ดีงามและผู้นำท้องถิ่นจะต้องเป็นต้นแบบของการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยให้ดำรงอยู่สืบไป เป็นการแก้ไขปัญหาท้องถิ่นล่มสลาย ทำให้ทั้งเข้มแข็ง และยั่งยืน

2.6 ความมีประสิทธิภาพในการพัฒนาให้ได้ผลต้องจัดทำให้รูป ของหนึ่งโครงการ มีลักษณะเป็นหนึ่งหน่วยระบบมีผลผลิตที่คาดหวัง มีปัจจัยนำเข้าและกระบวนการทำงานที่จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นระบบ เมื่อโครงการดำเนินไปแล้วสามารถประเมินผลและ ประสิทธิภาพได้

2.7 การประสานงานของหน่วยงานราชการและเอกชนจะต้องมี การประสานความร่วมมือในการทำงาน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของกระบวนการพัฒนา ถ้าทุกหน่วยงานของราชการและเอกชนสามารถประสานงานให้ความร่วมมือกันได้อย่างดีจะก่อให้เกิดการพัฒนาที่เข้มแข็งอย่างยั่งยืน

2.8 การทำงานเชิงรุก เป็นการแก้ไขปัญหาและพัฒนาหมู่บ้าน อย่างตรงประเด็น ในการทำงานเชิงรุกนั้น ชาวบ้านในท้องถิ่นจะร่วมทำให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้ในการทำงานระหว่างชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาคนในท้องถิ่นและพัฒนา ท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

2.9 ความมีคุณธรรมและศิลปะ การพัฒนาคนหากมุ่งแต่ความรู้ ความสามารถด้านเศรษฐกิจอย่างเดียว จะทำให้ความเป็นไทยขาดหายไปจากท้องถิ่น สิ่งสำคัญคือ คุณธรรมและศิลปะที่แสดงความเป็นท้องถิ่นไทย ดังนั้นการพัฒนาจะต้องทำควบคู่กับคุณธรรม และศิลปะ

2.10 การเชื่อมประสานด้านเวลา เป็นการพัฒนาโดยเชื่อมสภาพ ของท้องถิ่นในปัจจุบันของไทยเข้ากับเทคโนโลยีที่ทันสมัยที่เหมาะสมกับการพัฒนาท้องถิ่น เทคโนโลยีที่นำเข้ามาจะต้องไม่ก่อให้เกิดผลเสียสภาพความเป็นท้องถิ่นไทย เทคโนโลยีที่ดีนั้น จะต้องเป็นเทคโนโลยีที่ช่วยให้เกิดการพัฒนาคน แล้วส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

### บทที่ 3

#### วิธีการดำเนินการประเมินโครงการ

เนื้อหาสำคัญของบทนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการดำเนินการประเมินโครงการ ซึ่งประกอบไปด้วย วิธีการประเมินโครงการ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการ เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังนี้

#### 1. วิธีการประเมินโครงการ

รูปแบบรายงานการวิจัยในครั้งนี้ใช้รูปแบบรายงาน 2 ประเภท คือ

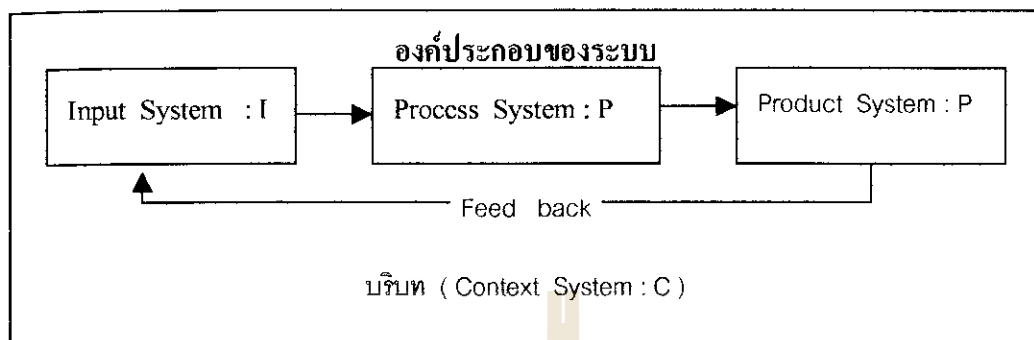
1) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ในการศึกษาชุมชนหรือการศึกษาเฉพาะกรณี เพื่อให้เห็นภาพรวมของรายละเอียดเกี่ยวกับบริบทชุมชน และข้อมูลเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน เพื่อใช้วิเคราะห์ถึงศักยภาพของชุมชนกับขนาดของกองทุน ในลักษณะการพรรณนาเพื่อให้ผู้อ่านรายงานเกิดความเข้าใจได้ง่าย ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ที่สำคัญโดยนำข้อมูลเชิงรูปธรรมย่อย ๆ หลาย ๆ กรณีมาสรุปเป็นข้อมูลเชิงนามธรรม โดยพิจารณาจากลักษณะร่วมที่พบจะอธิบายถึงข้อเท็จจริงต่าง ๆ ตลอดจนการแปลความหมายตามเนื้อหาสาระจากการที่ได้เก็บข้อมูลตามเทคนิคของการสังเกตการณ์ที่มีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิด จากการจดบันทึก และการสัมภาษณ์บุคคลอย่างลึกซึ้ง

2) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ซึ่งได้จากแบบสำรวจความเข้มแข็งของชุมชนที่ได้สัมภาษณ์ครัวเรือนต่าง ๆ ได้มีการประมวลผลด้วยมือ ตลอดจนการวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าสถิติ ได้แก่ ค่าร้อยละ

หน่วยในการวิเคราะห์ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ บ้านหนองสรวงพัฒนา หมู่ 5 ตำบลหนองสรวง อำเภอขามทะเลสอ จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 147 ครัวเรือน

รูปแบบการประเมินกรอบแนวคิดทฤษฎีหรือต้นแบบทางความคิด ที่ใช้ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา ครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้ การประเมินเชิงระบบ System Approach หรือที่เรียกว่า ซิปป์โมเดล (CIPP Model) ตามที่กำหนดไว้ในชุดวิชาสารนิพนธ์ หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต การจัดการและประเมินโครงการ ซึ่งในการประเมินโครงการนี้จะมี 4 ระบบ ที่จะต้องทำการประเมิน คือ 1) ประเมินบริบท 2) ประเมินปัจจัยนำเข้า 3) ประเมินกระบวนการ และ 4) ประเมินผลผลิต

#### แผนภาพที่ 4 แสดงองค์ประกอบของระบบ CIPP Modle



จากแผนภาพด้านบน แสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบของระบบ CIPP Modle ที่ใช้ประเมินโครงการ ประกอบด้วย C (Context) หมายถึง บริบททางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมของบ้านหนองสรวงพัฒนา I (Input) หมายถึง ปัจจัยที่นำเข้าหน่วยระบบ เช่น นโยบายของรัฐบาล จำนวนเงินที่ได้รับจัดสรร คณะกรรมการกองทุน P (Process) หมายถึง กระบวนการของหน่วยระบบ เช่น การคัดเลือกผู้กู้ การแนะนำวิธีทำธุรกิจ การทำบัญชี P (Product) หมายถึง ผลผลิตของหน่วยระบบ ประกอบด้วย จำนวนผู้ที่ได้รับเงินกู้ และผู้ได้จำนวนเท่าไร

การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา มี 2 ระบบในการประเมิน คือ

1. หน่วยระบบ A หมายถึง หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้
2. หน่วยระบบ B หมายถึง หน่วยระบบการดำเนินกิจการของผู้กู้แต่ละราย

ทั้ง 2 หน่วยระบบ คือ A และ B จะใช้หน่วยบริบทเดียวกัน คือ บริบท C

**หน่วยระบบ A** คือ หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ของกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา มีองค์ประกอบย่อย 3 ส่วน ได้แก่ I (Input) ปัจจัยนำเข้า เช่น นโยบายของรัฐบาล เงินจัดสรรจำนวน 1 ล้านบาท คณะกรรมการกองทุน และอื่น ๆ P (Process) กระบวนการ เช่น การจัดทำระเบียบข้อบังคับเงินกองทุนหมู่บ้าน การคัดเลือกผู้กู้ การแนะนำวิธีทำธุรกิจ การทำบัญชี และอื่น ๆ O (Output) ผลผลิตของหน่วยระบบ คือ จำนวนสมาชิกที่ได้รับเงินกู้ ยอดเงินที่ได้รับ และอื่น ๆ โดยมีหน่วยระบบทุนสะสมของหมู่บ้านเป็นหน่วยระบบพ่วง คือ หน่วยระบบ AA

**หน่วยระบบ B** คือ หน่วยระบบการดำเนินกิจการของผู้กู้แต่ละรายของกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา มีองค์ประกอบย่อย 3 ส่วน ได้แก่ I (Input) ปัจจัยนำเข้า เช่น เงินที่กู้มาจากกองทุน P (Process) กระบวนการ เช่น การนำเงินที่ได้มาทำกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ O (Output) ผลผลิตของหน่วยระบบ คือ รายได้จากการทำกิจกรรม โดยมีหน่วยระบบทุนสะสมของสมาชิกแต่ละรายเป็นหน่วยระบบพ่วง คือ หน่วยระบบ BB

ความเชื่อมโยงที่สำคัญของหน่วยระบบ A และ B คือ หน่วยระบบ A กองทุนหมู่บ้านเป็นผู้ให้เงินกู้แก่หน่วยระบบ B และอาจช่วยดำเนินการหาตลาดจำหน่ายสินค้า ตลอดจนช่วยหาวิธีแนะนำดำเนินธุรกิจ ผลที่ได้เมื่อหน่วยระบบ B ดำเนินกิจการได้ผลดี จะส่งคืนเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยให้กับหน่วยระบบ A

## 2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

สำหรับประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ สืบเนื่องมาจาก ผู้วิจัยสมัครเป็นบัณฑิตอาสาของกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา หมู่ 5 ต.หนองสรวง อ.ขามทะเลสอ จ.นครราชสีมา จึงจำเป็นต้องใช้ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ที่ตนเลือกเป็นพื้นที่ศึกษาภาคสนาม ในระยะเวลา 10 เดือน คือ ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2544 ถึงเดือนกันยายน 2545 โดยการเลือกผู้ให้ข้อมูล จำนวนไม่น้อยกว่า 65 เปรอร์เซ็นต์ ของจำนวนหน่วยการวิเคราะห์ (147 ครัวเรือน) คือ ผู้นำหมู่บ้าน , กรรมการหมู่บ้าน , กรรมการกองทุนหมู่บ้าน , ครู , พระภิกษุสงฆ์และชาวบ้านทั้งที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน เพราะคิดว่าเป็นตัวแทนได้แล้ว

ผู้วิจัยได้ทำการแบ่งกลุ่มประชากรเพื่อทำการศึกษาวิจัยได้ 3 กลุ่ม คือ

- กลุ่ม A หมายถึง ภาพรวมของกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา
- กลุ่ม B หมายถึง สมาชิกผู้กู้แต่ละราย
- กลุ่ม C หมายถึง บริบทชุมชน

### 1. ภาพรวมของกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา ประชากรของหน่วยระบบนี้ได้แก่

- คณะกรรมการกองทุน จำนวน 15 คน และผู้ทรงคุณวุฒิและที่ปรึกษา จำนวน 7 คน ให้ข้อมูลเกี่ยวกับ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับกองทุนหมู่บ้าน และข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับกองทุน
- สมาชิกกองทุนทั้งผู้กู้เงินและไม่ได้กู้เงิน จากกองทุน ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการพิจารณาเงินกู้ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน
- ชาวบ้านทั่วไปทั้งที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจและทัศนคติที่มีต่อกองทุนหมู่บ้าน
- เจ้าหน้าที่จากส่วนราชการต่างๆ ที่ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ด้านต่างๆ เกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน

### 2. สมาชิกผู้กู้แต่ละราย ณ เวลาที่ทำการศึกษาอยู่

กองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา ตั้งขึ้น เมื่อวันที่ 24 เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2544 มีสมาชิกแรกเข้า จำนวน 119 คน ระหว่างดำเนินงานรับสมาชิกเพิ่ม 6 ราย ปัจจุบันรวมมีสมาชิก 125 ราย สมาชิกมีหุ้นกับกองทุนฯ เป็นเงิน 15,000 บาท

ขณะนี้ กองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา ได้รับจัดสรรเงิน 1 ล้านบาท เมื่อวันที่

6 กันยายน 2544 และให้สมาชิกกู้ยืมจนถึงเดือนมิถุนายน 2545 รวมผู้กู้ทั้งหมด 116 ราย คิดเป็น ร้อยละ 92.80 ของจำนวนสมาชิกกองทุนทั้งหมด ยอดเงินให้กู้รวม เป็นเงิน 1,059,000.- บาท (ยอดเงินให้กู้เกิน 1 ล้าน เนื่องจากมีการหมุนเวียนของเงิน) ระหว่างดำเนินการมีสมาชิกชำระเงินกู้ 13 ราย เป็นเงิน 112,000 บาท ยอดลูกหนี้คงเหลือ 103 ราย เป็นเงิน 947,000 บาท ดังนั้น คงเหลือยอดเงินในบัญชีเงินล้าน 58,039.45 บาท (แยกเป็น ต้นเงินให้กู้คงเหลือ 53,000.- บาท ดอกเบี้ยรับจากเงินให้กู้ 2,240.- บาท และดอกเบี้ยเงินฝากธนาคาร 2,779.75 บาท) เปรียบเทียบ ยอดเงินกู้และเงินต้นคงเหลือจากยอดเงินจัดสรร 1 ล้านบาท คือ ร้อยละ 105.90 และ 5.30 ตามลำดับ ดังมีรายละเอียดการกู้ ดังนี้

ครั้งที่ 1 เดือน กันยายน 2544	เป็นเงินทั้งสิ้น	711,000.- บาท
ครั้งที่ 2 เดือน ตุลาคม 2544	เป็นเงินทั้งสิ้น	156,000.- บาท
ครั้งที่ 3 เดือน พฤศจิกายน 2544	เป็นเงินทั้งสิ้น	47,000.- บาท
ครั้งที่ 4 เดือน มกราคม 2545	เป็นเงินทั้งสิ้น	20,000.- บาท
ครั้งที่ 5 เดือน มิถุนายน 2545	เป็นเงินทั้งสิ้น	125,000.- บาท
	รวมเป็นเงินทั้งสิ้น	1,059,000.- บาท

แยกเป็นประเภทการกู้ยืม ดังนี้

กู้เพื่อการพัฒนาอาชีพ

- ปลูกพืช	จำนวน 101 ราย	เป็นเงิน 799,000.- บาท
- เลี้ยงสัตว์	จำนวน 3 ราย	เป็นเงิน 82,000.- บาท
- ค้าขาย	จำนวน 8 ราย	เป็นเงิน 108,000.- บาท
- การบริการ	จำนวน 1 ราย	เป็นเงิน 20,000.- บาท
- อุตสาหกรรมในครัวเรือน	จำนวน 3 ราย	เป็นเงิน 50,000.- บาท

2. กู้เพื่อการสร้างงาน

- ไม่มี

3. กู้เพื่อการสร้างงานและ/หรือเพิ่มรายได้

- ไม่มี

4. กู้เพื่อบรรเทาเหตุฉุกเฉินหรือจำเป็นเร่งด่วน

- ไม่มี

3. ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทชุมชน ผู้ให้ข้อมูลได้แก่

3.1 ผู้นำชุมชน การเข้าพื้นที่หมู่บ้านหนองสรวงพัฒนาเพื่อศึกษาภาคสนามเกี่ยวกับ ภาพรวมของหมู่บ้านและกองทุนหมู่บ้าน บุคคลที่ผู้วิจัยเข้าไปพบ คือ ผู้นำอย่างเป็นทางการและ

ไม่เป็นทางการของหมู่บ้าน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน , ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน , อบต. , กรรมการหมู่บ้านฝ่ายต่าง ๆ , ประธานกลุ่มอาชีพต่าง ๆ , ครู และปราชญ์หรือผู้เฒ่าผู้แก่ที่เป็นที่นับถือของหมู่บ้าน ซึ่งนับได้ว่าเป็นช่องทางการเข้าถึงชุมชนได้อีกทางหนึ่ง และยังสามารถเรียนรู้ประสบการณ์ ข้อความรู้อะไรและคำแนะนำจากผู้นำต่าง ๆ ของชุมชน

3.2 ประธานกรรมการและกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ของทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา จำนวน 15 คน และประธานกรรมการและกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ของกองทุนหมู่บ้านในตำบลหนองสรวง ซึ่งผู้ให้ข้อมูลเหล่านี้ เป็นกุญแจดอกสำคัญที่จะช่วยให้ผู้วิจัยเข้าถึงข้อมูลและแง่มุมต่าง ๆ เกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านโดยรวม

3.3 ชาวบ้านในพื้นที่บ้านหนองสรวงพัฒนา ทั้งที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน เพื่อสอบถามถึงความรู้ความเข้าใจและทัศนคติที่มีต่อกองทุนหมู่บ้าน รวมทั้งข้อมูลอื่น ๆ เช่น ภาพรวมของหมู่บ้านในด้านต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยในครั้งนี้

### 3. ตัวแปรและตัวชี้วัด

ในการประเมินโครงการครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งตัวแปรที่กำหนดหน่วยระบบในการวิเคราะห์ ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทชุมชนภาพรวมของกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา สมาชิกผู้กู้แต่ละราย เป็นหลักสำคัญ โดยมีตัวแปรและตัวชี้วัด ดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทชุมชน ตัวชี้วัดบริบท หมายถึง ตัวชี้วัดสภาพแวดล้อมของหน่วยระบบ A เป็นสำคัญ ตัวชี้วัดของบริบทของหน่วยระบบกองทุนหมู่บ้าน แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ

1.1 บริบทระดับประเทศ ได้แก่ สภาพดิน ฟ้า ไม้ สภาพศิลปวัฒนธรรม ท้องถิ่น และตัวบ่งชี้อื่น ๆ

ตัวชี้วัดบริบทระดับประเทศหรือตัวชี้วัดบริบทรอบนอก ประกอบด้วย

1. ความยากจนของประเทศ
2. นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมและวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม (SMEs)
3. ภาวะการขาดดุลการค้าของประเทศ
4. สภาพแวดล้อมของประเทศไทยในปัจจุบัน
5. ความเดือดร้อนและการเป็นหนี้สินของประชาชน
6. บรรยากาศของความอ่อนแอในท้องถิ่นชนบท
7. ค่านิยมในกระแสวัฒนธรรมและสินค้าจากต่างประเทศ



1.2 บริบทระดับท้องถิ่น ได้แก่ สภาพภูมิศาสตร์ของหมู่บ้าน สภาพป่า และหนองน้ำ สภาพที่ดินทำกินของชาวบ้านในหมู่บ้าน และตัวบ่งชี้อื่น ๆ

ตัวชี้วัดบริบทระดับท้องถิ่น หรือตัวชี้วัดบริบทภายในท้องถิ่น ประกอบไปด้วย

1. ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน
2. สภาพปัจจุบัน
3. ด้านเศรษฐกิจทั้งหมู่บ้านและชุมชน
4. ด้านวัฒนธรรมภายในชุมชน
5. ข้อมูลด้านอื่น ๆ เช่น

5.1 ลักษณะบางประการด้านเศรษฐกิจและอาชีพ เช่น การมีหนี้สินของชาวบ้าน การมีที่ทำกินของตนเอง การเช่าที่ดินทำกิน การมีทัศนคติอยากได้สิ่งนั้น สิ่งนั้นจนต้องขายทรัพย์สินเดิมหรือกู้หนี้ยืมสิน การตลาดสำหรับผลไม้ และระดับฐานะทางการเงินหรือทรัพย์สิน

5.2 วัฒนธรรมประเพณี หรือแบบแผนการดำเนินชีวิตที่เด่น ๆ ของท้องถิ่น

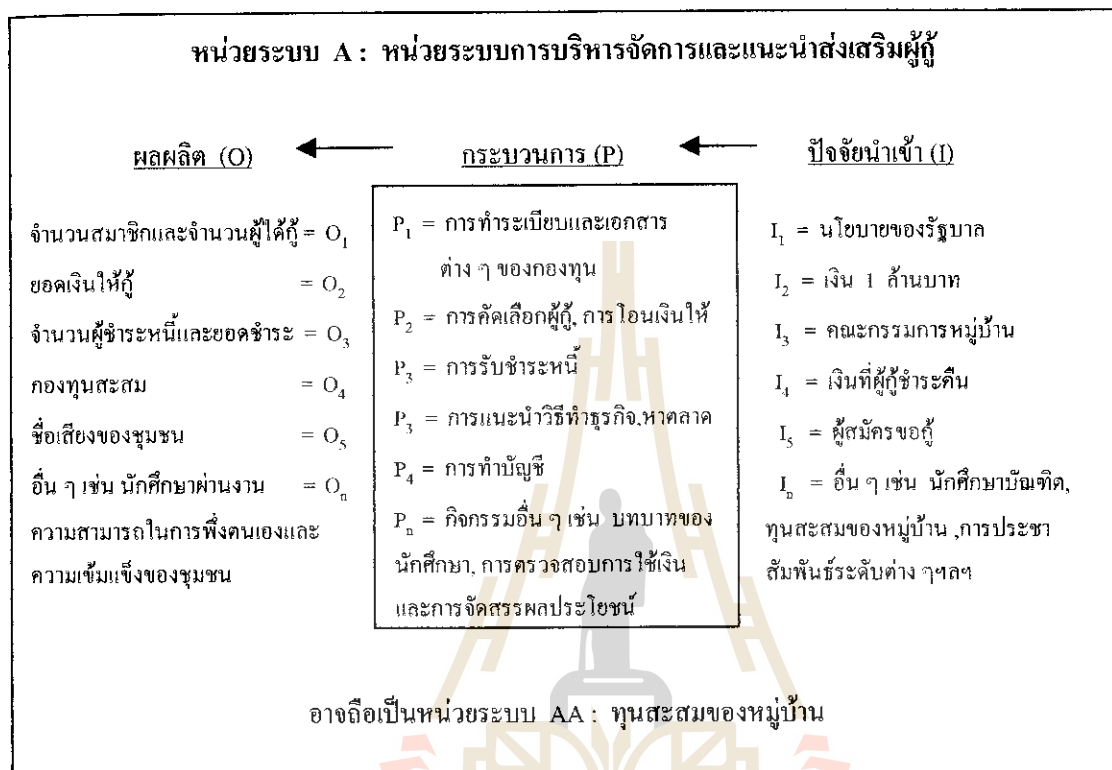
5.3 ลักษณะบางประการที่เป็นศักยภาพในด้านดี ซึ่งจะเอื้อต่อการสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนให้แก่ชุมชน เช่น ความสามัคคี ความซื่อสัตย์ การมีแหล่งท่องเที่ยว การมีแหล่งอาหาร เป็นต้น

5.4 ลักษณะบางประการที่สื่อแสดงถึงความไม่เข้มแข็งของชุมชน เช่น การละทิ้งถิ่น การแตกแยกของครอบครัว ความไม่สามัคคี โรคภัยประจำท้องถิ่น เป็นต้น

2. ภาพรวมของกองทุนหมู่บ้านหนองสร้างพัฒนา โครงการกองทุนหมู่บ้าน โดยภาพรวมตามแนวคิดเชิงระบบ ประกอบไปด้วยหน่วยระบบ A หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ ดังนั้น ในการกำหนดตัวชี้วัดเพื่อที่จะทำการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้าน จึงจำเป็นต้องเป็นไปตามกรอบแนวคิดทฤษฎีที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ตามแผนภาพดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 5 แสดงหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ ตามแนวคิดเชิงระบบ (CIPP Model)

(ขวัญณา นูระณะปิยะสกุล, 2545)



จากแผนภาพด้านบน แสดงให้เห็นถึง หน่วยระบบ A คือ หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ของกองทุนหมู่บ้านหนองสว่างพัฒนา มีองค์ประกอบย่อย 3 ส่วน ได้แก่ I (Input) ปัจจัยนำเข้า, P (Process) กระบวนการ และ O (Output) ผลผลิตของหน่วยระบบ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ตัวชี้วัด I (Input) ปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ A ประกอบด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

- |       |   |  |
|-------|---|--|
| $I_1$ | = | นโยบายของรัฐบาล, ระเบียบแนวทางปฏิบัติจากส่วนกลาง |
| $I_2$ | = | เงิน 1 ล้านบาท                                   |
| $I_3$ | = | คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน                         |
| $I_4$ | = | เงินที่ผู้กู้ชำระคืน                             |
| $I_5$ | = | ผู้สมัครขอกู้                                    |
| $I_n$ | = | ทุนสะสมของหมู่บ้าน, การประชาสัมพันธ์ระดับต่าง ๆ  |

3. ตัวชี้วัด P (Process) กระบวนการ ของหน่วยระบบ A ประกอบด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

$P_1$  = การจัดทำระเบียบและเอกสารต่าง ๆ ของกองทุน เช่น การรับสมัครสมาชิก การหมดสภาพจากสมาชิก การทำทะเบียนสมาชิกและเอกสารอื่น ๆ

$P_2$  = การคัดเลือกผู้กู้และการ โอนเงินให้ผู้กู้

$P_3$  = การรับชำระหนี้

$P_4$  = การทำบัญชี

$P_n$  = กิจกรรมอื่น ๆ เช่น บทบาทของนักศึกษา, การตรวจสอบการ

ใช้เงินและการจัดสรรผลประโยชน์

3. ตัวชี้ O (Output) ผลผลิตของหน่วยระบบ A ประกอบไปด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

$O_1$  = จำนวนสมาชิกและจำนวนผู้กู้ที่ได้รับเงินกู้

$O_2$  = ยอดเงินให้กู้

$O_3$  = จำนวนผู้ชำระหนี้และยอดชำระคืน

$O_4$  = กองทุนสะสม

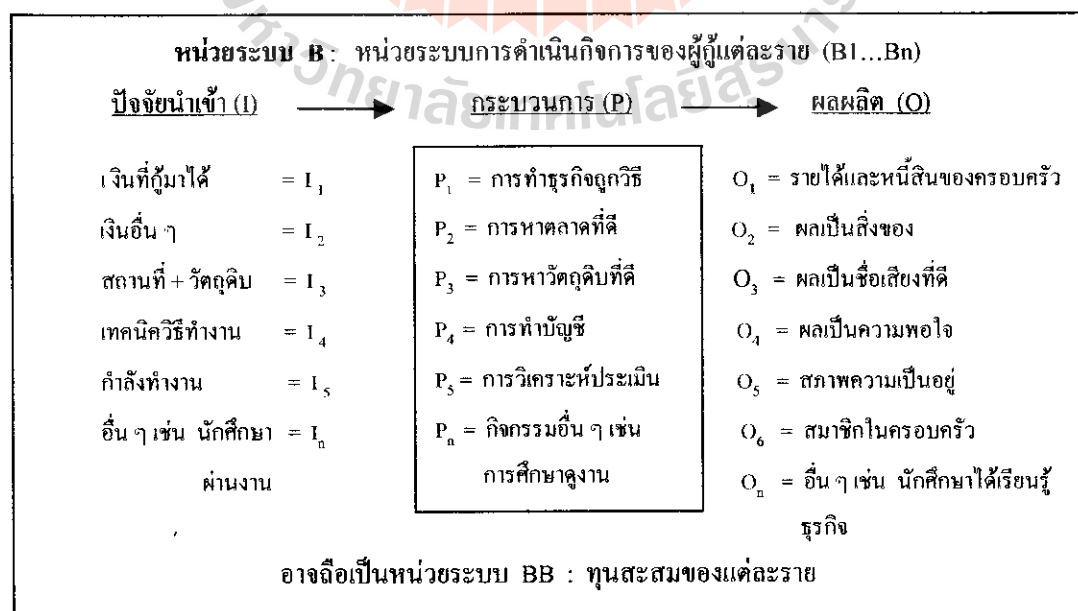
$O_5$  = ชื่อเสียงของชุมชน

$O_n$  = อื่น ๆ เช่น นักศึกษาผ่านงาน ความสามารถในการพึ่งพาตนเอง

และความเข้มแข็งของชุมชน

3. สมาชิกผู้กู้แต่ละราย ตัวชี้วัดของหน่วยระบบนี้ คือ หน่วยระบบการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา ตามแผนภาพดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 6 แสดงหน่วยระบบการดำเนินงานของสมาชิกผู้กู้แต่ละราย ตามแนวคิดเชิงระบบ (CIPP Model) (ขวัญฤทัย บุรณะปิยะสกุล, 2545)



จากแผนภาพด้านบน แสดงให้เห็นถึง หน่วยระบบ B คือ หน่วยระบบการดำเนินงานของผู้ดูแลราย ของกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา มีองค์ประกอบย่อย 3 ส่วน ได้แก่ I (Input) ปัจจัยนำเข้า, P (Process) กระบวนการ และ O (Output) ผลผลิตของหน่วยระบบ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ตัวชี้วัด I (Input) ปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ B ประกอบไปด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

$I_1$	=	จำนวนเงินที่ได้รับอนุมัติ
$I_2$	=	เงินอื่น ๆ หรือเงินลงทุนนอกเหนือจากเงินกู้
$I_3$	=	สถานที่ วัสดุอุปกรณ์และวัตถุดิบในการประกอบอาชีพ
$I_4$	=	เทคนิควิธีทำงาน
$I_5$	=	กำลังทำงาน
$I_n$	=	อื่น ๆ เช่น นักศึกษาผ่านงาน

2. ตัวชี้วัด P (Process) กระบวนการ ของหน่วยระบบ B ประกอบไปด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

$P_1$	=	การทำธุรกิจที่ถูกต้องวิธี
$P_2$	=	การหาตลาดที่ดี
$P_3$	=	การหาวัตถุดิบที่ดี
$P_4$	=	การทำบัญชี
$P_5$	=	การวิเคราะห์ประเมิน
$P_n$	=	กิจกรรมอื่น ๆ เช่น การศึกษาดูงาน

3. ตัวชี้ O (Output) ผลผลิตของหน่วยระบบ B ประกอบไปด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

$O_1$	=	รายได้และหนี้สินของครอบครัว
$O_2$	=	ผลเป็นสิ่งของ
$O_3$	=	ผลเป็นชื่อเสียงที่ดี
$O_4$	=	ผลเป็นความพอใจ
$O_5$	=	สภาพความเป็นอยู่
$O_6$	=	สมาชิกในครอบครัว
$O_n$	=	อื่น ๆ เช่น นักศึกษาได้เรียนรู้ธุรกิจ

กล่าวโดยสรุป ตัวชี้วัดการประเมินโครงการโดยภาพรวมของหน่วยระบบ A และหน่วยระบบ B นั้น มีความเชื่อมโยงต่อกัน ได้แก่ ปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ A บางตัว ต้องพึ่งผลผลิตของหน่วยระบบ B คือ รายได้ที่เป็นตัวเงิน ผู้ดูแลรายต้องส่งคืนเงินกู้กองทุนหมู่บ้าน ดังนั้น เงินที่ผู้ชำระคืนเป็นตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ A แต่ความสำเร็จของโครงการ

กองทุนหมู่บ้านนั้น ต้องประเมินทั้ง 2 หน่วยระบบ เพราะหน่วยระบบ A จะประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับผลผลิตที่ได้จากหน่วยระบบ B กล่าวคือ ถ้าหน่วยระบบการดำเนินงานของผู้ที่ประสบความสำเร็จ เงินที่ผู้ผู้นำมาชำระคืนก็จะส่งเข้าไปเป็นปัจจัยนำเข้าให้แก่หน่วยระบบ A มากขึ้น ในทางกลับกันถ้าผลผลิตของหน่วยระบบ A คือ ยอดเงินกู้ที่อนุมัติให้กับผู้กู้ในจำนวนที่เหมาะสมและนำไปประกอบธุรกิจถูกวิธีประสบผลสำเร็จ หน่วยระบบ B จะประสบความสำเร็จตามไปด้วย

**การแจกแจงตัวแปรและลักษณะของค่าของตัวแปร** ตัวแปรที่จะให้ข้อมูลเกี่ยวกับการบรรลุวัตถุประสงค์ในการทำวิจัยได้กล่าวไว้ในหัวข้อวัตถุประสงค์ของบทที่ 1 มีดังต่อไปนี้

**วัตถุประสงค์ประการที่ 1** เพื่อต้องการทราบว่าโครงการกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา ในความคิดเห็นและทัศนคติของชาวบ้าน จะช่วยลดปัญหาหนี้สินทั้งในระบบและนอกระบบ สร้างงาน สร้างรายได้ รวมทั้งช่วยทำให้ชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้หรือไม่อย่างไร อันได้แก่

**- ด้านการเกิดกองทุน**

**ตัวแปร**

**ลักษณะค่าของตัวแปร**

- |   |   |
|---|---|
| 1. การมีกองทุนหมู่บ้าน                    | <ul style="list-style-type: none"> <li>- มีกองทุนอยู่แล้วก็กองทุน</li> <li>- มีกองทุนขึ้นมาใหม่จากเงินกองทุน 1 ล้าน</li> <li>- รวมเงิน 1 ล้านบาทสมทบกับกองทุนหนึ่งกองทุนใด</li> </ul>   |
| 2. การมีความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน | <ul style="list-style-type: none"> <li>- มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุน</li> <li>- มีบุคคลผู้เกี่ยวข้องกับกองทุนมาให้ความรู้</li> </ul>   |
| 3. ทัศนคติที่มีต่อกองทุนหมู่บ้าน          | <ul style="list-style-type: none"> <li>- มีความต้องการอยากให้เกิดกองทุนหมู่บ้าน</li> <li>- มีกองทุนหมู่บ้านสามารถพัฒนาอาชีพและรายได้</li> </ul>   |
| 4. การมีวัตถุประสงค์ของกองทุน             | <ul style="list-style-type: none"> <li>- เพื่อสร้างนิสัยการออมของคนในหมู่บ้าน</li> <li>- เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้</li> <li>- เพื่อป้องกันและลดปัญหาการกู้ยืมนอกระบบ และเป็นแหล่งกู้เมื่อมีเหตุฉุกเฉิน</li> <li>- เพื่อความสามัคคีของคนในชุมชน</li> <li>- มีสวัสดิภาพของสมาชิกกองทุน</li> </ul> |
| 5. แนวโน้มความเข้มแข็งและอยู่รอดของกองทุน | <ul style="list-style-type: none"> <li>- มีผู้สนับสนุนให้เกิดกองทุน</li> <li>- มีสมาชิกในชุมชนให้ความร่วมมือสมัคร</li> </ul>  |

- เป็นสมาชิกกองทุน
6. ยอดเงินในปัจจุบันของกองทุนหมู่บ้าน
- อื่น ๆ ในรายงาน บร. 2 (ข้อ 1 – 12)
  - จำนวนสมาชิกกองทุน
  - จำนวนเงินออมและเงินทุน
  - ยอดคงเหลือของกองทุน 1 ล้าน
- การมีระบบบริหารกองทุน
7. คณะกรรมการบริหารกองทุน
- มีคณะกรรมการบริหารกองทุน
  - จำนวนคณะกรรมการบริหารกองทุน
  - มีการคัดเลือกคณะกรรมการตามระเบียบกองทุน
8. ระเบียบการบริหารกองทุน
- มีระเบียบการบริหารกองทุน
  - มีการร่วมกันสร้างตามระเบียบ
9. การดำเนินงานของคณะกรรมการบริหาร
- มีการประชุมของคณะกรรมการ
  - มีการรับสมัครสมาชิก
  - มีการจัดทำบัญชีเป็นปัจจุบัน
  - มีการรับฝากเงิน
  - มีการระดมทุนเงินฝาก
10. การตัดคืนเงินกู้
- มีระเบียบการกู้และขอทุน
  - มีระเบียบการคิดดอกเบี้ย
  - จำนวนผู้กู้ที่ได้รับการพิจารณาเงินกู้
  - จำนวนผู้กู้ที่ไม่ได้รับการพิจารณาเงินกู้
  - จำนวนผู้กู้ที่มีความพอใจกับการพิจารณาเงินกู้
  - จำนวนผู้กู้ที่ไม่มีความพอใจกับการพิจารณาเงินกู้
11. การมีการจัดสรรผลประโยชน์
- จำนวนยอดคองทุนสะสมจาก 1 ล้านบาท
  - จำนวนดอกเบี้ยที่ได้รับ
  - มีการจัดสรรผลประโยชน์อย่างยุติธรรม
- การมีการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง
12. มีความเข้าใจในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง
- ได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง
  - มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจ

13. มีการปฏิบัติในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง
- พอเพียง
- มีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติในการบริหารกองทุน
  - มีการนำหลักการเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติในการประกอบอาชีพของผู้กู้
14. มีความเข้าใจในเรื่องการพึ่งตนเอง
- ได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องการพึ่งตนเอง
  - มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการพึ่งตนเอง
15. มีการปฏิบัติในเรื่องการพึ่งตนเอง
- มีการนำหลักการพึ่งตนเองมาใช้ในการบริหารกองทุน
  - มีการนำหลักการพึ่งตนเองมาใช้ในการประกอบอาชีพ
16. มีความเข้าใจเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น
- ได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น
  - มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น
17. มีการปฏิบัติในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น
- มีการนำหลักการภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการบริหารกองทุน
  - มีการนำหลักการภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการดำเนินกิจการของผู้กู้
- การสร้างภูมิคุ้มกันทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมในที่นี้ หมายถึง สักยภาพและแนวโน้มที่จะไม่ตกเป็นเหยื่อหรือเป็นทาสทางเศรษฐกิจและสังคมแก่นายทุนหรือผู้ปองร้ายหรือภัยจากธรรมชาติที่อาจจะเข้ามาในอนาคต
18. การกระตุ้นให้มีภูมิคุ้มกันระดับของกองทุน โดยรวม
- มีการชี้แนะเรื่องกองทุนให้ประชาชนเข้าใจหลักการสำคัญที่ว่ากองทุนหมู่บ้านเป็นของสมาชิกทุกคน มิใช่เงินที่รัฐบาลให้ยืม
  - มีความเข้าใจของสมาชิกกองทุนเกี่ยวกับการดำเนินงานกองทุนว่าจะต้องช่วยกันรักษาเงินกองทุนด้วยตนเอง ถ้าผู้กู้ไม่ชำระคืนจะต้องจัดการกันเองให้ได้ มิใช่รอรัฐบาลจัดการ
  - สมาชิกเห็นโอกาสในการใช้กองทุนที่ถูกต้อง

19. ภูมิคุ้มกันระดับกิจการของผู้กู้แต่ละคน
- ผู้กู้แต่ละคนมีความคิดในการดำเนินการประกอบอาชีพ โดยไม่กู้หนี้จากแหล่งที่ดอกเบี้ยแพง
  - ผู้กู้แต่ละคนมีความคิดในการดำเนินการประกอบอาชีพ โดยใช้หลักการพึ่งตนเองทางเทคโนโลยี
  - ผู้กู้แต่ละคนมีความคิดในการดำเนินการประกอบอาชีพ โดยคำนึงถึงการบริโภคเองและมีตลาดที่แน่นอน
20. มีเครือข่ายขององค์กรย่อยภายในชุมชน
- มีองค์กรผู้ประกอบการอาชีพเดียวกัน
  - มีองค์กรผู้ประกอบการอาชีพเสริมกัน
21. มีองค์กรแหล่งความรู้ที่เสริมการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตในชุมชน
- มีหน่วยองค์กรมาให้ความรู้เรื่องการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิต
22. มีองค์กรภายนอกชุมชนที่เชื่อมโยงกับองค์กรภายนอกชุมชน
- มีการจัดตั้งโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์
  - มีการจำหน่ายหนึ่งผลิตภัณฑ์ หนึ่งตำบลที่เชื่อมโยงกับตำบลอื่น ๆ

**วัตถุประสงค์ประการที่ 2** เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา พร้อมทั้งแนวทางการแก้ปัญหา ดังนี้

**ตัวแปร**

**ลักษณะค่าของตัวแปร**

- |  |  |
|--|--|
| <ol style="list-style-type: none"> <li>1. มีการไม่สนับสนุนในการจัดตั้งกองทุน</li> <li>2. มีความไม่พึงพอใจในการจัดตั้งกองทุน</li> <li>3. ไม่มีเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยกลับเข้ากองทุน</li> </ol> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- จำนวนผู้ไม่เห็นด้วยในการจัดตั้งกองทุน</li> <li>- จำนวนผู้ที่ไม่พึงพอใจในการตัดสินใจเงินกู้</li> <li>- จำนวนผู้ที่ไม่ยอมส่งเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยกลับเข้ากองทุน</li> </ul> |
|--|--|

**วัตถุประสงค์ประการที่ 3** เพื่อศึกษาถึงศักยภาพของการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา ว่ามีมากน้อยเพียงใด ดังนี้

**ตัวแปร**

**ลักษณะค่าของตัวแปร**

- |   |  |
|---|--|
| <ol style="list-style-type: none"> <li>1. ศักยภาพเดิมของบริบทมีมากน้อยเท่าใด</li> </ol> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- สภาพป่า สภาพดิน สภาพของหนองน้ำ</li> </ul> |
|---|--|



- จำนวนของประชากร อาชีพครั้งแรกของประชากร
  - ระบบสาธารณูปโภค เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา
2. การดำเนินงานเท่าที่ผ่านมามีศักยภาพในด้านต่าง ๆ
- 2.1 ทุนด้านการเงิน
    - จำนวนเงินกองทุนในหมู่บ้าน
    - จำนวนกลุ่มต่าง ๆ และจำนวนเงิน
  - 2.2 ทุนด้านทรัพยากรทางกายภาพ
    - จำนวนและลักษณะประชากร
    - การประกอบอาชีพและสภาพของที่ดิน
  - 2.3 ทุนทางวัฒนธรรมประเพณี
    - จำนวนวัด
    - การใช้ภาษาพื้นบ้าน
    - โบราณสถาน - โบราณวัตถุ
    - อื่น ๆ ในรายงาน บร.1 (ข้อ 5)
    - อื่น ๆ ในรายงาน บร.1 (ข้อ 5.7)
  - 2.4 ทุนทางปัญญา
    - จำนวนโรงเรียนในหมู่บ้าน
    - จำนวนผู้ที่จบการศึกษาในระดับต่าง ๆ
    - จำนวนนักเรียนในระดับต่าง ๆ
    - จำนวนภูมิปัญญาชาวบ้าน

**วัตถุประสงค์ประการที่ 4** เพื่อศึกษาถึงองค์ประกอบที่จะทำให้กองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนาเข้มแข็ง นำไปสู่การพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านอย่างยั่งยืน อันได้แก่

1. มีความเข้มแข็งในการทำกิจกรรมของผู้ที่
  - 1.1 การเกษตร
  - 1.2 การค้า
  - 1.3 การบริการในชุมชน
  - 1.4 อุตสาหกรรมในครัวเรือน
  - 1.5 การลดรายจ่ายพัฒนาอาชีพ
 }
  - ในแบบ บร.4 ข้อ 5
  - จำนวนผู้ที่ดำเนินกิจการอย่างยั่งยืน
2. ความเข้มแข็งของชุมชนตามที่กองทุนหมู่บ้านกำหนด
  - ความเข้มแข็งของชุมชน
    - 2.1 มีความสามัคคี
    - 2.2 มีความซื่อสัตย์
  - ลักษณะค่าบนตัวแปรใน บร.2

- 2.3 ยกย่องคนทำดี
  - 2.4 มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
  - 2.5 มีโอกาสหาความรู้เพิ่มเติม
  - 2.6 มีอาชีพสามารถเลี้ยงครอบครัวได้
  - 2.7 ครอบครัวในชุมชนมีความอบอุ่น
  - 2.8 มีการรวมตัวตั้งกลุ่มองค์กร
  - 2.9 มีการประชุมรับฟังความคิดเห็นของสมาชิก
  - 2.10 มีการช่วยเหลือสตรี เด็ก และกลุ่มผู้ด้อยโอกาส
  - 2.11 มีผู้นำที่มีคุณธรรม ยุติธรรม
  - 2.12 มีแผนงานชุมชนโดยสมาชิก
3. ความเข้มแข็งของชุมชนตามทัศนะของประชาชนในท้องถิ่นที่ผู้วิจัยรับผิดชอบ
- ความเข้มแข็งของชุมชน
- ประชาชนในหมู่บ้านมีความสามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และเสียสละเพื่อส่วนรวม
  - ประชาชนในหมู่บ้านมีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่ลักขโมย
  - มีกองทุนให้กู้ยืมอย่างถาวร
  - มีการรวมกลุ่มประกอบอาชีพเสริม
  - ผู้นำชุมชนนอกจากมีคุณธรรม ยุติธรรมแล้ว ต้องมีลักษณะเป็นผู้นำ ต้นตัว รับผิดชอบสารภาพนอกอยู่เสมอ และเป็นนักประสานที่ดี

#### 4. ตัวชี้วัดผลการทดลองวิธีการใหม่และตัวแปรที่ศึกษา

การทดลองวิธีการใหม่ หมายถึง การนำวิธีปฏิบัติงาน (Process) แบบใหม่ ๆ ไปใช้กับระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ และระบบการดำเนินงานของผู้กู้แต่ละราย ดังมีรายละเอียด ดังนี้

4.1 ตัวชี้วัดผลการทดลองวิธีการใหม่ในหน่วยระบบ A คือ หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ ประกอบไปด้วยตัวแปร ดังต่อไปนี้

- 4.1.1 การหาตลาดใหม่ให้กับธุรกิจ
- 4.1.2 การลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน
- 4.1.3 อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและพัฒนาคุณภาพดิน

#### 4.1.4 ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น

4.2 ตัวชี้วัดผลการทดลองวิธีการใหม่ในหน่วยระบบ B คือ หน่วยระบบ การดำเนินกิจการของผู้ดูแลราย ประกอบไปด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

##### 4.2.1 วิธีการทำปุ๋ยชีวภาพ

##### 4.2.2 การทำบัญชีอย่างง่ายสำหรับชาวบ้าน

### 5. ตัวชี้วัดการประมวลเทคนิควิธีและตัวแปรที่ศึกษาของการทดลองวิธีการใหม่

ตัวชี้วัดการประมวลเทคนิควิธีการดำเนินกิจการ หมายถึง การจัดกลุ่มผู้รู้ที่ทำการเดียวกัน ให้คิดกระบวนการวิธีทำงาน ( Work Procedure ) ที่ดี ในแนวคิดเชิงระบบ เช่น หน่วยระบบ ในการทำอาชีพ ทำไร่มันสำปะหลัง ที่จะต้องไปกอบไปด้วย ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิตที่ดีนั้นจะต้องทำอะไร โดยทำการพิจารณาตัวแปร ดังต่อไปนี้

5.1 การใช้ปัจจัยนำเข้าที่ดี ด้านคุณสมบัติและปริมาณที่เหมาะสม ได้แก่ จำนวน เงินกู้และเงินสมทบส่วนตัวในการดำเนินกิจการ มีสถานที่ประกอบกิจการคือ ไร่มันสำปะหลัง และพันธุ์มันที่มีคุณภาพ มีเทคนิคการทำงานจากประสบการณ์ของแต่ละคนและเรียนรู้เทคนิค ภายนอก มีแรงงานในท้องถิ่น

5.2 การมีกระบวนการที่ดี ได้แก่ มีความรู้ในการทำไร่มันสำปะหลังเป็นอย่างดี จากประสบการณ์การศึกษาอบรมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและการดูงานต่างพื้นที่ มีตลาดรองรับ ผลผลิต เช่น ตลาดมันนอกชนในชุมชนภายในตำบล 2 แห่ง และอีกหลายแห่งในพื้นที่อำเภอ ขามทะเลสอ หาพันธุ์มันที่มีคุณภาพได้จากหน่วยงานเกษตรอำเภอขามทะเลสอ, สหกรณ์การเกษตร ขามทะเลสอ จำกัด และจากเอกชนทั่วไปมีการทำบัญชีอย่างง่ายที่ได้ฝึกอบรมจากหน่วยงานราชการ ทำให้ทราบรายรับ-รายจ่าย, กำไร-ขาดทุนจากการดำเนินกิจการที่ผ่านมา ทำให้วิเคราะห์ประเมิน สถานการณ์ของธุรกิจต่อไปได้

5.3 การได้ผลผลิตที่ดีด้านคุณภาพ และปริมาณที่เหมาะสม ได้แก่ เกิดรายได้ จากการทำไร่มันสำปะหลัง ลดรายจ่ายจากการจากการซื้อปุ๋ยเคมี ช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและพัฒนาคุณภาพดิน เป็นที่ศึกษาดูงานแก่ผู้ที่สนใจ

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเทคนิควิธีการทำการ ทำไร่มันสำปะหลัง ของผู้รู้ 100 ราย สรุปได้ว่า กระบวนการวิธีทำงานที่ดีทั้ง 3 ข้อข้างต้นคือ ทำให้เห็นการบวนการทำงานใน ระดับต่าง ๆ อย่างชัดเจน ช่วยให้สามารถประมวลผลการวิจัยได้ง่ายขึ้น

### 6. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน

#### วิธีในการเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากงานภาคสนาม ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการต่าง ๆ ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้าน ศึกษาข้อมูลเอกสารต่าง ๆ จากกองทุนหมู่บ้านและหน่วยงานราชการต่าง ๆ เก็บข้อมูลและสัมภาษณ์ตามแบบศึกษา บร. ต่าง ๆ ได้แก่

บร.1 (แบบเก็บข้อมูลบริบทชุมชนหมู่บ้าน) ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน, คณะกรรมการกองทุน, ผู้นำชุมชน, ชาวบ้าน, ข้อมูลจาก จปฐ. และ กชช 2 ค., อบต.หนองสรวง, และส่วนราชการต่าง ๆ ทั้งในตำบลหนองสรวงและอำเภอ ขามทะเลสอ

บร.2 (แบบเก็บข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน) ผู้วิจัยเลือกผู้ที่จะให้ข้อมูลจาก หัวหน้าครัวเรือนหรือบุคคลในครัวเรือนที่สามารถให้ข้อมูลได้อย่างดี

บร.3 (แบบรายงานความรู้ ความเข้าใจทัศนคติที่มีต่อกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง) ผู้วิจัยเลือกผู้ที่จะให้ข้อมูลจากหัวหน้าครัวเรือนหรือบุคคลในครัวเรือน ที่สามารถให้ข้อมูลได้อย่างดี

บร.4 (แบบรายงานการปฏิบัติงานรายเดือน) ผู้วิจัยเลือกผู้ที่จะให้ข้อมูลจากคณะกรรมการ กองทุน และจากเอกสารต่าง ๆ ของกองทุน

บร.5 (แบบรายงานผลการจัดเวทีบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง) ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลจากคณะกรรมการกองทุน

บร.6 (แบบรายงานผลการจัดเวทีกลุ่มผู้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง) ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลจากสมาชิกผู้กู้เงินจากกองทุนตามวัตถุประสงค์การกู้ต่าง ๆ

บร.7 (แบบรายงานผลการสัมภาษณ์เพื่อค้นหาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชน)

บร.8 (แบบรายงานโครงการเศรษฐกิจชุมชนหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์) ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ในตำบลหนองสรวง และศึกษาจากเอกสารของ อบต.หนองสรวงและเกษตรอำเภอขามทะเลสอ

บร.9 (แบบบันทึกการสัมภาษณ์) ผู้วิจัยเลือกผู้ที่จะให้ข้อมูลจากบุคคลทั่วไปในชุมชน ซึ่งแล้วแต่หัวข้อที่เราจะเก็บข้อมูล เช่น จะเก็บข้อมูลของกองทุน ผู้วิจัยก็จะเลือกคณะกรรมการ กองทุนเป็นผู้ให้ข้อมูล

บร.10 (แบบสรุปบทเรียนของชุมชนหมู่บ้าน)

บร.11 (แบบศึกษาเจาะลึกรายกรณี) ผู้วิจัยเลือกผู้กู้เงินของกองทุนทุกรายเป็นผู้ให้ข้อมูล

บร.12 (แบบวิเคราะห์จัดทำแผนแม่บทชุมชน) ชาวบ้านทุกคนมีสิทธิที่จะให้ข้อมูล

แบบเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในลักษณะอื่น ๆ

## 7. การเก็บรวบรวมข้อมูล

แนวทางการดำเนินงานด้านข้อมูลต่าง ๆ ในการทำวิจัยในครั้งนี้ไม่ได้เน้นความเคร่งครัดในวิธีการวิจัยที่จะมุ่งควบคุมการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล แต่มุ่งให้ได้เนื้อหาสาระและหลักวิชาการที่รวบรวมมาได้ สำหรับวิธีการที่ใช้เก็บข้อมูลและการทำวิจัยนี้ ประกอบด้วยหลาย วิธี อันได้แก่

- การสัมภาษณ์ประกอบ แบบ บร. ต่าง ๆ
- การประชุมเวทีชาวบ้าน
- การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม
- การสังเกตแบบ ไม่มีส่วนร่วม
- ใช้ข้อมูลมือสอง ได้แก่ กชช. 2 ค., จปฐ. และเอกสารที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ
- เก็บข้อมูลจากแหล่งอื่น ๆ เช่น อบต.หนองสรวง , โรงเรียนบ้านหนองสรวง , สถานีอนามัยตำบลหนองสรวง , วัดหนองสรวง , เกษตรอำเภอกาบองเตลอส , พัฒนาชุมชนอำเภอกาบองเตลอส , สถาบันราชภัฏนครราชสีมา , มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี จ.นครราชสีมา

## 8. การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการต่าง ๆ นำมาวิเคราะห์เนื้อหา โดยการเปรียบเทียบข้อมูลเพื่อสร้างข้อสรุป โดยได้กำหนดประเด็นหลักไว้ คือ สภาพที่เอื้ออำนวยต่อการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อการวิเคราะห์อนาคตของกองทุนเงิน 1 ล้านบาท โดยพิจารณาศักยภาพของชุมชน ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

8.1 ข้อมูลลักษณะโดยทั่วไปของชุมชน เช่น สภาพความเป็นอยู่ สาธารณูปโภค ประเพณีและวัฒนธรรม

8.2. ศักยภาพที่เอื้ออำนวยต่อการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

8.2.1 ความสมัครสมานสามัคคีของคนในชุมชน

8.2.2 จิตสำนึกในการเป็นเจ้าของกองทุนที่ทุกคนจะต้องร่วมกันบริหารจัดการ

จัดการ

8.2.3 มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อทราบถึงนโยบายและวิธีบริหารจัดการกองทุน

จัดการกองทุน

8.2.4 ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนเริ่มจากการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ รวมทั้งร่วมกันสร้างกองทุนนำไปสู่ความสำเร็จรุ่งเรืองต่อไป

8.2.5 กำหนดวิธีการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เมื่อเกิดความผิดพลาดขึ้น

8.3 ความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อการวิเคราะห์อนาคตของกองทุนหมู่บ้านโดยพิจารณาจากศักยภาพของชุมชน ได้แก่

8.3.1 โครงสร้างขององค์กรบริหารและการจัดการในชุมชน

8.3.2 เครื่องมือที่สนับสนุนเกื้อกูลกันภายในชุมชน

8.3.3 การแบ่งงาน แบ่งความรับผิดชอบของสมาชิกในชุมชน

8.3.4 การศึกษา และการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมเมื่อมีโอกาสของสมาชิก

ในชุมชน

8.3.5 โครงสร้างพื้นฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน

8.3.6 อิทธิพลของวัฒนธรรม ค่านิยมการบริโภคจากภายนอกชุมชน

8.3.7 ภาวะความเป็นผู้นำของสมาชิกในชุมชน

8.3.8 ความหลากหลายของอาชีพและวิถีชีวิตของสมาชิกในชุมชน

8.3.9 ความสามารถในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

#### การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและปริมาณผสมผสานกัน ลักษณะของข้อมูลประกอบไปด้วย คำพูด พฤติกรรม ความคิดเห็นต่าง ๆ จากการสัมภาษณ์เจาะลึก ที่ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นที่จะสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า โดยทำการจดบันทึกและการรวบรวมข้อมูลผลการศึกษากลับมาด้วยวิธีการศึกษาแบบต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และตีความหมายของข้อมูลที่เต็มไปด้วยรายละเอียดมากมายนั้น จำเป็นต้องใช้วิธีการที่ละเอียดอ่อนและซับซ้อน ทั้งนี้เพื่อค้นหาความหมาย คำอธิบายและสร้างข้อสรุปรวมทั้งเชื่อมโยงข้อมูลดังกล่าวเข้ากับสถานการณ์ บริบทสภาพแวดล้อมตามความเป็นจริงของบ้านหนองสรวงพัฒนา

ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) ข้อมูลจากการศึกษาภาคสนาม ที่ได้รวบรวมข้อมูลทั่วไปเกือบทั้งหมดของหมู่บ้าน สำหรับการตรวจสอบข้อมูลจากบันทึกสนามไม่ว่าจะเป็นการสัมภาษณ์ การสังเกต การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) และอื่น ๆ จะต้องได้รับการตรวจสอบอย่างละเอียดก่อนทำการจัดหมวดหมู่ของข้อมูล 2) ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ รายงานการวิจัย บันทึกการประชุม และเอกสารกองทุนต่าง ๆ การใช้ประโยชน์จากเอกสารเหล่านี้ ต้องใช้เวลาในการรวบรวม การจัดหมวดหมู่และการดึงใจความสำคัญหรือประเด็นสำคัญในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยออกมาใช้กับงานวิจัยในครั้งนี้ การจัดระบบข้อมูลโดยการแยกข้อมูลออกเป็นหัวข้อหรือประเด็นสำคัญ การใช้กรอบแนวคิดทางทฤษฎีทางมานุษยวิทยาในการ

อธิบายและตีความหมายการจัดระบบ การอธิบายความหมาย การเชื่อมโยงสัมพันธ์และการเปรียบเทียบข้อมูล (Content comparison analysis) จากภาคสนามและข้อมูลเอกสารเข้าด้วยกัน จะทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการใช้ประโยชน์จากแนวความคิดทางทฤษฎีระบบ (CIPP Model) เป็นแบบอย่าง สำหรับเครื่องมืออื่น ๆ ที่ช่วยในการวิเคราะห์ เช่น แผนที่ตั้งทางกายภาพภูมิศาสตร์ อาณาเขต และแผนผังอื่น นับว่าเป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล รวมทั้งช่วยให้ผู้อ่านมองเห็นภาพและเข้าใจในสิ่งที่บรรยายได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น



## บทที่ 4

### ผลการติดตามการประเมินโครงการ

#### 1. ผลการประเมินบริบทชุมชน

##### 1.1 บริบทระดับประเทศ

##### 1.1.1 ความยากจนของประเทศ

เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2545 ที่โรงแรมริเจนท์ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ร่วมกับธนาคารโลกเปิดตัวโครงการความร่วมมือเพื่อการพัฒนาประเทศด้านความยากจน (ซีดีพี - พี) (หนังสือพิมพ์มติชน 1 มิ.ย. 2545 : 10) โดยการให้เงินช่วยเหลือรัฐบาลไทยในการแก้ไขปัญหาความยากจนภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 แบบให้เปล่า จำนวน 800,000 เหรียญสหรัฐ (ประมาณ 36 ล้านบาท) มีระยะเวลาดำเนินงานต่อเนื่อง 3 ปี (ปี 2545-2547) ในปีแรกเน้นการช่วยเหลือด้านวิชาการ

นายนิโคลัส สเตอร์น หัวหน้านักเศรษฐศาสตร์และรองประธานอาวุโสธนาคารโลก กล่าวว่า เงินก้อนดังกล่าวให้รัฐบาลไทยไปดำเนินการให้คนจนลดลง จำนวน 1.5 ล้านคน ภายในปี 2549 ที่ผ่านมามีประเทศไทยประสบความสำเร็จในการลดปัญหาความยากจนหลังเกิดวิกฤตในปี 2540 มีคนจนประมาณ 16 % ของประชากร แต่หลังจากนั้นปรับตัวลดลงโดยในปี 2542 - 2543 จำนวนความยากจนได้ลดลงประมาณ 2 % และนอกจากนี้โครงการซีดีพี - พียังเป็นโครงการเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันของประเทศและด้านการบริหารจัดการที่ดีประกอบด้วย 4 แผนงานหลัก คือ 1) การปรับปรุงระบบข้อมูลเกี่ยวกับความยากจน 2) การวัดและวิเคราะห์ปัญหาความยากจน 3) การจัดทำยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจน 4) การจัดทำระบบติดตามและตรวจสอบมาตรการต่าง ๆ และการประเมินผลกระทบทางด้านความยากจนจากโครงการต่าง ๆ

จะเห็นได้ว่าปัญหาความยากจน ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ของประเทศไทยและเป็นปัญหาของทุกประเทศทั่วโลก ทุกฝ่ายร่วมมือกันแก้ไขปัญหาโดยมีโครงการต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาเหล่านี้

##### 1.1.2 นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)

ในปัจจุบันทั้งภาครัฐและเอกชนต่างมีนโยบายเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ ให้มีการไหลเวียนของเงินสูงขึ้น โดยการออกโครงการสินเชื่อต่าง ๆ เชิญชวนให้ผู้ประกอบการรายใหม่สร้างธุรกิจเพิ่มขึ้น เช่น มีการส่งเสริมและสนับสนุนวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม หรือ



SMEs (เอสเอ็มอี) อย่างเต็มที่ เพื่อให้ธุรกิจ SMEs ซึ่งถือว่าเป็นเส้นเลือดฝอยของประเทศอยู่รอด จำเป็นต้องจัดตั้งหน่วยงานขึ้นมาให้ความช่วยเหลืออย่างจริงจัง ได้แก่ สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.) มีหน้าที่ให้การส่งเสริม พัฒนาสนับสนุน SMEs (อดิศักดิ์ นนทวงษ์ 2545, 42-43) ดังนี้

1. สนับสนุน SMEs ให้เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ และก่อให้เกิดการเชื่อมโยงการให้บริการ SMEs อย่างครบวงจร ในลักษณะ One Stop Service

2. ปรับโครงสร้างภาคการผลิต การค้าและการบริการเพื่อสร้างฐานการผลิตในประเทศให้เข้มแข็ง พึ่งพาตนเองและสร้างภูมิคุ้มกันของระบบเศรษฐกิจโดยพัฒนาคุณภาพคน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการบริหารจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการผลิตและวิธีผลิต ในการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานของสินค้าให้ตรงความต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งสร้างสมดุลระหว่างการผลิตกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระจายความเสี่ยงที่เกิดจากการเปิดเสรีการค้าและการลงทุน เตรียมความพร้อมในการปรับตัวให้เข้ากับเศรษฐกิจยุคใหม่

3. สร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก เน้นการพัฒนาธุรกิจชุมชน โดยส่งเสริมการระดมทุนในลักษณะกองทุนหมุนเวียน เพื่อการค้าเนินธุรกิจควบคู่ไปกับการขยายโครงการสินเชื่อรายย่อยเพื่อบรรเทาปัญหาสภาพคล่อง ให้ความสำคัญกับการสร้างผลิตภัณฑ์และบริการที่มีการพัฒนารูปแบบ คุณภาพได้มาตรฐานมีเอกลักษณ์เฉพาะ รวมทั้งพัฒนาข้อมูลข่าวสารให้เข้าถึงตลาด การกระจายผลผลิตที่เชื่อมโยงระหว่างตลาดท้องถิ่นสู่ตลาดระดับภูมิภาค ระดับประเทศ และต่างประเทศ

4. การประยุกต์ใช้และการพัฒนาเทคโนโลยี เน้นการนำไปใช้ประโยชน์จากภาคการผลิต สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาตามศักยภาพของคนไทย โดยสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงเทคโนโลยี เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต กระตุ้นการพัฒนาวัตกรรมทางเทคโนโลยีของตนเอง เพื่อต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ลดการนำเข้า

5. ส่งเสริมให้คนมีงานทำ มุ่งสร้างผู้ประกอบการอาชีพส่วนตัวและผู้ประกอบการขนาดเล็ก กระจายโอกาสการมีงานทำในทุก ๆ พื้นที่ทั่วประเทศ ขยายการจ้างงานนอกภาคการเกษตร เพื่อสร้างตลาดแรงงานใหม่ ๆ ให้แก่แรงงานไทย

6. สร้างความเชื่อมโยงของการพัฒนาชนบทและเมืองอย่างเกื้อกูล ก่อให้เกิดการกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมเท่าเทียมกัน โดยสร้างความเข้มแข็งเศรษฐกิจในระดับฐานราก สร้างความมั่นคงทางรายได้ให้แก่คนในชนบท พัฒนาการรวมกลุ่มกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เชื่อมโยงพื้นที่ชนบทและเมือง ส่งเสริมการพัฒนาให้สอดคล้องกับศักยภาพและบทบาท

ทางเศรษฐกิจของพื้นที่ในระดับต่าง ๆ

7. ยกระดับการพัฒนาและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การสื่อสารเพื่อเป็นโครงสร้างพื้นฐานสำคัญในการเผยแพร่องค์ความรู้ ข่าวสาร ช่วยสนับสนุนการฟื้นฟูเศรษฐกิจและการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

สำหรับ สสว. มีแผนที่จะส่งเสริมสนับสนุน SMEs เพื่อให้ความช่วยเหลือเสริมความแข็งแกร่ง กับผู้ประกอบการ 4 กลุ่ม คือ กลุ่มผลิตชิ้นส่วนส่งรายใหญ่ กลุ่มที่ผลิตสินค้าและขายด้วย ธุรกิจที่เป็นการค้าหรือร้านค้าปลีก และธุรกิจชุมชน โดยจะพิจารณาการช่วยเหลือแตกต่างกันออกไป เช่น ร้านค้าปลีก จะมีการให้สินเชื่อซัพพลายเออร์เครดิต หมายความว่า ร้านค้าต้องการซื้อของ แทนที่ สสว. จะให้เงินไปซื้อของ แต่ให้ร้านค้ามารับสินค้าจากซัพพลายเออร์ที่จัดตั้งไว้ให้ เมื่อขายแล้วจึงค่อยนำเงินกลับมาคืน เป็นการสร้างระบบหมุนเวียนให้เกิดขึ้นในตลาดการซื้อขาย

นอกจาก สสว. แล้วยังมีหน่วยงานที่เข้ามาช่วยเหลือด้านสินเชื่อให้แก่ธุรกิจ SMEs อาทิ บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมขนาดย่อม (บอย.) (หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ 6 ส.ค. 2545 : 9) โดยคณะกรรมการ บอย. ได้มีมติเห็นชอบให้สามารถขยายวงเงินสินเชื่อให้แก่ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) เพิ่มขึ้น เป็นไม่เกินรายละ 200 ล้านบาท จากเดิมที่กำหนดไว้เพียงรายละ 100 ล้านบาท เพื่อให้ครอบคลุมธุรกิจที่ต้องการวงเงินสินเชื่อมากกว่า 100 ล้านบาท สำหรับกลุ่มอุตสาหกรรม SMEs ที่ บอย. กำหนดเป้าหมายเพื่อปล่อยสินเชื่อ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มแรกต้องเป็นธุรกิจที่มีศักยภาพและเมื่อปล่อยสินเชื่อไปแล้วต้องดำเนินธุรกิจต่อไปได้ กลุ่มที่ 2 ต้องเป็นธุรกิจที่ผลิตสินค้าเพื่อการส่งออก และต้องเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญ และกลุ่มสุดท้ายเป็นธุรกิจอุตสาหกรรมประเภทใหม่ ๆ เช่น สมุนไพร อุตสาหกรรมอาหาร อุตสาหกรรมที่ทำปุ๋ยธรรมชาติ เป็นต้น

### 1.1.3 ภาวะการขาดดุลการค้าของประเทศ

จากตัวเลขด้านการนำเข้าสินค้าฟุ่มเฟือยต่างประเทศ เช่น เสื้อผ้า น้ำหอม เครื่องสำอาง เหล้า ไวน์ และนาฬิกา ของกรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ ประเมินตัวเลขเทียบระหว่างปี 2540 และ 2544 (หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ 29 มิถุนายน 2545 : 5) พบว่า สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง คือ ปี 2540 ช่วงเศรษฐกิจไทยคั้งใหม่ ๆ ทั้งประเทศมีมูลค่านำเข้าสินค้าฟุ่มเฟือยแค่ 77,757 ล้านบาท แต่เมื่อปีที่แล้ว มูลค่านำเข้าสินค้ากลุ่มนี้สูงขึ้นถึง 131,404 ล้านบาท คิดเป็นส่วนเพิ่มขึ้นประมาณ 70 % แสดงให้เห็นถึงภาวะการขาดดุลของประเทศไทยมีแนวโน้มสูงขึ้น แต่ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญคือการนำสินค้าจากต่างประเทศมาบริโภคหรือใช้เป็นวัตถุดิบในกระบวนการผลิตสินค้า ซึ่งมีการละเลยในการใช้วัตถุดิบหรือสินค้าที่ผลิตในประเทศไทย เนื่องจาก คิดว่าเป็นสินค้าที่ไม่มีคุณภาพ ค่อยมามาตรฐานและลำสมัย จึงเกิดเป็นค่านิยมใช้ของนอกประเทศเพิ่มสูงขึ้น

รัฐบาลได้ตระหนักถึงปัญหาด้านนี้ จึงรณรงค์ทุกวิถีทางที่ให้คนไทยหันมาซื้อและใช้สินค้าไทยอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เศรษฐกิจภายในประเทศดีขึ้นและลดการขาดดุลการค้าระหว่างประเทศ และเกิดโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการ 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ ขึ้น

#### 1.1.4 สภาพแวดล้อมของประเทศในปัจจุบัน

สำหรับปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมเนื่องจากการที่บ้านเมืองได้รับการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ประชากรมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ย่อมมีผลกระทบต่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพสิ่งแวดล้อม ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นตัวทำลายคุณภาพชีวิตที่ดีของคนไทยทั้งสิ้น ซึ่งจำเป็นต้องมีการแก้ไขอย่างรีบด่วนจากทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งประชาชนในประเทศในการร่วมมือร่วมใจกันอนุรักษ์ พัฒนา สร้างจิตสำนึกร่วมกัน มีการกระจายข้อมูลข่าวสารยังสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และมีกิจกรรมรณรงค์โครงการต่าง ๆ เพื่อสร้างความสามัคคีและความเข้มแข็งในระดับชุมชนให้สูงขึ้น

#### 1.1.5 ความเดือดร้อนและการเป็นหนี้สินของประชาชน

จากภาวะเศรษฐกิจปัจจุบันส่งผลให้ธุรกิจภายในประเทศประสบปัญหาการขาดทุน ก่อเกิดการกู้หนี้ยืมสินจากทั้งในและต่างประเทศเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนและเพื่อหาทางให้ธุรกิจอยู่รอดมีเงินใช้จ่ายประจำวัน โดยไม่สนใจต่ออัตราดอกเบี้ยที่เพิ่มสูงขึ้น ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อธุรกิจในอนาคต เพราะอาจจะไม่สามารถส่งชำระคืนได้หมดทันระยะเวลาที่กำหนด โดยที่ภาครัฐได้แก้ปัญหาในจุดนี้โดยการปล่อยเงินกู้โครงการต่าง ๆ ที่มีอัตราดอกเบี้ยต่ำ กำหนดส่งคืนระยะยาวและบางครั้งถึงขั้นการเกิดหนี้สูญได้ เพื่อช่วยเหลือประชาชนในระดับฐานรากของประเทศให้สามารถพึ่งพาตนเอง ก่อเกิดรายได้ ลดปัญหาหนี้สินทั้งในระบบและนอกระบบได้ เช่น โครงการกองทุนหมู่บ้านหนึ่งล้านบาท เพื่อให้เม็ดเงินเข้าถึงประชาชนเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว

#### 1.1.6 บรรยากาศของความอ่อนแอในท้องถิ่นชนบท

อาชีพของคนส่วนใหญ่ของประเทศคือภาคการเกษตร โดยเฉพาะในชนบทมีการประกอบอาชีพทำไร่ – ทำนา ซึ่งไม่มีเงินทุนหมุนเวียนมาประกอบอาชีพ ที่พึ่งของคนยากก็คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ปัจจุบันชาวบ้านในชนบทส่วนใหญ่จึงเป็นหนี้ ธ.ก.ส. เมื่อถึงกำหนดเวลาการชำระคืนจะมีการกู้ยืมนายทุนนอกระบบมาจ่ายคืน อัตราดอกเบี้ยสูงประมาณร้อยละ 5 ต่อเดือน หมุนเวียนอย่างนี้ไม่จบสิ้น อีกทั้งประสบปัญหาภัยแล้งผลผลิตไม่ได้ผล จนเกิดปัญหาการอพยพไปขายแรงงานต่างถิ่นและในเมืองหลวง เพราะมีรายได้และงานที่หลากหลายกว่าในหมู่บ้านจนเกิดปัญหาแรงงานล้นตลาด และอยู่กันอย่างแออัดในเมืองทำให้เกิดปัญหาสังคมต่าง ๆ ขึ้น เมื่อในชุมชนไม่เหลือแรงงานในการช่วยกันสร้างเศรษฐกิจระดับท้องถิ่นให้มีการพัฒนาที่ดีขึ้น จึงเกิดปัญหาความอ่อนแอในสังคมชนบท รัฐบาลจึงมีโครงการปล่อยเม็ดเงินเข้าสู่ชุมชนในชนบทให้มากขึ้นเพื่อสร้างงาน สร้างรายได้ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมา

บริหารจัดการกันเองยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ประชาชนเกิดความรัก ความสามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมทั้งมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้าน นำไปสู่การพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน อันเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคตอีกด้วย

### 1.1.7 ค่านิยมในกระแสวัฒนธรรมและสินค้าจากต่างประเทศ

ปัจจุบันนี้ ประชาชนในประเทศไทยส่วนใหญ่ซึมซับกระแสวัฒนธรรมจากต่างประเทศมาใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะวัฒนธรรมด้านการแต่งกายเลียนแบบชาติตะวันตก การใช้สินค้าจากต่างประเทศและการบริโภคอาหารสำเร็จรูปหรือฟาสต์ฟู้ดที่เห็นจนชินตาในปัจจุบัน อันเนื่องมาจากได้รับอิทธิพลจากสื่อต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ นิตยสาร เพราะเห็นว่าโก้หรู ทันสมัย ดังนั้นรัฐบาลควรปรับเปลี่ยนทัศนคติของคนในชาติโดยเฉพาะเด็ก ๆ ซึ่งเป็นเยาวชนและชุมก้ำลั้งของชาติ ให้หันมานิยมไทยอย่างต่อเนื่อง

## 1.2 บริบทระดับท้องถิ่น

### 1.2.1 ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน / ชุมชน

#### อดีต

เมื่อสมัยรัชกาลที่ 1-3 หรือประมาณสองร้อยปีมาแล้ว จากประวัติศาสตร์ของหนองใหญ่ (หนองสรวง) พิจารณาจากสภาพภูมิศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง เช่น หนองใหญ่, เพนียด (ยังคงอยู่ในที่ไร่ของชาวบ้านหนองสรวงพัฒนา) , ด่านใน , ด่านนอก (อยู่ใน อ.ค่านจันท) , และบ้านวัง (อยู่ใน อ.โนนไทย) เป็นส่วนประกอบในการพิจารณา

สมัยโบราณ มนุษย์ใช้ประโยชน์จากช้างมาก เช่น ทำศึก, พาหณะ, การปกครองสมัยโบราณ อาศัยสัตว์ต่างๆ เป็นค่าใช้จ่าย เช่น ช้าง, ม้า, วัว, ควาย ฯลฯ สาเหตุที่ทำให้เพนียดคักช้าง ด้วยเหตุที่ว่า มีป่าไม้และป่าไผ่ที่เป็นอาหารของช้างหนาแน่น มีทางเข้าทางเดียวเริ่มจากทะเลเหียง เหมาะสำหรับการทำเพนียดและเสาเพนียดยังปรากฏอยู่ หลังจากทำไร่มันสำปะหลังไม่นานมานี้

ชาววังจะมาค้างคืนที่บ้านวัง และให้หมอจับช้างทำพิธีบวงสรวงก่อนออกจับที่หนองใหญ่ ซึ่งเป็นทำเลที่ดีเหมาะแก่การบวงสรวง มีน้ำอุดมสมบูรณ์

#### วิวัฒนาการปัจจุบัน

เนื่องจากสภาพโดยรวมของหนองน้ำใหญ่ มีความอุดมสมบูรณ์ มีป่าไม้ สัตว์ป่า อาหาร และมีทุ่งหญ้าต่างๆ เหมาะแก่การเลี้ยงวัว เมื่อหมดฤดูทำนาจะมีชาวบ้านวัง (ตำบลบ้านวัง อำเภอโนนไทย) ไล่วัวฝูงมาเลี้ยงที่บริเวณหนองใหญ่แห่งนี้ การเลี้ยงวัวสมัยก่อน

จะเลี้ยงเป็นฝูงหลายร้อยตัวปล่อยเลี้ยงตามธรรมชาติ ไม่มีคอก ต้องระมัดระวังเสื่อ ที่จะมากัดตัว ของชาวบ้านไปกินเป็นอาหาร พอถึงฤดูทำนาก็จะค้อนวัวกลับบ้าน ไม่ได้ก่อสร้างบ้านเป็นหลัก แห้งแน่นอน ต่อมา ขุนชำนาญที่มีพื้นเพเดิมบริเวณ หัวรถไฟ ได้ให้ลูกสาวชื่อ มอญ นำวัว มาเลี้ยงบริเวณหนองใหญ่ แต่ลูกสาวร้องให้คิดถึงบ้านไม่ยอมมาอยู่ที่นี่ และอดหมากและ สีสียัดเทศ (คนโบราณใช้รับประทานร่วมกับหมาก) ขุนชำนาญจึงสั่งให้เอาวัวแลกหมากกับ สีสียัดเทศที่ชาวบ้านเงินใส่เกวียนเอามาแลกสิ่งของต่าง ๆ ต่อมา นางมอญได้แต่งงานกับนายเกิด (ไม่ทราบพื้นเพเดิม) จึงตั้งรกรากบริเวณด้านข้างของหนองใหญ่ (ห่อมบ้านใหญ่ในปัจจุบัน) จน มีบุตรเท่าที่ศึกษาจะมีอยู่ 7 คน คือ นางจิด , นายอุ่น, นายด้วง, นายปาน, นายทอง, นางดอกไม้ และนายรอด (พระครูพรหมวิหารี)

ต่อมา บุตรสาวนางมอญ คือ นางจิด ได้แต่งงานกับนายต่าย จากนั้นนาย ต่าย ได้รับแต่งตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้าน เปลี่ยนชื่อเป็น “ขุนธานี” ปกครองดูแลชุมชนหนองใหญ่ หรือ หนองสรวงในปัจจุบัน ได้มีการจัดสรรที่ดินบริเวณรอบ ๆ หนองใหญ่เพื่อทำนา ให้กับญาติพี่น้อง และลูกหลาน ได้ทำกินถึงปัจจุบัน

สำหรับนายรอด ได้อุปสมบทเป็นพระและเข้าไปจำพรรษาอยู่ในตัวเมือง จังหวัดนครราชสีมา คือ วัดสมอรายและวัดหนองจะบก จากนั้นกลับมาเป็นเจ้าอาวาสวัดบ้าน หนองสรวง อำเภอขามทะเลสอ จังหวัดนครราชสีมา และได้บุกเบิกพัฒนาวัดเป็นรุ่นแรก ในปี พ.ศ.2480 สมณศักดิ์ของท่านหลวงพ่อรอด พรหมปัญญา คือ “พระครูพรหมวิหารี” ท่านได้ มรณะภาพ วันที่ 10 พฤษภาคม 2512 (ชดะ 15 มีนาคม 2424) ท่านเป็นที่นับถือของคนรุ่นปู่ รุ่นย่าของชาวหนองสรวง แต่คนยุคปัจจุบันจะไม่รู้จัก

ส่วนบุตรคนอื่น ๆ ได้แต่งงานมีครอบครัวสืบเชื้อสายจนถึงปัจจุบัน ในหนองใหญ่จะมีต้นสรวงอยู่เป็นจำนวนมาก ลักษณะของต้นสรวงเป็น พืชที่อยู่ในน้ำมีลักษณะคล้ายผักบุ้ง ใช้กินกับน้ำพริกได้ ชาวบ้านจึงเรียกชื่อว่า “หนองสรวง” หรือบ้านหนองสรวงในปัจจุบัน เมื่อมีชุมชนเกิดขึ้น จึงมีผู้อพยพย้ายถิ่นฐานตามมาคือ ชาวพลกรัง (อ.เมือง) ตั้งชุมชนติดกับห่อมบ้านใหญ่ เรียกว่า ห่อมหัวนอน (ดูจากนามสกุล เขยพุดชา)

แต่เดิมบ้านหนองสรวงเป็นหมู่บ้านที่อยู่ใต้การปกครองของตำบลค่านใน อำเภอค่านขุนทด ต่อมาในปี พ.ศ. 2500 จังหวัดนครราชสีมา ได้ตั้งกิ่งอำเภอขามทะเลสอขึ้น บ้านหนองสรวงจึงมาขอขึ้นกับอำเภอขามทะเลสอ ซึ่งสะดวกกว่าการไปติดต่อราชการที่อำเภอ ค่านขุนทด โดยจัดตั้งเป็นตำบลหนองสรวง ซึ่งมีหมู่บ้านในความปกครอง 6 หมู่บ้าน คือ บ้านหนองสรวง , บ้านบึงอ้อ, บ้านกุ่มพะยา , บ้านโนนตาล ,บ้านบุระไหว และบ้านดอนदानาค ต่อมากิ่งอำเภอขามทะเลสอได้เลื่อนฐานะเป็นอำเภอขามทะเลสอ ได้มีหมู่บ้านซึ่งขึ้นกับอำเภอ โนนไทย จำนวน 2 หมู่บ้าน มาขอขึ้นกับ ตำบลหนองสรวง คือ บ้านหนองตะครอง , บ้าน

หนองกก รวม 8 หมู่บ้าน ต่อมาปี 2525 ตำบลหนองสรวงได้แยกออกเป็นตำบลอีก 1 ตำบล คือ ตำบลบึงอ้อ เนื่องจากมีอาณาเขตกว้างขวางมาก จึงทำให้หนองสรวงเหลือเพียง 4 หมู่บ้าน คือ บ้านหนองสรวง , บ้านคอนदानาต, บ้านหนองตะครองและบ้านหนองกก ต่อมาปี 2530 ได้แยกหมู่บ้านหนองสรวงเพิ่มอีก 2 หมู่บ้าน คือ บ้านหนองสรวงพัฒนา , บ้านหนองสรวงสามัคคี รวมหมู่บ้านเป็น 6 หมู่บ้าน ในปี 2535 ได้แยก หมู่บ้านเพิ่มขึ้นอีก 2 หมู่บ้าน คือ บ้านหนองสรวงรุ่งเรืองและบ้านโคกพัฒนา รวมเป็น 8 หมู่บ้าน และในปี 2541 ได้แยกหมู่บ้านอีก 1 หมู่บ้าน คือ บ้านหนองสรวงสันติสุข รวมเป็น 9 หมู่บ้าน ในพื้นที่ตำบลหนองสรวงในปัจจุบัน

ราษฎรในหนองสรวงส่วนมากในปัจจุบันมีการอพยพเคลื่อนย้ายเข้ามาในพื้นที่ แบ่งได้ 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

1. อพยพมาจาก อ.โนนไทย จ.นครราชสีมา กลุ่มนี้สังเกตที่นามสกุลจะมีคำว่า “สันเทียะ” เช่น คีสันเทียะ โลกสันเทียะ เป็นต้น
2. อพยพมาจาก อ.คำม่วน จ.นครราชสีมา กลุ่มนี้สังเกตที่นามสกุลจะมีคำว่า “ขุนทด” เช่น โนมขุนทด แนมขุนทด เวินขุนทด เป็นต้น
3. อพยพมาจาก เขต ต.พลกรัง อ.เมือง จ.นครราชสีมา กลุ่มนี้สังเกตที่นามสกุล จะมีคำว่า “พุดชา” เช่น เขยพุดชา เป็นต้น

#### ลักษณะการตั้งบ้านเรือนและการขยายตัวของหมู่บ้าน

ในอดีตนั้นการตั้งบ้านเรือนของบ้านหนองสรวงพัฒนา จะตั้งเป็นกลุ่มกระจุกตัวกันอยู่รอบ ๆ วัด ซึ่งมีบ้านเรือนส่วนใหญ่อยู่ด้านตะวันตกของวัดและใกล้หนองใหญ่ (ปัจจุบันหนองใหญ่ เปลี่ยนชื่อเป็น อ่างเก็บน้ำสาธารณะบ้านหนองสรวง อยู่หมู่ที่ 1 ตำบลหนองสรวง) และอยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้านในปัจจุบัน ชาวบ้านเรียกว่าห่อมบ้านใหญ่หรือห่อมตะวันตกวัด ต่อมาเมื่อประชากรในหมู่บ้านมากขึ้นได้มีการขยายหมู่บ้านออกไปทางทิศใต้ของหมู่บ้านเดิม รวมเป็น 2 ละแวกใหญ่ ๆ ด้วยกัน โดยตามแนวของถนนหรือทางเกวียนเดิม กล่าวคือ ห่อมบ้านใหญ่อยู่ทางทิศตะวันตกของวัดและห่อมหัวนอน อยู่ทางด้านทิศใต้ของวัด ซึ่งลักษณะทั่วไปของบ้านเรือนส่วนใหญ่จะเป็นแบบหมู่บ้านในชนบทอีสานทั่วไป คือ การยกได้สูง และผนังบ้าน ฝาบ้านจะเป็นไม้ เสาไม้ แต่ก็ยังมีบางหลังคาเรือนที่มีการนำเอาปูนมาทำเป็นเสาย้ำ และใต้ถุนบ้านทำผนังด้วยปูน มีการใช้ประโยชน์จากบ้านทั้ง 2 ชั้น การสร้างบ้านจะอยู่ละแวกหรือญาติเดียวกัน เป็นส่วนใหญ่จึงไม่ค่อยมีรั้วบ้านหรือถ้ามีก็เป็นเพียงรั้วที่เป็นเสาไม้เก่า ๆ สามารถไปมาหาสู่กันได้สะดวก ที่เป็นรั้วปูนแบบมาตรฐานมีเพียงไม่กี่หลังคาเรือน จะมีเฉพาะผู้มีฐานะดีต้องการความเป็นส่วนตัวหรือครอบครัวเดียวเท่านั้น

#### การขยายตัวของประชากร

ในปี 2534 - 2544 บ้านหนองสรวงพัฒนา มีครัวเรือนทั้งสิ้น 147

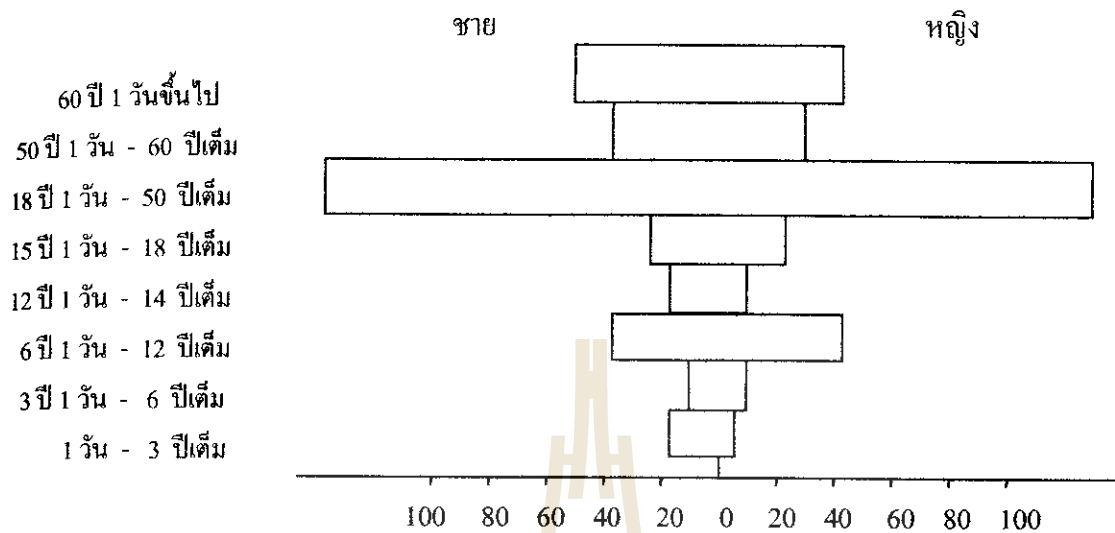
ครัวเรือน มีจำนวน ประชากรทั้งหมด 720 คน แยกเป็น ชาย 355 คน และหญิง 365 คน คิดเป็นร้อยละ 49.31 และ 50.69 ตามลำดับ กลุ่มอายุส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 18 ปี 1 วัน - 50 ปีเต็ม จำนวน 370 คน คิดเป็นร้อยละ 51.39 ของประชากรทั้งหมดในหมู่บ้าน แสดงให้เห็นว่า ประชากรส่วนใหญ่อยู่ในช่วงวัยทำงาน

**ตารางที่ 1** แสดงจำนวนและร้อยละของประชากร จำแนกตามลักษณะของประชากร  
จากการสำรวจภาคสนาม ปี 2544  
(ขวิญนภา บุรณะปิยะสกุล, 2545)

ลักษณะของประชากร	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
- ชาย	355	49.31
- หญิง	365	50.69
2. อายุ		
1 วัน - 3 ปีเต็ม	25	3.47
3 ปี 1 วัน - 6 ปีเต็ม	28	3.89
6 ปี 1 วัน - 12 ปีเต็ม	79	10.97
12 ปี 1 วัน - 14 ปีเต็ม	31	4.31
15 ปี 1 วัน - 18 ปีเต็ม	42	5.83
18 ปี 1 วัน - 50 ปีเต็ม	370	51.39
50 ปี 1 วัน - 60 ปีเต็ม	60	8.33
60 ปี 1 วันขึ้นไป	85	11.81

**แผนภาพที่ 7** พีรามิดแสดงการกระจายตัวของกลุ่มประชากรบ้านหนองสรวงพัฒนา  
จากการสำรวจภาคสนาม ปี 2544  
(ขวิญนภา บุรณะปิยะสกุล, 2545)

## ปิรามิดประชากร



จากปิรามิดแสดงการกระจายของกลุ่มประชากรในบ้านหนองสรวงพัฒนา หมู่ 5 ตำบลหนองสรวง อำเภอขามทะเลสอ จังหวัดนครราชสีมา ปี พ.ศ.2543 – 2544 จะเห็นได้ว่า ปิรามิดประชากรมีลักษณะรูปทรงคล้ายปิรามิดระฆังคว่ำ ฐานเริ่มกว้าง ส่วนต่อมาคอด และในส่วนปลายถัดไปอวบขึ้น ลักษณะดังกล่าวแสดงว่า ประชากรในชุมชนมีอัตราการเกิดและอัตราการตายค่อนข้างต่ำต่อเนื่องกันมานาน และมีแนวโน้มกลับมามีอัตราการเกิดสูงขึ้นอีกครั้ง

จากการสำรวจ ประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป โดยเทียบกับจำนวนประชากรทั้งหมดไม่พบผู้ที่ฐานะยากจน ไม่มีผู้อุปการะในหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 0 และได้รับการสงเคราะห์จากรัฐบาลเพียงอย่างเดียว โดยได้รับเงินเดือน ๆ ละ 300 บาท จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 1.53 จะเห็นได้ว่า ผู้สูงอายุในชุมชนได้รับสวัสดิการจากรัฐบาลน้อยมาก

จากการสำรวจ คนพิการในชุมชนปรากฏว่ามี จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 0.97 ของจำนวนประชากรทั้งหมด สรุปผลการได้รับการศึกษาเทียบกับจำนวนผู้พิการ ได้ดังนี้ ผู้พิการได้รับการศึกษา จำนวน 6 คน เป็นผู้พิการทางร่างกายบางส่วนโดยกำเนิดและพิการโดยอุบัติเหตุ สามารถอ่านออกเขียนได้ คิดเป็นร้อยละ 85.71 ผู้พิการไม่ได้เข้ารับการศึกษามีจำนวน 1 คน โดยเป็นผู้พิการทางสายตา คิดเป็นร้อยละ 14.29 จากจำนวนผู้พิการทั้งหมด มีผู้พิการ 1 คน คือ นายแก้ว ธงสันเทียะ อายุ 41 ปี ซึ่งพิการขาทั้ง 2 ข้าง จากโรคพอลิโอที่ไม่ได้รับการรักษาอย่างทันท่วงที่มีอาชีพที่สามารถเลี้ยงตนเองได้ คือ ถักแห ถักเปต และสวิงจับปลา

### 1.2.2 สภาพปัจจุบัน

#### ท่าลที่ตั้ง

ก่อนที่จะมีการตั้งชุมชน ลักษณะโดยทั่วไปสมัยก่อนมีหนองน้ำตาม



ธรรมชาติขนาดใหญ่ มีพื้นที่ 130 ไร่ ชื่อว่า “หนองใหญ่” มีป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์อย่างมาก มีของป่ามากมาย มีไม้ป่าต่างๆ ชนิด เช่น เต็ง รัง ป่าไผ่ ป่าพวง ไม้แดง และต้นกะเบง (ใช้ห่อข้าว ห่อเกลือ ขัดผ้าบ้าน) จึงมีไม้ไว้สร้างบ้านเรือนอย่างเพียงพอ รวมทั้งมีสภาพดินเหมาะสำหรับการเกษตรกรรมต่าง ๆ ชาวบ้านจึงยึดอาชีพทำไร่ ทำนา และเลี้ยงสัตว์ แต่ในขณะนี้สภาพเหล่านั้นแทบไม่หลงเหลืออยู่เลยป่าไม้ถูกทำลายเพื่อถางเพื่อจับจองเป็นที่ทำมาหากิน สภาพดินทรุดโทรมเป็นดินเค็มปลูกพืชต่าง ๆ ไม่ได้ผล น้ำในหนองก็มีรสชาดเค็มอีกด้วย

ปัจจุบันบ้านหนองสรวงพัฒนา ตั้งอยู่ในหมู่ 5 ตำบลหนองสรวง อำเภอนาทมทะเลสาบ จังหวัดนครราชสีมา อยู่ห่างทิศตะวันตกเฉียงเหนือของอำเภอนาทมทะเลสาบ อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอนาทม ประมาณ 16 กิโลเมตร เส้นทางคมนาคมที่สำคัญ ได้แก่ ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 2068 ถนนโลกกรวด - โนนไทย

### อาณาเขตติดต่อ

บ้านหนองสรวงพัฒนามีอาณาเขตติดต่อพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	จดกับบ้านหนองสรวง หมู่ 1 ตำบลหนองสรวง
ทิศใต้	จดกับตำบลบึงอ้อ อำเภอนาทมทะเลสาบ
ทิศตะวันออก	จดกับบ้านหนองสรวงสันติสุข หมู่ 9 ตำบลหนองสรวง
ทิศตะวันตก	จดกับตำบลด่านใน อำเภอด่านขุนทด

### ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบถึงลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อย ในระดับสูงจากระดับน้ำทะเล 210 เมตร , 200 เมตร และ 194 เมตร ตามลำดับ จากทิศตะวันตกสู่ตอนกลาง และระดับ 190 เมตร , 182 เมตร จากตอนกลางสู่ทิศตะวันออกของพื้นที่ ดังนั้น ที่ดอนจึงใช้ประโยชน์ในการทำไร่เป็นส่วนใหญ่ ส่วนบริเวณที่ราบปัจจุบันใช้ประโยชน์ในการทำนา

### สภาพที่ดิน

ในอดีตลักษณะของดินจะมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก เพราะมีป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ดินสามารถกักเก็บน้ำได้ดี แต่ในปัจจุบันดินจะเสื่อมพื้นที่บางส่วนไม่สามารถเพาะปลูกได้ สืบเนื่องมาจากลักษณะของดินส่วนใหญ่ของบ้านหนองสรวงพัฒนามีตะกอนเก่า ที่มีเนื้อหยาบหรือปานกลาง เป็นดินลึก มีการกระจายน้ำค่อนข้างเร็ว เนื้อดินเป็นดินร่วนปนทรายหยาบในชั้นบน ดินร่วนเหนียวปนทรายในชั้นล่าง มีความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ จัดเป็นดินเค็ม พบในสภาพที่ราบหรือเกือบราบ ปัจจุบันพื้นที่ใช้ประโยชน์ในการทำนาในฤดูฝนแต่มีภัยเสี่ยงต่อการล้มเหลวถ้ามีน้ำไม่เพียงพอ เนื่องจากปริมาณเกลือในดินจะเข้มข้น จะเป็นอันตรายต่อข้าวที่ปลูกต้องมีมาตรการที่จำเป็นในการจัดระบบชลประทานที่เหมาะสม เพื่อให้มีน้ำเพียงพอตลอดฤดูกาลปลูกข้าว และจำเป็นต้องมีการใส่ปุ๋ยบำรุงดินในอัตราที่เหมาะสมและสำหรับที่ดินใน

บางบริเวณมีลักษณะเป็นลูกคลื่นลอนลาด หรือเป็นที่ดินจะมีการระบายน้ำดีปานกลางดินจะไม่เต็ม มีความสมบูรณ์ปานกลางถึงต่ำ ปัจจุบันใช้ประโยชน์ในการทำไร่หรือปลูกพืชล้มลุกดินประเภทนี้ จะมีการกระจายอยู่ทั่วไป

**ลักษณะการแพร่กระจายดินเค็มในพื้นที่มี 5 บริเวณ คือ**

1. ดินเค็มจัดมีคราบเกลือ 50 % ของพื้นที่ มีอยู่ประมาณ 40 % ของพื้นที่ มีมากอยู่บริเวณด้านทิศตะวันตก และทิศตะวันออกของพื้นที่
2. บริเวณดินเค็มปานกลาง มีคราบเกลือ 10 – 50 % ของพื้นที่ มีอยู่ประมาณ 3 % ของพื้นที่มีอยู่บริเวณตอนบนด้านทิศตะวันออก
3. บริเวณดินเค็มเล็กน้อย มีคราบเกลือ 1 – 10 % ของพื้นที่ บริเวณที่สูงจะมีชั้นหินเกลืออยู่ชั้นล่างมีอยู่ประมาณ 5 % ของพื้นที่ บริเวณตอนล่างด้านทิศตะวันออกของพื้นที่
4. บริเวณที่ราบต่ำ มีลักษณะเป็นดินเค็ม มีอยู่ประมาณ 2 % บริเวณสุดเขตพื้นที่ด้านทิศตะวันออก
5. บริเวณที่สูงมีชั้นหินเกลือชั้นล่าง มีอยู่ประมาณ 50 % ของพื้นที่ มีกระจายอยู่ทั่วไปทั้งพื้นที่

### ป่าไม้และพื้นที่สาธารณะ

อดีตก่อนที่จะมีการตั้งชุมชนลักษณะโดยทั่วไปของป่าไม้และธรรมชาติ จะมีความอุดมสมบูรณ์อย่างมาก มีของป่ามากมาย มีไม้ป่าต่างๆ ชนิด เช่น เต็ง, รัง, ป่าไฟ, ป่าพวง, ไม้แดงและต้นกะเบา เพื่อใช้ในการก่อสร้างบ้านเรือน ต่อมามีการขยายตัวของประชากรเพิ่มขึ้น ได้เกิดการทำลายทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างรวดเร็ว โดยไม่ได้บำรุงรักษาหรือปลูกทดแทน ขณะนี้ป่าไม้ที่เคยมีอย่างอุดมสมบูรณ์ในอดีต แทบไม่เหลืออยู่เพราะมีการจับจองที่ดินเพื่อทำกิน มีการหักล้างถางพงและตัดต้นไม้ทำลายป่าเป็นจำนวนมาก จึงทำให้ธรรมชาติสูญหายไปของป่าอาหารป่าเหลือน้อยรวมทั้งระบบนิเวศน์วิทยาก็สูญเสียดำเนินไปด้วย

ปัจจุบันชุมชนไม่มีป่าไม้ต่าง ๆ เช่น ป่าสงวน ป่าช้า ป่าดอนปู่ตา รวมทั้งป่าอื่น ๆ หลงเหลืออยู่เลย จะมีแค่เพียงป่าในวัดที่พระกับชาวบ้านช่วยกันปลูก เนื้อที่ 1 งานเท่านั้น

### แหล่งน้ำที่สำคัญของชุมชน

#### น้ำใช้

แหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคต่าง ๆ ของบ้านหนองสรวงพัฒนาจะใช้จาก หนองใหญ่ ที่เคยใช้ในอดีตจนถึงปัจจุบันและยังคงอยู่แต่ได้เปลี่ยนชื่อเป็น หนองน้ำสาธารณะ บ้านหนองสรวง ตั้งอยู่หมู่ 1 บ้านหนองสรวง ตำบลหนองสรวง ซึ่งเป็นแหล่งน้ำใช้ของชาวบ้าน ตำบลหนองสรวง 6 หมู่บ้าน ในปัจจุบันได้มีการขยายและขุดแต่งหนองน้ำใหม่ ให้เก็บกักน้ำให้

ได้มากยิ่งขึ้นและเพียงพอกับความต้องการของชาวบ้านที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว และมีความต้องการใช้น้ำเพื่ออุปโภคเป็นจำนวนมาก

ในบริเวณวัดหนองสรวง จะมีบ่อน้ำบาดาลและสระน้ำขนาดเล็ก อย่างละ 1 แห่ง ใช้น้ำในพื้นที่วัดเท่านั้น ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เข้าไปใช้

### น้ำเพื่อการเกษตร

สำหรับการทำการเกษตร คือ ทำไร่ ทำนา และเลี้ยงสัตว์ ของคนในชุมชนจะใช้ประโยชน์จากน้ำฝนโดยการขุดบ่อขนาดเล็กในพื้นที่ทำการเกษตร เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในหน้าแล้ง ซึ่งไม่สามารถเก็บกักน้ำได้ตลอดปี และหนองน้ำธรรมชาติในพื้นที่ ซึ่งสามารถเก็บกักน้ำไว้ใช้เพื่อการเกษตรในหน้าแล้ง เพียงปีต่อปีเท่านั้นไม่สามารถทำการเกษตรนอกฤดูได้ ผู้ที่ได้ประโยชน์สูงสุด คือ ผู้ที่มีพื้นที่ทำการเกษตรอยู่ติดกับหนองน้ำเท่านั้น ส่วนผู้ที่มีพื้นที่การเกษตรอยู่ไกลจะต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายสูงในการสูบน้ำขึ้นมาใช้ ผ่านคลองน้ำและฝายกั้นน้ำกว่าจะถึงพื้นที่ทำการเกษตรของคนบางที่อาจไม่คุ้มค่าต่อการลงทุนแต่ก็ต้องเสี่ยง เพราะถ้าไม่ทำพื้นที่การเกษตรจะเสียหายทั้งหมด บางครั้งมีการรวมตัวกันออกเงินเพื่อใช้จ่ายสูบน้ำผ่านคลองและฝายโดยรับน้ำกันเป็นทอด ๆ

หนองน้ำในพื้นที่การเกษตรบ้านหนองสรวงพัฒนา มีอยู่ 2 แห่ง คือ

1. หนองบัวใหญ่ เนื้อที่ 119 ไร่ 25 ตารางวา
2. หนองบัวน้อย เนื้อที่ 36 ไร่ 3 งาน 69 ตารางวา

ในปี พ.ศ. 2544 ที่ผ่านมานี้ ทาง อบต.หนองสรวง ได้จัดสรรงบประมาณตามโครงการเพื่อปรับปรุงระบบการส่งน้ำเพื่อใช้ในการเกษตรของหนองน้ำทั้ง 2 แห่ง คือ (1) โครงการซ่อมแซมคูคลองส่งน้ำเข้าอ่างเก็บน้ำหนองบัวน้อย กว้าง 3 เมตร ลึก 2.50 เมตร ยาว 100 เมตร (2) โครงการขุดคลองส่งน้ำเข้าอ่างเก็บน้ำหนองบัวใหญ่ กว้าง 6 เมตร ลึก 1.50 เมตร ยาว 200 เมตร เมื่อโครงการดำเนินเสร็จเรียบร้อยประชาชนทั้งตำบลที่มีที่ทำกินรอบแหล่งน้ำทั้ง 2 แห่ง ซึ่งสามารถเก็บกักน้ำได้ตลอดทั้งปี จะได้ใช้ประโยชน์ในการทำเกษตรและเลี้ยงสัตว์ร่วมกัน

### น้ำสะอาด

ในความเป็นจริงแล้วจากการพัฒนาและสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ และจากผลการสำรวจพบว่า ทุกครัวเรือนในชุมชนจะมีภาชนะเก็บน้ำฝน สำหรับไว้ดื่มและบริโภคตลอดปี ตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ 5 ลิตร ต่อคนต่อวัน คิดเป็นร้อยละร้อยของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด แต่สภาพที่เห็นทั่วไปแล้ว พบว่ายังมีน้ำดื่มไม่เพียงพอเนื่องจากมีรางรองรับน้ำไม่เพียงพอ , มีการนำน้ำดื่มไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น สำหรับน้ำใช้นั้นในสภาพของชุมชน ยังขาดแคลนอยู่มากโดยเฉพาะปีไหนที่แล้งฝนไม่ตกเป็นเวลานาน

### ลักษณะภูมิอากาศ

บ้านหนองสรวงพัฒนา มีสภาพภูมิอากาศแบบฝนเมืองร้อน อากาศร้อน อบอุ่น ปริมาณน้ำฝนมีน้อยมาก การกระจายตัวของน้ำฝนมีน้อย มักจะประสบภาวะฝนทิ้งช่วง และภัยแล้งเป็นเวลานาน จากสถิติของอำเภอขามทะเลสอ ในช่วงปี 2535 – 2539 มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 850.35 มิลลิเมตร / ปี จำนวนวันที่ฝนตกเฉลี่ย 80.75 วัน / ปี การกระจายตัวของฝน ฝนจะเริ่มตกประมาณกลางเดือน เมษายนและจะทิ้งช่วงในเดือนกรกฎาคมและจะเริ่มตกอีกครั้ง ในเดือน สิงหาคมถึงเดือนพฤศจิกายน ซึ่งการกระจายตัวของฝนไม่สม่ำเสมอ ปริมาณน้ำฝนจะลดลงอย่างเห็นได้ชัดในเดือนพฤศจิกายน

ฤดูกาลในบ้านหนองสรวง มี 3 ฤดู คือ

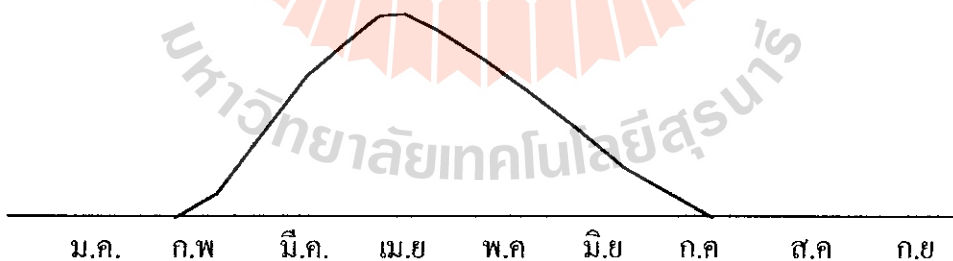
#### 1. ฤดูร้อน

ในหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนานั้น ฤดูร้อนจะเริ่มตั้งแต่ปลายเดือน กุมภาพันธ์ ไปจนถึงเดือนมิถุนายน และในเดือนเมษายนจะเป็นเดือนที่มีอากาศร้อนที่สุด การเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ คือ ความร้อน และระยะเวลาของฤดูร้อนในปัจจุบันยาวนานและมากกว่าในอดีต

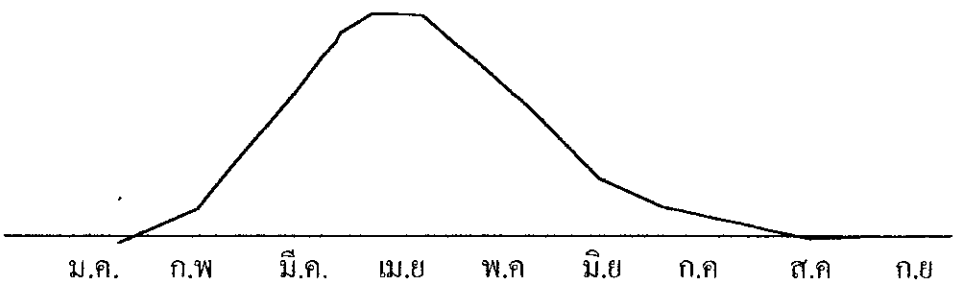
**แผนภาพที่ 8** ปฏิทินแสดงการเปรียบเทียบภูมิอากาศในฤดูร้อนในอดีตและปัจจุบัน  
ตำบลหนองสรวง

(สำนักงานเกษตรอำเภอขามทะเลสอ , 2539)

#### ปฏิทินแสดงภูมิอากาศในฤดูร้อนในอดีต



#### ปฏิทินแสดงภูมิอากาศในฤดูร้อนในปัจจุบัน



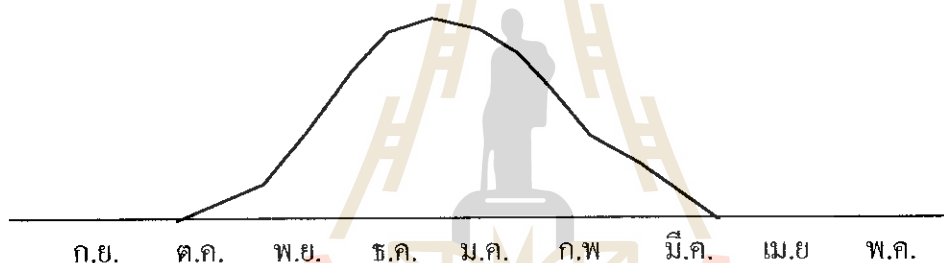
## 2. ฤดูหนาว

ในอดีตนั้นภูมิอากาศในฤดูหนาวจะมีความแตกต่างกับภูมิอากาศในฤดูหนาวในปัจจุบัน กล่าวคือ ในอดีตบางครั้งก็จะหนาวทั้งเดือนและหนาวเกิน 3 เดือนไปด้วย โดยจะเริ่มฤดูหนาว ประมาณปลายเดือนพฤศจิกายน จนถึงเดือนกุมภาพันธ์ อากาศจะหนาวเย็น

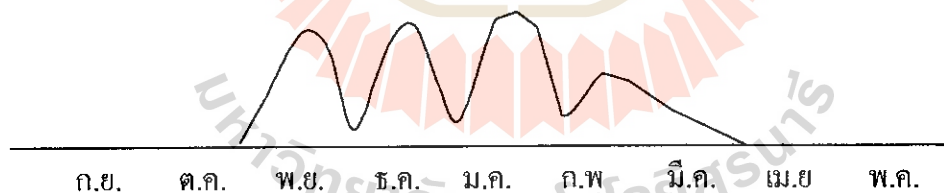
**แผนภาพที่ 9** ปฏิทินแสดงการเปรียบเทียบภูมิอากาศในฤดูหนาวในอดีตและปัจจุบัน  
ตำบลหนองสรวง

(สำนักงานเกษตรอำเภอขามทะเลสอ , 2539)

### ปฏิทินแสดงภูมิอากาศในฤดูหนาวในอดีต



### ปฏิทินแสดงภูมิอากาศในฤดูหนาวในปัจจุบัน



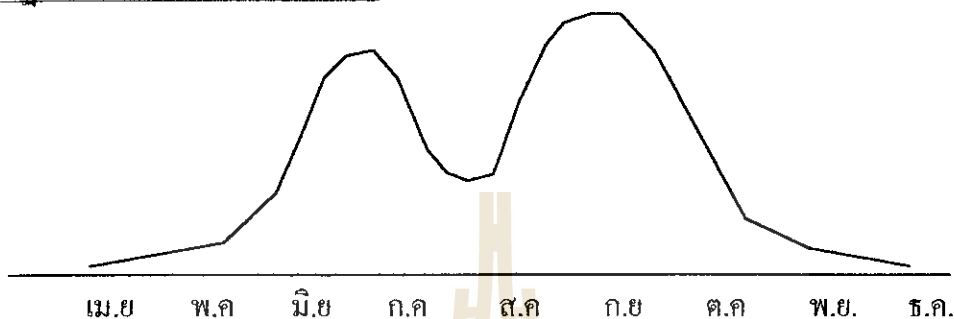
## 3. ฤดูฝน

เป็นฤดูที่มีความสำคัญต่อชาวบ้านหนองสรวงพัฒนามากที่สุด เพราะชาวบ้านมีอาชีพหลัก คือ การทำนา - ไร่ และไม่มีคลองชลประทานเข้าถึง ปริมาณน้ำฝนในแต่ละปีจะเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตของชาวบ้าน จากคำบอกเล่าของชาวบ้านทำให้ผู้ศึกษาทราบว่า ฤดูฝนในอดีตและปัจจุบันมีความแตกต่างกัน คือ ในอดีตจะมีปริมาณน้ำฝนมากกว่าปัจจุบัน จะเริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ฝนจะตกชุกในเดือนกันยายนและจะหมดฤดูฝนประมาณต้นเดือนพฤศจิกายน

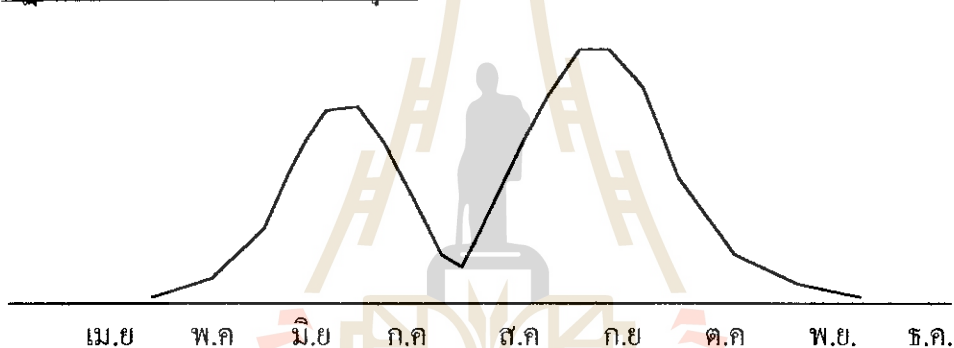
**แผนภาพที่ 10** ปฏิทินแสดงการเปรียบเทียบปริมาณน้ำฝนในอดีตและปัจจุบัน  
ตำบลหนองสรวง

(สำนักงานเกษตรอำเภอขามทะเลสอ , 2539)

ปฏิทินแสดงปริมาณน้ำฝนในอดีต



ปฏิทินแสดงปริมาณน้ำฝนในปัจจุบัน



ระบบสาธารณูปโภค

จากอดีตมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสาธารณูปโภคหลายด้านด้วยกัน คือ

**1. ถนน**

เมื่อเริ่มก่อตั้งหมู่บ้าน มีสภาพเป็นถนนแบบทางเกวียนไม่มีรถวิ่งหรือชาวบ้านเรียกว่า “กรอก” รวมความยาวของถนนภายในหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา ทั้งสิ้น 1,614 เมตร ต่อมามีการพัฒนาเป็นถนนลูกรัง เมื่อ พ.ศ. 2510 มีความยาว 500 เมตร , ถนนลาดยาง ปี พ.ศ. 2515 มีความยาว 600 เมตร และในปัจจุบันได้มีการสร้างถนนคอนกรีตเสริมเหล็กบริเวณถนนรอบนอกหมู่บ้าน มีความยาว 400 เมตร

โครงการเพื่อพัฒนา

ปี พ.ศ. 2541 อบต.หนองสรวง ได้งบประมาณ กพต.

(โครงการพัฒนาตำบล) โดยก่อสร้างสะพานคอนกรีตเสริมเหล็กบ้านหนองสรวงพัฒนา ขนาดกว้าง 7 เมตร ยาว 11 เมตร เพื่อให้ประชาชนทั้งตำบลได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน

ปี พ.ศ. 2542 อบต.หนองสรวง ได้มีโครงการปรับปรุงถนนลูกรัง

หินคลุก ยาว 724 เมตร กว้าง 3.00 – 4.00 เมตร หนา 0.10 – 0.30 เมตร ปริมาตรลูกรัง 204 ลบ.ม. ปริมาตรหินคลุก 226 ลบ.ม. เมื่อปรับปรุงเสร็จประชากรทั้งตำบลและบุคคลทั่วไปได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันทำให้การสัญจรสะดวกยิ่งขึ้น

#### การคมนาคม พอสรุปได้ ดังนี้

1. ทางบก โดยรถยนต์ มีทางหลวงจังหวัดผ่านในพื้นที่ ได้แก่ ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 2068 จากนครราชสีมา ถึง ด่านขุนทด และทางหลวงจังหวัดหมายเลข 2148 จากโนนไทย ถึงด่านขุนทด

2. ถนนภายในหมู่บ้านและตำบล เส้นทางภายในตำบลหนองสรวง สำหรับการติดต่อระหว่างหมู่บ้านและระหว่างตำบล จะเป็นถนนดิน , ถนนลูกรัง , หินคลุก และถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก

3. การติดต่อสัญจร มีรถโดยสารประจำทางผ่านทางหลวงจังหวัด หมายเลข 2068 และหมายเลข 2148 ซึ่งให้บริการตลอดวัน

สำหรับการติดต่อสัญจรโดยทั่วไปของประชาชนส่วนใหญ่จะใช้รถจักรยานยนต์ , รถยนต์ และรถอีแต่น นอกจากใช้สัญจรทั่วไปแล้วยังใช้สำหรับการขนส่งผลผลิตและบ้านหนองสรวงพัฒนาไม่มีการสัญจรทางน้ำ

#### ตารางที่ 2 แสดงจำนวนยานพาหนะและเครื่องจักรกลเกษตรบ้านหนองสรวงพัฒนา

จากการสำรวจภาคสนาม ปี 2544

(ขวัญณา บุรณะปิยะสกุล, 2545)

ที่	ประเภท	จำนวน (หน่วย)	คิดเป็นร้อยละของจำนวนครัวเรือน
1	รถจักรยานยนต์	43	29.25
2	รถยนต์	13	8.84
3	รถอีแต่น	50	34.01
4	รถไถนาเดินตาม,รถอีแต็ก	72	48.98
5	เครื่องเกี่ยวข้าว นวดข้าว	1	0.68

จากตาราง ชาวบ้านหนองสรวงพัฒนามียานพาหนะและเครื่องจักรกลเกษตรเทียบกับจำนวนครัวเรือน ได้ดังนี้ รถจักรยานยนต์ 43 คัน คิดเป็นร้อยละ 29.25 รถยนต์ 13 คัน คิดเป็นร้อยละ 8.84 รถอีแต่น 50 คัน คิดเป็นร้อยละ 34.01 รถไถนาเดินตามและรถอีแต็ก 72 คัน

คิดเป็นร้อยละ 48.98 และเครื่องเกี่ยวข้าว นวดข้าว 1 คัน คิดเป็นร้อยละ 0.68

## 2. ไฟฟ้า

ไฟฟ้าเริ่มเข้าหมู่บ้าน เมื่อ พ.ศ. 2517 สำหรับปัจจุบันมีไฟฟ้าใช้ครบทุกครัวเรือนแล้ว เทียบกับจำนวนครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100 และมีเครื่องใช้ไฟฟ้าเพื่ออำนวยความสะดวกเกือบทุกครัวเรือน

**ตารางที่ 3** แสดงเครื่องใช้ไฟฟ้าในครัวเรือนบ้านหนองสรวงพัฒนา จากการสำรวจภาคสนาม ปี 2544

(ขวัญณา บรูณะปิยะสกุล, 2545)

ลำดับที่	ประเภท	จำนวน (หน่วย)	คิดเป็นร้อยละของจำนวนครัวเรือน
1	ตู้เย็น	54	36.73
2	พัดลม	172	117.01
3	เครื่องปรับอากาศ	-	-
4	หม้อหุงข้าวไฟฟ้า	149	101.36
5	ทีวีสี	111	75.51
6	ทีวีขาวดำ	13	8.84

จากตาราง ชาวบ้านหนองสรวงพัฒนามีเครื่องใช้ไฟฟ้าเพื่ออำนวยความสะดวกในบ้านเรือนเทียบกับจำนวนครัวเรือน ได้ดังนี้ ตู้เย็น จำนวน 54 เครื่อง คิดเป็นร้อยละ 36.73 พัดลม 172 เครื่อง คิดเป็นร้อยละ 117.01 เครื่องปรับอากาศไม่มีครัวเรือนใช้ หม้อหุงข้าวไฟฟ้า 149 ใบ คิดเป็นร้อยละ 101.36 ทีวีสี 111 เครื่อง คิดเป็นร้อยละ 75.51 และ ทีวีขาวดำ 13 เครื่อง คิดเป็นร้อยละ 8.84 แสดงให้เห็นว่า ชุมชนมีการรับรู้ข่าวสารภายนอกเป็นอย่างดีจากการรับชมโทรทัศน์ทั้งสีและขาวดำ รวมทั้งชาวบ้านหนองสรวงพัฒนามีการพัฒนาด้านการใช้เครื่องอุปโภคบริโภคดีกว่าอดีต ขณะนี้มีการบริการขายส่งอำนวยความสะดวกถึงบ้านไต่บ้านในลักษณะเงินผ่อนตามสโลแกนที่ว่า “ไม่รวยก็เป็นเจ้าของได้”

จากการสังเกตและสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง สรุปได้ว่า สมาชิกในชุมชนในปัจจุบัน จะมีความนิยมแบบคนเมืองมากขึ้นเนื่องจากการพัฒนาทางเทคโนโลยี การรับรู้ข่าวสารความเป็นไปโลกภายนอก การนิยมวัตถุ ได้แก่ การซื้อเสื้อผ้าราคาแพง ตามแฟชั่น ซื้อเครื่องอำนวยความสะดวก เช่น ตู้เย็น พัดลม วิทยุ โทรทัศน์ โทรศัพท์มือถือ ฯลฯ มากเกินฐานะและความจำเป็น ในขณะที่ความสามารถในการผลิตคงที่หรือลดลง แต่มองหาสิ่งที่จะต้องจ่ายเพิ่มขึ้น แม้แต่อาหารการกินก็เริ่ม



กินแบบคนเมือง ซึ่งปัจจัยเหล่านี้เป็นสิ่งที่ทำให้ชุมชนอ่อนแอ

### 3. ประปา

ชาวบ้านหนองสรวงพัฒนาจะใช้ภาชนะ เช่น โอ่ง คุ่มน้ำในการรองรับน้ำฝนเพื่อใช้ดื่มทั้งในอดีตและปัจจุบัน ส่วนน้ำใช้ในอดีตจะใช้ถังหามน้ำ และกระตักใส่รถเข็น เพื่อไปตักน้ำจากหนองใหญ่ซึ่งเป็นหนองน้ำสาธารณะประจำตำบลหนองสรวง ต้องใช้แรงงานและความอดทนเป็นอย่างมากรวมทั้งเสียเวลาอีกด้วย

ต่อมาได้มีการพัฒนาใช้ระบบน้ำประปาในปี พ.ศ. 2538

หน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองสรวง (อบต.) ในปี 2540 อบต.จัดสรรงบประมาณเพื่อต่อเติมเมนประปา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้หมู่บ้านได้ใช้น้ำประปาอย่างทั่วถึงจนถึงปัจจุบัน ขณะนี้มีจำนวนครัวเรือนที่ใช้บริการของน้ำประปาหมู่บ้าน จำนวน 109 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 74.15 ของจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น

### 4. ระบบชลประทาน

บ้านหนองสรวงพัฒนาอยู่นอกเขตดำเนินการของชลประทานสำหรับแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรทำไร่และทำนา ปัจจุบันใช้น้ำฝนตลอดจนหนองน้ำธรรมชาติในพื้นที่ 2 แห่ง คือ (1) หนองบัวใหญ่ เนื้อที่ 119 ไร่ 25 ตารางวา และ (2) หนองบัวน้อย เนื้อที่ 36 ไร่ 3 งาน ตารางวา

### 5. การสื่อสาร

#### - หอกระจายข่าว

บ้านหนองสรวงพัฒนามีหอกระจายข่าว จำนวน 1 แห่ง ประโยชน์เพื่อถ่ายทอดข่าวสารของทางราชการและข่าวสารอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ให้ชาวบ้านรับรู้

#### - โทรศัพท์

บ้านหนองสรวงพัฒนา ยังไม่มีตู้โทรศัพท์สาธารณะและที่ติดตั้งตามบ้าน เพราะการวางคู่สายโทรศัพท์ยังไม่ได้ขยายมาถึงเขตตำบลหนองสรวง สำหรับโทรศัพท์ที่ใช้ติดต่อสื่อสารของชาวบ้านจะใช้มือถือ ซึ่งมีหน่วยงานเอกชนมาตั้งเสารับส่งสัญญาณในระบบ GSM ในพื้นที่

#### 1.2.3 ด้านเศรษฐกิจทั้งหมู่บ้าน / ชุมชน

##### ด้านเศรษฐกิจทั้งหมู่บ้าน

จากผลการศึกษาพบว่า ในอดีตอาชีพดั้งเดิมของชุมชนพวกแรก ๆ ที่อพยพเข้ามา คือ การเลี้ยงวัวฝูง เมื่อก่อตั้งชุมชนเป็นหลักแหล่งมีการจัดสรรที่ทำกินเพื่อทำการเกษตรต่าง ๆ เช่น ทำนา ทำไร่ ปลูกยาทำยานเส้น ปลูกฝ้าย ปลูกปอกระเจา ปลูกพริก ปลูก

ข้าวโพด ทอผ้าไว้ใช้เอง ทำฟูก (ที่นอน) จากนุ่น ทำผ้าคลุมจากฝ้าย ทำถ่าน คัมเกลือและ เลียงสัตว์ ต่อมาได้มีปัจจัยต่างๆ ซึ่งทำให้อาชีพดังกล่าวได้เลิกไป คือ การพัฒนาทางด้าน เทคโนโลยี ความคิด และสิ่งแวดล้อมต่างๆ อาชีพที่เลิกไปแล้ว คือ (1) อาชีพปลูกฝ้าย ทอผ้า ทำนวม ที่นอน เลิกไปเพราะปลูกยาก รวมทั้งมีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย การคมนาคมสะดวก มีการตัดถนนเข้าไปในเมือง ซึ่งในเมืองมีการขายเสื้อผ้าต่างๆ หาซื้อสะดวก สบายงาม ราคาไม่แพง จนเกินไป ซื่อแล้วได้ใส่ทันที จากที่กว่าจะปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ปลูกฝ้ายทำการถักทอและตัดเย็บ รวมแล้วใช้เวลามาก ไม่สวยและไม่ทันสมัย จึงได้เลิกอาชีพนี้ไปในที่สุดในปี พ.ศ. 2500 (2) อาชีพคัมเกลือ เลิกทำเพราะมีกรรมวิธีการทำที่ยุ่งยากหลายขั้นตอนกว่าจะผลิตเกลือได้ รวมทั้งต้องใช้ไม้พินในการคัมเกลือจำนวนมาก ประกอบกับไม้พินหายากไม่เพียงพอต่อการคัม จึงเลิกไป เมื่อ พ.ศ. 2510 (3) อาชีพทำถ่าน เลิกไปเพราะหมดไม้ที่จะทำ ปัจจุบันคนหันมาใช้แก๊สในการ หุงต้มเป็นส่วนใหญ่ เลิกเมื่อ พ.ศ. 2510 (4) อาชีพปลูกปอกระเจา เลิกไปเพราะ ราคาถูกและไม่ มีน้ำแซ่ เลิกในปี พ.ศ. 2523

### การประกอบอาชีพในปัจจุบัน

เนื่องจากอดีตชุมชนมีพื้นฐานทางอาชีพทำการเกษตรมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ส่งผลให้ทายาทสืบทอดวัฒนธรรมการทำงานจากบรรพบุรุษ ประกอบกับพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ ใช้ทำการเกษตรดังนั้นอาชีพส่วนใหญ่ จึงเป็นทางด้านการเกษตร จำแนกได้ดังนี้

#### 1. อาชีพหลัก

- ประกอบอาชีพการเกษตร เช่น ทำไร่มันสำปะหลัง, ทำนาข้าว, ปลูกข้าวโพด, พริก, แตงโม, เลียงสัตว์ต่างๆ คือ วัว ควาย ไก่ และหมู

#### 2. อาชีพรอง

- ส่วนใหญ่จะรับจ้างทำงานในภาคอุตสาหกรรม นอกพื้นที่

- ในภาคเกษตรกรรม เกษตรกรจะรับจ้างหลังจาก เสร็จงานในไร่นาของตนเอง และยังมีบางส่วนที่รับจ้างเป็นประจำ

หมายเหตุ ในครอบครัวหนึ่งๆ จะมีผู้ประกอบอาชีพหลาย ประเภทในครอบครัวเดียวกัน เช่น บิดามีอาชีพเป็นช่างไม้ บุตรรับราชการ มารดาเปิดกิจการ ร้านค้าของชำภายในหมู่บ้าน เป็นต้น

**ตารางที่ 4** แสดงจำนวนครอบครัวที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองบ้านหนองสว่างพัฒนา จากการสำรวจภาคสนาม ปี 2544

(ขวัญณา บุรณะปิยะสกุล, 2545)

จำนวนพื้นที่	จำนวนครอบครัว	คิดเป็นร้อยละของจำนวนครัวเรือน
1-5 ไร่	3	2.04
6-10 ไร่	7	4.76
11-12 ไร่	17	11.56
21-50 ไร่	65	44.22
50 ไร่ขึ้นไป	55	37.42
รวม	147	100.00

จากตารางแสดงจำนวนครอบครัวที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองข้างต้น เปรียบเทียบกับจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ได้ผลการวิเคราะห์คือ จำนวนที่ดิน 1-5 ไร่ มี 3 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 2.04 , ที่ดิน 6-10 ไร่ มี 7 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 4.76 , ที่ดิน 11-12 ไร่ มี 17 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 11.56 , ที่ดิน 21-50 ไร่ มี 65 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 44.22 , ที่ดิน 50 ไร่ขึ้นไป มี 55 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 37.42 สรุปได้ว่าครอบครัวส่วนใหญ่มีที่ทำกินเป็นของตนเองระหว่าง 21-50 ไร่ รองลงมา 50 ไร่ขึ้นไป และมีเพียง 3 ครอบครัวเท่านั้นที่มีที่ทำกินเพียง 1-5 ไร่

ส่วนที่ดินที่ยังไม่ได้เอกสาร มีจำนวน 3 ครอบครัว รวมเนื้อที่ 29 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 2.04 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด

#### ประเภทการทำนา

จากข้อมูลของสำนักงานเกษตรอำเภอขามทะเลสอ บ้านหนองสรวงพัฒนามีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด 5,306 ไร่ พบว่าการทำนาส่วนใหญ่จะทำนาค้า จำนวน 1,228 ไร่ เทียบกับพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 23.14 , ในปี พ.ศ. 2543 เริ่มมีการทำนาหว่านแบบจริง ๆ จัง ๆ เพราะใช้น้ำในการทำนายน้อย ประกอบกับสภาพดินฟ้าอากาศแห้งแล้ง มีเพียงไม่กี่ครอบครัวเท่านั้นที่ทำนาประเภทนี้ จำนวนพื้นที่ทำนาหว่าน จำนวน 34 ไร่ เทียบกับพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด เป็นร้อยละ 0.64 และในปี 2537 ได้มีการส่งเสริมให้ทำการเกษตรแบบผสมผสานหรือเกษตรทฤษฎีใหม่ตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงมีเกษตรกรที่เห็นความสำคัญเริ่มทำนาแบบผสมผสาน (นาธรรมชาติ) จำนวน 10 ไร่ เทียบกับจำนวนพื้นที่การเกษตรทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 0.19 เท่านั้น ควรจะได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานรัฐบาลที่เกี่ยวข้องให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่แก่เกษตรกรเพื่อเพิ่มพื้นที่ทำการเกษตรประเภทนี้



จากการสำรวจข้อมูลความจำเป็นเรื่องเงินที่ใช้ในชีวิตประจำวันและใช้ในการทำการเกษตรของชาวบ้าน นอกจากจะใช้ทุนส่วนตัวแล้ว มีการกู้ยืมเงินจากแหล่งต่าง ๆ อาทิ ธ.ก.ส. , สหกรณ์การเกษตรขามทะเลสอ จำกัด , สหกรณ์นิคมขามทะเลสอ จำกัด , กองทุนต่าง ๆ ในหมู่บ้าน , ญาติพี่น้องคนสนิทและนายทุนนอกระบบ ที่เก็บดอกเบี้ยแพง ประมาณร้อยละ 5 ต่อเดือน จากการสอบถามชาวบ้านส่วนใหญ่จะพยายามปิดบังหนี้สินของตนเอง ไม่บอกให้ผู้อื่นทราบ

นอกจากมีอาชีพทำการเกษตรกรรมต่าง ๆ จากอดีตถึงปัจจุบันแล้ว ยังพบว่ามีอาชีพใหม่เพิ่มขึ้นมา คือ แปรรูปผลิตภัณฑ์อาหาร ทำไร่นาสวนผสม ค้าขายเสริมสวย ช่างฝีมือต่าง ๆ รับจ้าง และรับราชการ และจากการสำรวจภาคสนาม พบว่า ครอบครัวหนึ่ง ๆ อาจจะมีผู้ประกอบอาชีพหลายประเภทในครอบครัวเดียวกัน เช่น บิดามีอาชีพเป็นช่างไม้ มารดาเปิดกิจการร้านค้าภายในหมู่บ้านบุตรรับราชการ เป็นต้น และในขณะนี้ ชุมชนได้มีการรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ขึ้นมาในหมู่บ้าน เพื่อส่งเสริมอาชีพต่าง ๆ เพิ่มทางเลือกในการประกอบอาชีพ การทำเกษตรแบบผสมผสาน การแสวงหาเครือข่ายในแต่ละกลุ่มอาชีพ การสร้างพันธมิตรทางการผลิตและการค้า รวมทั้งมีการออมทรัพย์เพื่อระดมทุนในชุมชน โดยได้รับการสนับสนุนจากภาคราชการและเอกชน ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

**ตารางที่ 6** แสดงรายได้ของประชาชนต่อปีในแต่ละครอบครัวบ้านหนองสรวงพัฒนา จากการสำรวจภาคสนาม ปี 2544  
(ขวัญณา บุรณะปิยะสกุล, 2545)

จำนวนเงิน			จำนวน ครอบครัว	เทียบค่าร้อยละจากจำนวนครัวเรือน ทั้งหมด
1,000	-	5,000	บาท	-
5,001	-	10,000	บาท	3
10,001	-	20,000	บาท	15
20,001	-	30,000	บาท	21
30,001	-	50,000	บาท	28
50,000		ขึ้นไป	บาท	80
				54.43

จากตาราง แสดงให้เห็นว่า ประชากรบ้านหนองสรวงพัฒนามีรายได้ส่วนใหญ่ตั้งแต่ 50,000 บาท ขึ้นไป 80 ครัวเรือน , อันดับสอง ตั้งแต่ 30,001 – 50,000 บาท 28 ครัวเรือน

และอันดับห้า ตั้งแต่ 5,001 – 10,000 บาท 3 คร่าวเรือน เทียบกับจำนวนครัวเรือนทั้งหมดคิดเป็น ร้อยละ 54.43 , 19.05 ,และ 2.04 ตามลำดับ

## 1.2.4 ด้านวัฒนธรรมภายในชุมชน

### เครือข่าย

จากสภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้าน พบว่าจะมีความเป็นอยู่แบบรวมกลุ่มกันอยู่ในหมู่เครือญาติ ดังจะเห็นได้จากการสร้างบ้านเรือนอยู่ในแถวเดียวกัน จากการสังเกตและสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่แล้วสมาชิกชุมชนจะมีความสัมพันธ์เหนียวแน่นใน 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรก เป็นกลุ่มบ้านเรือนที่มีความสัมพันธ์ทางสายเลือด ซึ่งรุ่นปู่ย่าตายายเป็นพี่น้องกัน แต่แยกบ้านออกไป เมื่อมีลูกมีหลานมากขึ้น จึงเกิดเป็นกลุ่มบ้านเรือนหรือคุ้มที่มีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน แม้ว่าบางคนจะแยกบ้าน ไปอยู่คนละทิศ แต่ความสัมพันธ์ฉันพี่น้องก็ยังสามารถพึ่งพาอาศัยกันได้ ลักษณะที่สอง เป็นกลุ่มบ้านเรือนเดิมรุ่นปู่ย่าตายายไม่ได้เป็นพี่น้องกัน แต่มาอยู่ใกล้ชิดและมีการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือเกื้อกูลกันฉันญาติพี่น้อง ทำให้รุ่นลูกหลานมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดและเติบโตมาด้วยกันแม้ไม่ใช่ญาติก็เหมือนญาติ จึงเป็นกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์เหนียวแน่นมากที่สุดในชุมชน

จากการสัมภาษณ์ผู้นำและกรรมการหมู่บ้าน ทราบว่า จะมีสมาชิกในชุมชนที่มีความรู้ความสามารถ ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะที่เป็นเอกลักษณ์ไทยมากเป็นพิเศษมากกว่าเพื่อนร่วมรุ่นเดียวกัน ซึ่งมักจะเป็นผู้สูงอายุในชุมชน สิ่งที่แสดงให้เห็นว่าเป็นเอกลักษณ์ อาทิเช่น การแสดงพื้นบ้าน เช่น เพลงโคราช ลิเก เป็นต้น การจักสานเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ เช่น ตะกร้า กระบุง สุ่ม และการถักแห มีความรู้เกี่ยวกับยาสมุนไพรกลางบ้าน ยาผีบอก และการนวดแผนโบราณ เป็นต้น ในกรณีที่มิลูกหลาน จะได้รับการถ่ายทอดให้เป็นราย ๆ ไปตามความสามารถและความสนใจ มีน้อยมากที่ผู้ได้รับการถ่ายทอดไม่ได้เป็นลูกหลาน ดังนั้น หากไม่มีลูกหลาน โอกาสที่สิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ คงจะต้องสูญหายหรือตายไปพร้อมกับผู้สูงอายุ อย่างเอกลักษณ์บางอย่างในรูปของประเพณีความความเชื่อต่าง ๆ ของชุมชนได้สูญหายไป เช่น การนิมนต์พระทำการสวดเรียกปลาเรียกฝนจากเทวดา การแห่นางแมว , การตักทองและโหนดเวลากลางคืนหนุ่มสาวออกมาร่ำวงตลอดเดือนห้าก่อนตรุษสงกรานต์, การตักน้ำโดยการหาบน้ำในเที่ยวสุดท้ายของหนุ่มสาว เข้าวัดเพื่อให้พระสงฆ์ได้ใช้สรงในตอนเย็นรวมทั้งใช้อุปโภคในวัด และการเข้าแรงตักน้ำโดยพลัดเวรกันตักน้ำใส่บ้านต่าง ๆ จนเต็มทำให้เกิดความรักความสามัคคีของคนหนุ่มสาวสมัยนั้น มีการพบปะพูดคุยกันอยู่ในสายตาของผู้ใหญ่ สำหรับประเพณีการตักน้ำนี้เลิกไปเนื่องจากมีวิวัฒนาการใช้น้ำปะปากันส่วนใหญ่

**ผู้นำและการเมืองการปกครอง****ผู้ใหญ่บ้าน**

นายวิบูลย์ แสนขุนทด การศึกษาสูงสุด ป.4

**ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน**

นางคำริ ช่อสูงเนิน การศึกษาสูงสุด ม.6

**ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน**

นายอนุสรณ์ ปัญญาเสมอทรัพย์ การศึกษาสูงสุด ป.4

**สมาชิก อบต. ในหมู่บ้าน / ชุมชน คือ**

นายเปรม บินสันเทียะ การศึกษาสูงสุด ม.6

นางสำราญ ภาพขุนทด การศึกษาสูงสุด ม.6

**ตารางที่ 7** แสดงรายชื่อคณะกรรมการหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนาแยกตามความรับผิดชอบ  
จากการสำรวจภาคสนาม ปี 2544  
(ขวัญณา บุรณะปิยะสกุล , 2545)

ลำดับที่	ชื่อ- สกุล	ความรับผิดชอบ	การศึกษา
1	นายวิบูลย์ แสนขุนทด	ฝ่ายส่งเสริมอาชีพ	การศึกษาสูงสุด ป.4
2	นางคำริ ช่อสูงเนิน	ฝ่ายปกครอง	การศึกษาสูงสุด ม.6
3	นายอนุสรณ์ ปัญญาเสมอทรัพย์	ฝ่ายรักษาความสงบ	การศึกษาสูงสุด ป.4
4	นายประเสริฐ ท่วมพุดชา	ฝ่ายการคลัง	การศึกษาสูงสุด ป.6
5	นายบุญจันทร์ เจริมขุนทด	ฝ่ายสาธารณสุข	การศึกษาสูงสุด ป.6
6	นายรุ่งเพชร สันธุ์สวัสดิ์ชัย	ฝ่ายเยาวชน	การศึกษาสูงสุด ม.6
7	นางอำภา เจริมขุนทด	ฝ่ายสตรี	การศึกษาสูงสุด ม.3
8	นายเทียมเม็ง ธนศิริพันธ์	ฝ่ายปฏิคม	การศึกษาสูงสุด ป.4
9	นายแวน แนมขุนทด	ฝ่ายวัฒนธรรม	การศึกษาสูงสุด ป.4
10	นางสำเรียม ทิพย์สันเทียะ	ฝ่ายสิทธิเด็ก	การศึกษาสูงสุด ป.4
11	นายเมียน นุ่มขุนทด	ฝ่ายเกษตร	การศึกษาสูงสุด ม.5

**ตารางที่ 8** แสดงการแบ่งเขตการปกครองบ้านหนองสรวงพัฒนา  
จากการสำรวจภาคสนาม ปี 2544  
(ขวัญนภา บุรณะปิยะสกุล , 2545)

คํม	หัวหน้าคํมฝ่ายชาย	จบชั้น	หัวหน้าคํมฝ่ายหญิง	จบชั้น
1	นายเมี้ยน นุมขุนทด	ม.5	นางบุญยัง เจริญนทด	ป.6
2	นายถัด ภูมิโคกรักษ์	ป.4	นางคำริ ศรีมคังพลู	ป.4
3	นายสรวง แนนขุนทด	ป.4	นางเมี้ยน เจริญนทด	ป.4
4	นายอนุสรณ์ ปัญญาเสมอทรัพย์	ป.4	นางพุง การินรัตน์	ป.6
5	นายสมศักดิ์ ศรีสนอง	ป.6	นางปรานอม ไกลกลาง	ป.6
6	นายสมพงษ์ โนมขุนทด	ป.4	นางคำริ ช่อสูงเนิน	ม.6
7	นายทอง เจริญนทด	ป.4	นางสมควร คงสันเทียะ	ป.6
8	นายสนิท ชงสันเทียะ	ป.6	นางกุหลาบ โนมขุนทด	ป.4
9	นายเทียมเม็ง ธนศิริพันธ์	ป.4	นางสำริด โนมขุนทด	ป.4

**วัดและประเพณี**

- วัด

บ้านหนองสรวงพัฒนา มีวัด 1 แห่ง คือ วัดบ้านหนองสรวง ปัจจุบันมี  
ท่านพระครูวินิตนวการ (หลวงพ่ออินทร์ ปัญญาวุฑฒ) เป็นเจ้าอาวาสและเป็นทีเคารพศรัทธาของ  
คนในชุมชนและบุคคลภายนอก

**ประวัติพระครูวินิตนวการ (หลวงพ่ออินทร์ ปัญญาวุฑฒ)**

สถานนะเดิม ชื่อ นายอินทร์ นามสกุล เจริญนทด

ถือกำเนิด ปีจอ ตรงกับวันที่ 3 เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2468 ณ บ้านหนองสรวง  
หมู่ 2 ต.ดํานใน อ.ดํานขุนทด จ.นครราชสีมา (ปัจจุบันเปลี่ยนแปลง  
เป็น ต.หนองสรวง อ.ขามทะเลสอ จ.นครราชสีมา)

บิดา-มารดา นายดี - นางเย็น เจริญนทด

มีพี่น้องร่วมท้องมารดาเดียวกันทั้งหมด 8 คน ชาย 5 หญิง 3 พระครูวินิตนวการ  
เป็นบุตรคนที่ 5 ท่านได้ศึกษาเล่าเรียนจนสำเร็จการศึกษาวิชาสามัญ ชั้น ป.4 ณ โรงเรียนวัด  
บ้านหนองสรวง ในสมัยนั้น ครั้นเจริญวัยจนอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ พ่อแม่ท่านก็เห็นสมควรที่จะ  
มีเหย้าเรือนได้แล้วจึงอยากจะจัดการแต่งงานให้ แต่ท่านไม่ยอม บรรดาญาติเล่าให้ฟังว่าท่าน



เป็นชายหนุ่มที่กลัวเพศตรงกันข้ามมากที่สุด นอกจากมารดาของท่านแล้วจะไม่ยอมให้ผู้หญิงคนใด  
 ถูกต้องตัวเป็นอันขาด เหตุนั้นเพื่อนฝูงของท่านจะชวนไปเที่ยวเตร่ที่ใดก็ตามท่านจะปฏิเสธเสีย  
 ถึงแม้ว่าบางครั้งบรรดาเพื่อน ๆ จะจูดกระซอกลากไปก็ตาม ปล่อยท่านที่ใดท่านก็จะกลับทุกที  
 เพราะท่านต้องการที่จะเป็นโสดไปตลอดชีวิต เมื่อพ่อแม่ท่านได้ทราบถึงชีวิตจิตใจว่าท่านเป็นผู้มี  
 จิตใจชอบความสงบและมีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเป็นอันมาก พ่อแม่จึงได้จัดการ  
 อุปสมบทให้กับท่าน เมื่อวันที่ พฤษภาคม พ.ศ. 2589 โดยมี

พระครูวิจารณ์ดิกิจ	เจ้าคณะอำเภอด่านขุนทด	เป็นพระอุปัชฌายะ
เจ้าอธิการน้อย	วัดบ้านพระ	เป็นพระกรรมวาจาจารย์ อ.ด่านขุนทด
พระมหาน้อย	วัดค่านใน	เป็นพระอนุสาวนาจารย์ อ.ด่านขุนทด

ท่านได้รับฉายาว่า “ปัญญาวุโฑ”

เมื่ออุปสมบทในพระพุทธศาสนาแล้วท่านก็ได้ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย  
 และสอบพระปริยัติธรรม น.ธ.โท ได้ในปี พ.ศ. 2492 และท่านก็ได้ครองสมณะวิสัย จำพรรษา  
 อยู่ที่วัดหนองสรวงตลอดมา ท่านเป็นผู้พัฒนาวัดหนองสรวงต่อจากหลวงพ่อรอด พรหมปัญญา  
 ( พระครูพรหมวิหารี ) เรื่อยมาจนเจริญรุ่งเรืองถึงที่สุด จากนั้นท่านได้รับแต่งตั้งจากทางคณะสงฆ์  
 ให้ช่วยรับภาระกิจด้านพระพุทธศาสนา คือ

ปี พ.ศ. 2497	ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง	เจ้าอาวาสวัดหนองสรวง
ปี พ.ศ. 2519	ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง	เจ้าคณะตำบลหนองสรวง
ปี พ.ศ. 2522	ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง	พระอุปัชฌาย์ประจำตำบลหนองสรวง

#### วิวัฒนาการวัดหนองสรวง

ปี พ.ศ. 2480	สร้างศาลาการเปรียญ โดย พระครูพรหมวิหารี (หลวงพ่อรอด)
ปี พ.ศ. 2495	สร้างกุฏิสงฆ์ 1 หลัง โดย พระครูพรหมวิหารี (หลวงพ่อรอด)
ปี พ.ศ. 2503	สร้างอุโบสถวัดหนองสรวง โดย พระครูวินิตนวกการ (หลวงพ่ออินทร์)
ปี พ.ศ. 2516	สร้างศาลาการเปรียญหลังใหม่แทนหลังเก่าที่ชำรุดทรุดโทรม โดย พระครูวินิตนวกการ (หลวงพ่ออินทร์)
ปี พ.ศ. 2526	สร้างซุ้มประตู – กำแพงวัดโดยรอบ โดย พระครูวินิตนวกการ (หลวงพ่ออินทร์)
ปี พ.ศ. 2536	สร้างกุฏิสงฆ์หลังใหม่ 1 หลัง โดย พระครูวินิตนวกการ (หลวงพ่ออินทร์)

ปัจจุบันยังมีการบูรณะซ่อมแซมถาวรวัตถุตลอดจนมีสิ่งก่อสร้างเพิ่มเติมอีก  
 มากมาย เพื่อการพัฒนาวัด รวมทั้งวัดยังเป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและเป็น  
 ที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวบ้านในปัจจุบัน

**ตารางที่ 9** แสดงการทำบุญหรืองานประเพณีบ้านหนองสรวงพัฒนาในเดือนต่าง ๆ  
จากการสำรวจภาคสนาม ปี 2544  
(ขวัญนภา นูระณะปิยะสกุล , 2545)

เดือน	กิจกรรม
มกราคม (ยี่)	ร่วมทำบุญตักบาตรเนื่องในวันขึ้นปีใหม่
กุมภาพันธ์ (สาม)	งานวันตรุษจีน – เป็นงานประจำปีของวัดเพื่อหารายได้เข้าวัด
มีนาคม (สี่)	ตรุษไทย
เมษายน (ห้า)	ก่อกองทราย - ร่วมกันนำทรายเข้าวัด โดยร่วมกันก่อกองทรายในตอนเย็น (หนุ่มสาวได้พบปะพูดคุยกัน) และรับศีลจากพระงานสงกรานต์ – มีการทำบุญตักบาตรช่วงเช้า, ช่วงบ่ายสงฆ์นำพระ , รดน้ำขอพรผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน, มีกิจกรรมการเล่นพื้นบ้านต่าง ๆ
พฤษภาคม (หก)	1. วันวิสาขบูชา – ทำบุญตักบาตรช่วงเช้า , กลางคืนมีการเวียนเทียน 2. เช่นผีแสนต่าปู่ หรือต่าปู่หลวงคง ขึ้น 6 ค่ำ เดือน 6 ของทุกปี (ขอน้ำ ขอฟัน ให้ทำนา-ทำไร่ได้ผลผลิตที่ดีและปกป้องรักษาคุ้มครองชาวบ้าน)
มิถุนายน (เจ็ด)	-
กรกฎาคม (แปด)	ร่วมกันหล่อเทียนพรรษาถวายวัด
สิงหาคม (เก้า)	ทำบุญวันแม่- ผู้เฒ่าผู้แก่จะปฏิบัติธรรมที่วัด
กันยายน (สิบ)	สารทไทย
ตุลาคม (สิบเอ็ด)	ทำบุญตักบาตรเทโว (หลังวันออกพรรษา 1 วัน )
พฤศจิกายน (สิบสอง)	ลอยกระทง , เทศมหาชาติ
ธันวาคม (อ้าย)	กิจกรรมวันพ่อ - ช่วงเช้าทำบุญตักบาตร - ตอนเย็นร่วมกันจุดเทียนชัยถวายพระพร

จากการสัมภาษณ์ผู้นำและกรรมการหมู่บ้าน ทราบว่า ส่วนใหญ่นอกจากจะใช้วัดเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจแล้ว จะใช้งานบุญประเพณีประจำปีต่าง ๆ เป็นโอกาสที่จะพบปะพูดคุยกันในเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับการทำมาหากิน หรือการได้สดับตรับฟังเรื่องที่น่าสนใจมาเล่าสู่กันฟัง โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน (หมู่บ้าน) ของชุมชนอื่น ๆ บางทีอาจส่งสมาชิกของชุมชน

ไปแอบดูหรือสังเกตการณ์การทำงานของคนอื่น หากมีรายละเอียดที่จะต้องศึกษาเพิ่มเติม จะมีการติดต่อเพื่อขอไปศึกษาดูงาน เพื่อนำรูปแบบวิธีการที่ทำได้ผลแล้วนั้นมาทดลองใช้ในชุมชนของตนเองบ้าง

### โรงเรียนและการศึกษา

ในอดีตรุ่นพ่อ แม่ ปู่ย่าตายาย ของเรา จะศึกษาที่โรงเรียนวัดหนองสรวง จบเพียงชั้น ป.4 ก็สามารถอ่านออกเขียนได้ ทำมาหากินสามารถเลี้ยงลูกหลานได้จนถึงทุกวันนี้

ในปัจจุบันมนุษย์ถือเป็นที่พหุภพที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ ดังนั้นประเทศจะพัฒนามากน้อยอย่างไร ขึ้นอยู่กับการศึกษาของคนในประเทศ จะเห็นได้ว่าได้มีการพัฒนาทางการศึกษามาก จากนโยบายของรัฐบาลที่จะทำการปฏิรูปทางการศึกษาให้ดียิ่งขึ้นตลอดเวลา มีการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาใช้ในการเรียนการสอนเพื่อยกระดับคุณภาพทางการศึกษาเพื่อให้ทัดเทียมกับต่างประเทศ อีกทั้งนโยบายการเรียนการสอนภาคบังคับ คือ เด็กทุกคนจะต้องเรียนภาคบังคับ จนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มาใช้บังคับ

บ้านหนองสรวงพัฒนาไม่มีสถานศึกษาภายในหมู่บ้าน จึงจำเป็นต้องไปศึกษานอกหมู่บ้านซึ่งมีสถานศึกษารองรับทั้งในตำบลหนองสรวง อำเภอขามทะเลสอ ในตัวจังหวัด นครราชสีมาและต่างจังหวัด สำหรับการศึกษาส่วนใหญ่ของคนในชุมชนจะศึกษาภายในพื้นที่ตำบลหนองสรวงซึ่งมีระยะห่างไม่เกิน 3 กิโลเมตร จากชุมชน สำหรับเด็กวัยก่อนอนุบาล จะเรียนที่ ศูนย์เลี้ยงเด็กบ้านหนองสรวง ตั้งอยู่หมู่ 9 ตำบลหนองสรวง และในระดับอนุบาลถึงมัธยมศึกษาตอนต้น จะศึกษาที่โรงเรียนบ้านหนองสรวง (เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่) สังกัด สปอ. ขามทะเลสอ สปจ.นครราชสีมา ซึ่งมีระยะห่างไม่เกิน 3 กิโลเมตร จากชุมชน โรงเรียนบ้านหนองสรวง เปิดทำการสอนเมื่อ ปี พ.ศ. 2465 ในระดับประถมศึกษา ต่อมาในปี พ.ศ. 2535 ได้เปิดเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับอนุบาล 1 จนถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวนครูทั้งหมด จำนวน 29 คน แยกเป็น สายประถมศึกษา จำนวน 20 คน และสายมัธยมศึกษา จำนวน 9 คน อัตราครูที่จบการศึกษา ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 2 คน และปริญญาตรี 27 คน ครูทุกคนมีอายุ 30 ปีขึ้นไป ในปีการศึกษา 2544 มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 570 คน ปัจจุบันมี นายเทอดศักดิ์ เทศสูงเนิน เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองสรวง

### สุขภาพอนามัย

จากการศึกษาภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน พบว่าสุขภาพของคนในอดีตจะมีสุขภาพที่ดี เพราะ มีสภาพแวดล้อมที่ดี อากาศบริสุทธิ์ปราศจากมลพิษ ไม่เครียดกับปัญหาการเงินและการทำงาน ได้ออกกำลังกายจากการทำไร่ทำนา รับประทานอาหารที่สดได้จากธรรมชาติไม่มีสารเคมีเจือปน อาหารบางอย่างเป็นสมุนไพรสามารถรักษาโรคได้และเป็น

ยาบำรุงร่างกายอีกด้วย ผลที่ได้รับทำให้อายุยืน เมื่อยามป่วยใช้รักษาโดยกินยาสมุนไพร ทำให้ไม่ได้รับสารสะสมที่ก่ออันตรายกับร่างกาย

ในขณะนี้บ้านหนองสรวงพัฒนาไม่มีสถานอนามัยในหมู่บ้าน แต่จะใช้ร่วมกับหมู่บ้านอื่นรวม 6 หมู่บ้าน คือ สถานอนามัยบ้านหนองสรวง ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลหนองสรวง มีบุคลากรที่ปฏิบัติงานในสถานอนามัยทั้งสิ้น 4 คน คือ หัวหน้าสถานอนามัย 1 คน, พยาบาลวิชาชีพ 1 คน, เจ้าหน้าที่งานสาธารณสุขชุมชน 1 คน และผู้ประสานงานสาธารณสุข 1 คน

ในปัจจุบัน มีการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่โดยเฉพาะด้านการแพทย์ มีเครื่องมือเครื่องมือที่ทันสมัย มีวัคซีนป้องกันโรคต่างๆ มีศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชนในหมู่บ้าน เพื่อรักษาพยาบาลเบื้องต้น จำหน่ายยาสามัญประจำบ้าน และดูแลสุขภาพของคนในชุมชน รวมทั้งมีการสนับสนุนให้ความรู้ด้านสุขภาพ เช่น วิธีประคบพยาบาลเบื้องต้น อีกด้วย ขณะนี้มีนโยบายของรัฐบาลเพื่อช่วยเหลือประชาชน คือ โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค ครอบคลุมในพื้นที่บ้านหนองสรวงพัฒนาแล้ว

จากการที่หน่วยงานของรัฐที่คอยให้บริการด้านสาธารณสุข คือ ในโรงพยาบาล และสถานอนามัย จะเห็นว่า มีอัตราการป่วยของคนในชุมชนน้อย อันเนื่องมาจากการให้ความรู้ด้านสาธารณสุขอย่างทั่วถึง แต่ก็ยังมีปัญหาที่พบประจำ คือ (1) โรคอุจจาระร่วง ซึ่งเป็นกันมากในช่วงฤดูร้อน อันเป็นผลเนื่องจากการบริโภคอาหารที่ไม่สะอาด แต่ก็ไม่รุนแรงมากนักเพราะได้รับการด้านสาธารณสุขที่ดี (2) โรคไข้เลือดออก เป็นมากในเด็ก มีการรักษาอย่างทันท่วงทีจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข มีการป้องกันโดยกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย รักษาความสะอาดบ้านเรือนและฉีดพ่นยากันยุง งบประมาณสนับสนุนจาก อบต.หนองสรวง และจากการเก็บสมทบจากครัวเรือนละ 10 บาท

ความต้องการของชุมชนในอนาคต คือ ต้องการรักษาพยาบาลฟรีตลอดชีวิต มียารักษาโรคเอดส์และมะเร็ง ต้องการให้มีหมอ - พยาบาลอยู่ประจำอนามัยตลอด 24 ชั่วโมง และให้บริการกับทุกคนอย่างเสมอภาคเป็นอย่างดี พุดจาไพบูระ และต้องการให้มีงบประมาณสนับสนุนด้านสาธารณสุขทุกอย่างในหมู่บ้านอย่างทั่วถึง

### 1.2.5 ข้อมูลด้านอื่นๆ

ลักษณะบางประการที่เป็นศักยภาพในด้านดี ซึ่งเอื้อต่อการสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนให้แก่ชุมชน

จากอดีตถึงปัจจุบัน ชุมชนจะใช้ความสัมพันธ์ทางเครือญาติเป็นปัจจัยแรก เชื่อมโยงความสัมพันธ์อันดีในชุมชน และเสริมด้วยความมีน้ำใจ ถ้อยทีถ้อยอาศัยช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ใครได้อะไรมาก็ทำเพื่อเพื่อนบ้านและญาติพี่น้องด้วย และเมื่อญาติพี่น้องหรือ

เพื่อนบ้านได้รับภัยพิบัติใด ๆ เช่น ภัยพิบัติ หรืออุบัติเหตุต่าง ๆ ทุกคนจะช่วยกันคนละไม้ละมือ หรือแม้แต่งานมงคล หรืองานประเพณีต่าง ๆ แม้ว่าตนเองจะอยู่อยู่กับอาชีพการงาน ก็จะต้องปลีกเวลามาช่วยงานจนได้ ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของชุมชนบ้านหนองสรวง

### ลักษณะบางประการที่สอดคล้องถึงความไม่เข้มแข็งของชุมชน

จากการสังเกตและสัมภาษณ์ผู้นำและกรรมการหมู่บ้าน ทราบว่า ส่วนใหญ่แล้ว วิถีชีวิตของชุมชนบ้านหนองสรวงพัฒนา เริ่มเปลี่ยนแปลงจากวิถีชีวิตแบบเกษตรกรรม ไปสู่วิถีชีวิตแบบอุตสาหกรรมที่ต้องการแรงงาน ทำให้เด็กหนุ่มสาวส่วนใหญ่ไปทำงานเป็นลูกจ้าง หรือพนักงานในเมืองใหญ่ ๆ ปล่อยให้พ่อแม่ คนเฒ่าคนแก่และเด็กอยู่ในชุมชนเรือกสวน ไร่นา เริ่มขายให้แก่ขายทุนในเมืองบ้างเพราะต้องการเงินไปซื้อสิ่งของต่าง ๆ มาอำนวยความสะดวกแก่ตนเอง เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้า รถมอเตอร์ไซด์ และรถยนต์ เป็นต้น สำหรับชุมชนมีผู้ออกไปขายแรงงานต่างถิ่น จำนวน 37 คน จาก 28 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 19.05 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ส่งเงินรายได้เข้าหมู่บ้านประมาณ ปีละ 420,000 บาท

## 2. ผลการประเมินโครงการโดยภาพรวม

ผลการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองโดยภาพรวม มีดังนี้

### 2.1 ผลการประเมินหน่วยระบบ A

หน่วยระบบ A คือ หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้

#### 2.1.1 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ A พบว่า

1) นโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จากการสัมภาษณ์และเปิดเวทีชาวบ้านในหมู่บ้านพบว่า จากการเก็บข้อมูลตามแบบ บร.3 ครั้งที่ 2 จากตัวแทนครอบครัวละ 1 คน ที่สามารถให้ข้อมูลได้ ได้แก่ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการกองทุนฯ และชาวบ้านทั่วไป จำนวน 100 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 68.03 ของครัวเรือนทั้งหมด ผลปรากฏว่าชาวบ้านส่วนใหญ่จะรู้ข่าวคราวเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเพียงแค่เป็นเงินของรัฐบาล จัดสรรให้หมู่บ้านละ 1 ล้านบาท เพื่อเป็นแหล่งกักเก็บของชาวบ้านไปประกอบอาชีพต่าง ๆ ในหมู่บ้าน ไม่เกินคนละ 20,000 บาท ถ้าเกินจากนี้ต้องเรียกประชุมชาวบ้านว่าจะอนุมัติหรือไม่เป็นราย ๆ ไป แต่ทั้งนี้จะต้องไม่เกิน 50,000 บาท กำหนดชำระภายใน 1 ปี และมีทัศนคติที่ดีว่ากองทุนหมู่บ้านจะช่วยแก้ไขปัญหาความยากจนในหมู่บ้าน คือ ช่วยให้ผู้มีเงินกู้ไปประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ มีอัตราดอกเบี้ยต่ำและเปิดโอกาสแก่สมาชิกผู้ได้ทำเทียมกันทุกคน เพียงเสนอโครงการขอกู้ตามความจำเป็นต่อคณะกรรมการ จากนั้นคณะกรรมการจะทำการลงความเห็นว่ามีสมควรให้กู้จำนวนเท่าใด และทำสัญญากู้เงินต่อไป ส่วนรายละเอียดต่าง ๆ นอกเหนือจากนี้จะไม่ค่อยทราบกันนัก ส่วนผู้นำและคณะกรรมการกองทุนมี

ความรู้ความเข้าใจและทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ดิพอสมควร เพราะได้เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มแรกจัดตั้งกองทุนขึ้นมาจนถึงปัจจุบัน ดังนี้ (1) เป็นเงินของรัฐบาลที่ให้หมู่บ้านละ 1 ล้านบาท เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนภายในหมู่บ้านเพื่อให้สมาชิกได้กู้ยืมไปใช้ประโยชน์เพื่อการประกอบอาชีพต่าง ๆ เพื่อพัฒนารายได้ของชุมชนต่อไป โดยเก็บดอกเบี้ยในอัตราที่สมาชิกเห็นพ้องแล้วว่าสามารถที่จะชำระได้จริงสมเหตุสมผลไม่มากจนเกินไป (2) มีการกระจายเงินกองทุนให้แก่สมาชิกอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน ตามโครงการหรือกลุ่มอาชีพที่ขอกู้ด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม (3) เป็นแหล่งเงินให้กู้เมื่อมีเหตุฉุกเฉินหรือจำเป็นเร่งด่วน และเพื่อแก้ปัญหาหนี้ในระบบที่เป็นปัญหาของคนในชุมชนขณะนี้ (4) เพื่อเป็นการสร้างนิสัยการเก็บออมของคนในหมู่บ้านด้วยวิธีการถือหุ้นกองทุน และรับฝากเงินตั้งจะออมทรัพย์จากสมาชิก เพื่อนำเงินที่ได้มาหมุนเวียนสร้างงานสร้างรายได้ในชุมชนและช่วยสร้างความเข้มแข็งของหมู่บ้านช่วยเหลือพึ่งพาตนเองได้ (5) กองทุนหมู่บ้านทำให้เกิดความรัก ความสามัคคีสามัคคี เป็นไปตามระบอบประชาธิปไตยเกิดขึ้นในชุมชน เงินที่รัฐบาลช่วยเหลือนำมาบริหารจัดการภายในหมู่บ้านโดยยึดหลักเศรษฐกิจแบบพอเพียง ทำให้ดอกผลงอกงามขึ้นมา เงินส่วนหนึ่งหลังจากจัดสรรสู่ตัวสมาชิกโดยตรงแล้ว ยังกลับคืนสู่ชุมชนในรูปสาธารณประโยชน์รูปแบบต่าง ๆ ทำให้ชุมชนมีความเจริญก้าวหน้า สามารถให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ สำเร็จดังพระราชดำริสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 (6) สมาชิกผู้กู้ถ้าปฏิบัติตามระเบียบกองทุนฯ และทำตามวัตถุประสงค์ในการกู้อย่างจริงจัง รวมทั้งส่งชำระเงินกู้ตามกำหนดเวลา กองทุนจะอยู่ตลอดไปชั่วลูกชั่วหลาน มีทุนให้กู้เพิ่มทวีคูณ (7) ทำให้ประชาชนในหมู่บ้านเกิดการพึ่งพาซึ่งกันและกัน แบ่งปันความคิดในด้านการประกอบอาชีพ แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันทำให้เกิดอาชีพใหม่หลากหลายยิ่งขึ้น (8) ช่วยลดปัญหาความยากจนและปัญหาการว่างงาน ให้คนทำงานในชุมชนไม่ละทิ้งถิ่นที่อยู่ไปทำงานที่อื่น และส่งเสริมให้มีอาชีพเสริมเพิ่มรายได้หลังจากการทำไร่นา ซึ่งเป็นอาชีพหลักของชุมชน (9) เยาวชนมีการรวมตัวทำกิจกรรมร่วมกัน (เพื่อนช่วยเพื่อน) เพื่อต่อต้านและหลีกเลี่ยงจากสิ่งเสพติดต่าง ๆ และชักชวนผู้ที่เป็นกลุ่มเสี่ยงมาทำกิจกรรมที่มีประโยชน์ โดยกู้เงินกองทุน มาทำการเลี้ยงหมู เพื่อเป็นรายได้เสริม มีคณะกรรมการกองทุนติดตามเป็นพิเศษ ติดตามประสานงานกับหน่วยราชการ คือ เกษตรอำเภอมาอบรมและแนะนำวิธีการเลี้ยงหมู ให้กับกลุ่มเยาวชนและประชาชนที่มีความสนใจ เพื่อเป็นประโยชน์กับกองทุนและประชาชนต่อไป

## 2) เงิน 1 ล้านบาท

กองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา ตั้งขึ้น เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2544 มีสมาชิกแรกเข้า จำนวน 119 คน ระหว่างดำเนินงานรับสมัครเพิ่ม 6 ราย ปัจจุบันรวมมี

สมาชิก 125 ราย มีเงินสะสมของกองทุนจากสมาชิก แยกเป็น ค่าหุ้น เป็นเงิน 15,000 บาท และเงินฝากตั้งจะออมทรัพย์ ยอด ณ 30 มิถุนายน 2545 เป็นเงิน 43,800 บาท รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 59,225.63 บาท นำเข้าฝากบัญชีออมทรัพย์ ธนาคาร ธ.ก.ส. สาขาขามทะเลสอ ชื่อบัญชี กองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา บัญชี 2 เลขบัญชี 021 - 1 - 67075 - 7

ขณะนี้ กองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา ได้รับจัดสรรเงิน 1 ล้านบาท เมื่อวันที่ 6 เดือน กันยายน พ.ศ. 2544 คณะกรรมการกองทุนได้นำเงิน 1 ล้านบาทนี้เข้าฝาก ธนาคาร ธ.ก.ส. สาขาขามทะเลสอ โดยฝากเป็นบัญชีออมทรัพย์ ใช้ชื่อบัญชีว่า กองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา บัญชี 1 เลขบัญชี 021 - 1 - 02946 - 0 และได้ดำเนินการให้สมาชิกกู้ยืมจนถึงเดือน มิถุนายน 2545 รวมผู้กู้ทั้งหมด 116 ราย คิดเป็นร้อยละ 92.80 ของจำนวนสมาชิกกองทุนทั้งหมด ยอดเงินให้กู้รวม เป็นเงิน 1,059,000.- บาท (ยอดเงินให้กู้เกิน 1 ล้าน เนื่องจากมีการหมุนเวียนของเงิน) ระหว่างดำเนินการมีสมาชิกชำระเงินกู้ 13 ราย เป็นเงิน 112,000 บาท ยอดลูกหนี้คงเหลือ 103 ราย เป็นเงิน 947,000 บาท ดังนั้นคงเหลือยอดเงินในบัญชีเงินล้าน 58,039.45 บาท (แยกเป็น ต้นเงินให้กู้คงเหลือ 53,000.- บาท ดอกเบี้ยรับจากเงินให้กู้ 2,240.- บาท และดอกเบี้ยเงินฝากธนาคาร 2,779.75 บาท) เปรียบเทียบยอดเงินกู้และเงินต้นคงเหลือจากยอดเงินจัดสรร 1 ล้านบาท คือ ร้อยละ 105.90 และ 5.30 ตามลำดับ

การคิดดอกเบี้ยหรือผลตอบแทนบริจาค ในระเบียบข้อบังคับกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา ได้จัดประเภทการกู้ยืมเพื่อไปใช้จ่ายในกิจกรรม ดังนี้

- (1) การพัฒนาอาชีพ
  - (2) การสร้างงาน
  - (3) การสร้างงานและ / หรือ เพิ่มรายได้
  - (4) บรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ไม่เกินรายละ 3,000 บาท
- เงินกู้ตามข้อ (1) (2) และ (3) ผู้กู้ต้องส่งคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ย ภายใน 1 ปี
  - เงินกู้ตามข้อ (4) ผู้กู้ต้องส่งคืนเงินกู้เต็มจำนวน พร้อมดอกเบี้ย ภายในระยะเวลา

ไม่เกิน 120 วัน

การคิดดอกเบี้ย

- อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ตามข้อ (1) (2) และ (3) ร้อยละ 2 ต่อปี
- อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ตามข้อ (4) ร้อยละ 1 ต่อเดือน

#### หมายเหตุ

กรณีผู้กู้ผิดสัญญาเงินกู้ ให้ผู้กู้เสียเบี้ยปรับในอัตราร้อยละ 0.5 ต่อวัน เว้นแต่ผู้กู้ได้รับอนุญาตให้ผ่อนผันการชำระหนี้จากคณะกรรมการกองทุนฯ

กองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา ในรอบปีบัญชีสิ้นสุดวันที่ 30 มิถุนายน 2545  
มีรายละเอียดการกู้ ดังนี้

ครั้งที่ 1 เดือน กันยายน 2544	เป็นเงินทั้งสิ้น	711,000.- บาท
ครั้งที่ 2 เดือน ตุลาคม 2544	เป็นเงินทั้งสิ้น	156,000.- บาท
ครั้งที่ 3 เดือน พฤศจิกายน 2544	เป็นเงินทั้งสิ้น	47,000.- บาท
ครั้งที่ 4 เดือน มกราคม 2545	เป็นเงินทั้งสิ้น	20,000.- บาท
ครั้งที่ 5 เดือน มิถุนายน 2545	เป็นเงินทั้งสิ้น	125,000.- บาท
	รวมเป็นเงินทั้งสิ้น	1,059,000.- บาท

แยกเป็นประเภทการกู้ยืม ดังนี้

1. กู้เพื่อการพัฒนาอาชีพ

- ปลุกพืช	จำนวน 101 ราย	เป็นเงิน 799,000.- บาท
- เตียงสัตว์	จำนวน 3 ราย	เป็นเงิน 82,000.- บาท
- ค้าขาย	จำนวน 8 ราย	เป็นเงิน 108,000.- บาท
- การบริการ	จำนวน 1 ราย	เป็นเงิน 20,000.- บาท
- อุตสาหกรรมในครัวเรือน	จำนวน 3 ราย	เป็นเงิน 50,000.- บาท

2. กู้เพื่อการสร้างงาน

- ไม่มี

3. กู้เพื่อการสร้างงานและ/หรือเพิ่มรายได้

- ไม่มี

4. กู้เพื่อบรรเทาเหตุฉุกเฉินหรือจำเป็นเร่งด่วน

- ไม่มี

3) คณะกรรมการกองทุน

- กระบวนการจัดตั้งและการคัดเลือกคณะกรรมการ

จัดเวทีชาวบ้าน โดยผู้ใหญ่บ้านเรียกประชุมหัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านครัวเรือนละ 1 คน เพื่อเปิดเวทีชาวบ้านเลือกสรรคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านจำนวน 15 คน (ซึ่งมีจำนวนชายและหญิงไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของกรรมการทั้งหมด) ตามระเบียบของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ดังนี้

1. องค์ประชุมของเวทีชาวบ้าน คือ หัวหน้าครัวเรือนจำนวนไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดของหมู่บ้าน

2. ร่วมกันกำหนดวิธีการและดำเนินการเลือกกันเอง



3. เลือกคณะกรรมการกองทุน ในช่วงเวลาที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกำหนด โดยมีคณะกรรมการฯ ระดับอำเภอ สนับสนุนให้การเลือกสรรคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน เป็นไปตามมติของเวทีชาวบ้าน

4. เลือกคนที่มีความรู้ ประสบการณ์ อีกทั้งมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ตามที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด คือ

1) เป็นผู้ที่อยู่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านหรือชุมชนมาไม่น้อยกว่า 2 ปี

2) เป็นผู้ที่มีอายุ 20 บริบูรณ์

3) เป็นผู้ปฏิบัติตนอยู่ในหลักศาสนามีความรับผิดชอบ เสียสละ มีส่วนร่วมในกิจกรรมของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ไม่ติดการพนัน ไม่ยุ่งเกี่ยวข้องกับ ยาเสพติด ไม่มีประวัติเสียด้านการเงิน และยึดมั่นระบอบประชาธิปไตย

4) ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย หรือไร้ความสามารถ

5) ไม่เคยรับโทษจำคุก เว้นแต่เป็นโทษที่กระทำโดย

ประมาท

6) ไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าทำความผิดต่อ

ตำแหน่งหน้าที่ หรือไม่เคยกระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ยกเว้น ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สินและความผิดฐานบุกรุก

7) ไม่เคยถูกไล่ออก หรือให้ออกจากราชการ หรือ

รัฐวิสาหกิจ

8) ไม่เป็นผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือก ตามมาตรา 68 วรรค

2 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

9) ไม่เคยถูกให้ออกจากคณะกรรมการกองทุนด้วยมติของคณะกรรมการหรือมติของสมาชิก

5. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ต้องยื่นขอขึ้นทะเบียนจัดตั้งกองทุนต่อคณะกรรมการฯ แห่งชาติ หรือหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการฯ แห่งชาติ และเปิดบัญชีเงินฝากของคณะกรรมการให้แล้วเสร็จภายใน 90 วัน หลังจากได้รับเลือก

- จัดทำระเบียบข้อบังคับ

เมื่อดำเนินการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านครบ 15 คน แล้ว โดยกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา มีคณะกรรมการที่เป็นเพศชาย จำนวน 8 คน และเพศหญิง จำนวน 7 คน จากนั้นได้ทำการจัดสรรตำแหน่งต่าง ๆ ตามความเหมาะสมและตามความรู้ความสามารถของแต่ละคน คณะกรรมการที่ได้รับคัดเลือกร่วมกันร่างระเบียบข้อบังคับ

กองทุนหมู่บ้านตามหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการบริหารจัดการกองทุน เพื่อเป็นกติกาสถาและแนวทางที่สมาชิกกองทุนทุกคนได้ปฏิบัติ โดยมีประเด็นที่จะต้องเป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด คือ

1. วงเงินกู้ยืมรายหนึ่งไม่เกินสองหมื่นบาท หากเกินต้องให้สมาชิกพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาด แต่ต้องไม่เกินห้าหมื่นบาทต่อราย

2. ระยะเวลาการชำระคืนเงินกู้ยืมไม่เกินหนึ่งปี

ส่วนประเด็นอื่น ๆ คณะกรรมการกองทุนฯ ร่วมกันร่างระเบียบข้อบังคับกองทุน โดยมีการขอคำปรึกษาจากผู้ทรงคุณวุฒิและที่ปรึกษากองทุน (ผู้ได้รับแต่งตั้งจากคณะกรรมการกองทุน โดยพิจารณาจากผู้ที่มีความรู้ความสามารถในชุมชน เช่น ข้าราชการต่าง ๆ และผู้นำชุมชน) จนได้ร่างระเบียบข้อบังคับกองทุน จากนั้น ทำการเรียกประชามชชาวบ้าน เพื่อขอมติเห็นชอบจากสมาชิก โดยอธิบายเป็นข้อ ๆ ถ้าหากสมาชิกไม่เข้าใจหรือมีปัญหาข้อใด ก็จะร่วมกันคิดและแก้ไขปัญหา จนได้ข้อปฏิบัติซึ่งเป็นระเบียบข้อบังคับกองทุนที่ทุกคนยอมรับเป็นข้อบังคับร่วมกันต่อไป หากดำเนินการไปแล้วพบว่าระเบียบข้อบังคับข้อใดไม่เหมาะสม เมื่อดำเนินการครบ 1 ปี ก็จะทำการสรุปรวบรวมปัญหาและทำการแก้ไขระเบียบข้อบังคับในวันประชุมใหญ่สามัญประจำปี

- การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

เมื่อจัดทำระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์และวิธีการบริหารจัดการกองทุนแล้ว คณะกรรมการกองทุน และสมาชิกร่วมกันดำเนินการตามกติกาที่ได้วางไว้ เช่น

1. การรับสมาชิก
2. การระดมหุ้น
3. การจัดทำระบบบัญชี
4. การจัดระบบตรวจสอบ
5. การมอบหมายภารกิจความรับผิดชอบของ

กรรมการ

6. อื่น ๆ

- การขอรับการจัดสรรเงินจากรัฐบาล

เมื่อกองทุนได้ดำเนินการจัดตั้งกองทุนเรียบร้อยแล้ว

สามารถขอรับการจัดสรรจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. การขอขึ้นทะเบียนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

- จัดทำแบบขอขึ้นทะเบียนตามแบบ

กทบ.๒ ซึ่งขอรับแบบ กทบ.๒ จากคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ

- ยื่นแบบคำขอขึ้นทะเบียนกับธนาคารออมสิน หรือ

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งชาติกำหนด (สำหรับทุกหมู่บ้านในอำเภอขามทะเลสอ จะใช้ ธ.ก.ส. เพราะเป็นธนาคารเดียว ที่อยู่ในพื้นที่อำเภอนี้) พร้อมเอกสารที่เกี่ยวข้อง คือ ระเบียบข้อบังคับกองทุน , รายชื่อ คณะกรรมการ, สำเนารายงานการประชุมประชาคมคัดเลือกคณะกรรมการและการจัดสรรตำแหน่ง

- เปิดบัญชีกับธนาคาร

## 2. การประเมินความพร้อมกองทุน

เมื่อกองทุนหมู่บ้านได้ยื่นขึ้นทะเบียนต่อธนาคารแล้ว

คณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอร่วมกับกองทุนหมู่บ้าน จะประเมินความพร้อมในเรื่อง ต่าง ๆ ดังนี้

- การคัดเลือกคณะกรรมการ

- คุณสมบัติของคณะกรรมการ

- ความรู้ ประสบการณ์และความมั่นใจการบริหาร

กองทุนของคณะกรรมการกองทุน

- ระเบียบ ข้อบังคับในการดำเนินการกองทุน

- การมีส่วนร่วมของชาวบ้าน หรือสมาชิกในการ

จัดการกองทุน

- การปฏิบัติของสมาชิกตามระเบียบ และข้อบังคับ

ของกองทุน

- การเปิดบัญชีเงินฝากของกองทุน

- การรับเงินจัดสรร

เมื่อคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

อนุมัติเงินจัดสรรตามผลการประเมินความพร้อมแล้ว จะแจ้งให้กองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง ทราบ เมื่อกองทุนได้รับแล้วให้ติดต่อธนาคาร เพื่อทำหลักฐานการรับเงินจัดสรร 1 ล้านบาท โดยมี เอกสารดังต่อไปนี้

1. สมุดบัญชีเงินฝากธนาคาร

2. มติที่ประชุมซึ่งเห็นชอบและมอบหมายให้คณะกรรมการ

กองทุน เป็นผู้ที่มีอำนาจในการทำนิติกรรมสัญญากับธนาคาร ไปแสดงต่อธนาคารฯ และมติดังกล่าว ต้องให้ประธานกรรมการของกองทุนลงนามกำกับ และรับรองสำเนาครบทุกหน้า

## 3. บัตรประจำตัวประชาชนของคณะกรรมการกองทุน

ตารางที่ 10 แสดงรายชื่อคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา  
จากการสำรวจภาคสนาม ปี 2545  
(ขวัญนภา บุรณะปิยะสกุล , 2545)

ตำแหน่ง	ชื่อ - นามสกุล	อายุ (ปี)	การ ศึกษา	อาชีพ	รายได้ต่อปี (บาท)	ประสบการณ์/ความสามารถพิเศษที่ เป็นประโยชน์ต่อกองทุนหมู่บ้าน /ชุมชนเมือง
1. ประธาน	นายปรม บินสันทียะ	47	กำลัง ศึกษา มัธยม ปลาย (กศน.)	ทำนา ทำไร่	60,000	1.เคยดำรงตำแหน่งราษฎรผู้ทรง คุณวุฒิระดับตำบล 2.เคยเป็นกรรมการสหกรณ์โคนม ไทยเดนมาร์ก จำกัด 3.เคยเป็นกรรมการสหกรณ์โคนม ขามทะเลสอ จำกัด 4.ปัจจุบันเป็นรองประธานกลุ่ม ส่งเสริมอาชีพทำดอกไม้จันทน์ 5.ปัจจุบันเป็นสมาชิก อบต. 2 สมัย ตำแหน่ง ประธานสภา อบต.หนอง สรวง
2. รอง ประธาน	นายสมพงษ์ โนมขุนทด	50	ป.4	ทำนา ทำไร่	35,000	-เป็นกรรมการ อพม.
3. เลขานุการ	นางสำราญ ภาพขุนทด	32	ม.3	ทำนา ทำไร่	40,000	-เป็นสมาชิก อบต. , อสม. , กรรมการ สตรีแม่บ้าน และอาสาพัฒนาปศุสัตว์ หมู่บ้าน
4. เกร็ดผู้ กร	นายอนุสรณ์ ปัญญาเสมอทรัพย์	47	ป.4	ค้าขาย ทำนา ทำไร่	100,000	-เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน -เป็นผู้นำที่ประสบความสำเร็จด้าน การเกษตรและค้าขายของหมู่บ้าน
5. ประชา สัมพันธ์	นางอภา เจิมขุนทด	30	ม.3	ทำนา ทำไร่	25,000	-กรรมการหมู่บ้าน , บำเพ็ญประโยชน์ และเสียสละเพื่อชุมชน
6. ผู้ช่วย ประชา สัมพันธ์	นางละเอียด เวินขุนทด	36	ป.6	ทำนา ทำไร่	25,000	-เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์และอัธยาศัย ที่ดีเข้ากับทุกคนได้ดีในชุมชน

ตำแหน่ง	ชื่อ - นามสกุล	อายุ (ปี)	การศึกษา	อาชีพ	รายได้ต่อปี (บาท)	ประสบการณ์/ความสามารถพิเศษที่เป็นประโยชน์ต่อกองทุนหมู่บ้าน/ชุมชนเมือง
7. ตรวจสอบภายใน	นางคำวิ ซ้อสูงเนิน	36	ม.6	ทำนา ทำไร่	25,000	-อสม. , ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน , รองประธานสตรีอำเภอขามทะเลสอ, กรรมการกลุ่มออมทรัพย์เฉลิมพระเกียรติ, อาสาพัฒนาปศุสัตว์หมู่บ้าน -อบรมการทำปุ๋ยหมักชีวภาพของกองทุนปุ๋ยหมักชีวภาพ
8. ตรวจสอบภายใน	น.ส.พรรณวสา ทองเรไร	24	ปวส. และ กำลัง ศึกษา ต่อ ระดับ ปริญญา ตรี	ทำนา ทำไร่	40,000	- มีประสบการณ์การทำงานที่ว่าการอำเภอตำบลขุนทด ตำแหน่ง เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล เป็นระยะเวลา 17 เดือน - มีความรู้ความสามารถด้านพิมพ์ดีดและคอมพิวเตอร์
9. กรรมการ	นายถิต ภูมิโคกรักษ์	40	ป.4	ทำนา ทำไร่	30,000	-หัวหน้าคุ้ม
10. กรรมการ	นายประเสริฐ ท้วมพุดชา	34	ป.6	ทำนา ทำไร่	30,000	-มีความรู้ความสามารถด้านเครื่องยนต์
11. กรรมการ	นายเมียน นุมนขุนทด	42	ม.3	-ทำนา -ทำไร่ -เลี้ยง สัตว์	95,000	-หัวหน้าคุ้ม, เกษตรหมู่บ้าน
12. กรรมการ	นายสามารถ สนิท	38	ป.4	ทำนา ทำไร่	25,000	-กล้าคิด , กล้าแสดงออก , บำเพ็ญประโยชน์และเสียสละเพื่อชุมชน
13. กรรมการ	นายเกรียงไกร เกวียนสูงเนิน	40	ป.4	ทำนา ทำไร่	20,000	-กล้าคิด , กล้าแสดงออก , บำเพ็ญประโยชน์และเสียสละเพื่อชุมชน
14. กรรมการ	นางลัดดาวัลย์ สนอง	37	ป.4	ทำนา ทำไร่	20,000	-หัวหน้าคุ้ม -กล้าคิด , กล้าแสดงออก , บำเพ็ญประโยชน์และเสียสละเพื่อชุมชน
15. กรรมการ	นางดาวรุ่ง ขุนทด	40	ป.6	ทำนา ทำไร่	30,000	-กล้าคิด , กล้าแสดงออก , บำเพ็ญประโยชน์และเสียสละเพื่อชุมชน

**ตารางที่ 11** แสดงรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิและที่ปรึกษากองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา  
จากการสำรวจภาคสนาม ปี 2545  
(แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมกองทุนหมู่บ้าน , 2544)

ตำแหน่ง	ชื่อ - นามสกุล	อายุ (ปี)	การศึกษา	อาชีพ	รายได้ต่อ ปี (บาท)	ประสบการณ์/ความสามารถพิเศษที่ เป็นประโยชน์ต่อกองทุนหมู่บ้าน /ชุมชนเมือง
1.ผู้ทรง คุณวุฒิ	นางสนั่น เนียมสันเทียะ	40	ปริญญาตรี	ข้าราชการ ครู	180,000	ใช้ความรู้ความสามารถและ ประสบการณ์การทำงาน โดยให้คำ ปรึกษาแนะนำด้านต่าง ๆ กับกอง ทุนฯ
2. ที่ปรึกษา	นายศักดิ์ ทิพย์สันเทียะ	44	ปริญญาตรี	ข้าราชการ ครู	90,000	ใช้ความรู้ความสามารถและ ประสบการณ์การทำงาน โดยให้คำ ปรึกษาแนะนำด้านต่าง ๆ กับกอง ทุนฯ
3. ที่ปรึกษา	นางพรนภา ไพรมะเริง	27	ปวส. และ กำลังศึกษา ระดับ ปริญญาตรี	ข้าราชการ กรมที่ดิน	90,000	ใช้ความรู้ความสามารถและ ประสบการณ์การทำงาน โดยให้ คำปรึกษาแนะนำด้านต่าง ๆ กับ กองทุนฯ
4. ที่ปรึกษา	นายวิบูลย์ แสนขุนทด	54	ป.4	ผู้ใหญ่บ้าน ทำนา ทำไร่	50,000	-ผู้ใหญ่บ้าน -เป็นผู้บริหารชุมชนประสบ ผลสำเร็จ
5. ที่ปรึกษา	นางจารุวรรณ ทิพย์สันเทียะ	32	อนุปริญญา	พนักงาน บริษัท	60,000	-พนักงานคอมพิวเตอร์
6. ที่ปรึกษา	นางโนรา บินสันเทียะ	31	ม.3	พนักงาน บริษัท	60,000	-พนักงานบริษัท
7. ที่ปรึกษา	น.ส.อรุณรัตน์ ภูมิโคกรักษ์	21	ปวช.	ลูกจ้าง หน่วยงาน ราชการ	65,000	-ลูกจ้างหน่วยงานราชการ

4) เงินที่ผู้กู้ชำระคืน

การจัดสรรผลประโยชน์ของกองทุนเงินล้านบ้านหนองสรวงพัฒนา มี  
สัดส่วนในการจัดสรรผลประโยชน์จากกำไรสุทธิประจำปี เมื่อสิ้นปีทางบัญชีของกองทุน และได้  
ปิดบัญชีตามมาตรฐานการบัญชีที่รับรองโดยทั่วไปแล้ว ปรากฏว่า กองทุนมีกำไรสุทธิ  
คณะกรรมการกองทุน จะนำกำไรสุทธิมาจัดสรร ดังนี้

1. เป็นเงินปันผลตามหุ้น ในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี
2. เป็นเงินประกันความเสี่ยงในอัตราร้อยละ 20 ต่อปี
3. เป็นเงินเฉลี่ยคืนให้แก่ผู้กู้ในอัตราร้อยละ 5 ต่อปี
4. เป็นเงินตอบแทนแก่คณะกรรมการกองทุนในอัตราร้อยละ 20
5. เป็นทุนการศึกษาและพัฒนาอาชีพของประชากรในหมู่บ้าน ในอัตราร้อยละ 10
6. เป็นทุนเพื่อสมทบกองทุนร้อยละ 10
7. เป็นทุนเพื่อจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกร้อยละ 10
8. เป็นทุนเพื่อสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้านในอัตราร้อยละ 5
9. อื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการกองทุนเห็นสมควร ในอัตราร้อยละ 5

#### 5) ผู้สมัครขอกู้

ในรอบปีบัญชีสิ้นสุดวันที่ 30 มิถุนายน 2545 มีผู้ยื่นความจำนงขอกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน จำนวน 117 ราย คณะกรรมการประชุมพิจารณาแล้วมีมติอนุมัติเงินกู้ทั้ง 117 ราย ในจำนวนที่เหมาะสมตามโครงการที่ยื่นขอ มีสมาชิกมาทำสัญญาเงินทั้งสิ้น 116 ราย เป็นเงิน 1,059,000 บาท ส่วนอีก 1 ราย ยื่นความจำนงไม่ขอเงินกองทุนโดยระงับสัญญา เนื่องจากมีเงินทุนเพียงพอที่จะประกอบอาชีพในครั้งแล้วแต่จะขอในครั้งต่อไป แต่สมาชิกรายนี้ยังคงสภาพการเป็นสมาชิกกองทุนอยู่

#### 6) ทุนสะสมของหมู่บ้าน และการประชาสัมพันธ์ระดับต่าง ๆ

- กองทุนต่าง ๆ ของหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา

**ตารางที่ 12** แสดงกลุ่มที่จัดตั้งในบ้านหนองสรวงพัฒนา จากการสำรวจภาคสนาม ปี 2545  
(แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมกองทุนหมู่บ้าน , 2544)

ที่	ชื่อกลุ่ม	กิจกรรมกลุ่ม	สมาชิก (คน)	จัดตั้ง	ทุนสะสม (บาท)
1	กองทุนยา	-รวมหุ้นเพื่อซื้อยาและเวชภัณฑ์ต่าง ๆ มาขายในชุมชน -ช่วยเหลือและปฐมพยาบาลกับผู้ป่วยเบื้องต้น -ให้ความรู้ด้านสาธารณสุข	132	เดือน ก.ค. 37	2,430.-

ที่	ชื่อกลุ่ม	กิจกรรมกลุ่ม	สมาชิก (คน)	จัดตั้ง	ทุนสะสม (บาท)
2	กลุ่มกองทุนศูนย์สงเคราะห์ราษฎรบ้านหนองสว่างพัฒนา	-ช่วยเหลือประชาชนในหมู่บ้าน -สงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาสในสังคมหมู่บ้าน -เป็นกองทุนเพื่อพัฒนาชุมชน	ทุกคน ในชุมชน	25 มี.ย. 37	3,422.14
3.	กลุ่มไม้ดอกไม้ประดับ	-ทำดอกไม้จันทน์เพื่อจำหน่าย -เพื่อใช้เวลาวางให้เกิดประโยชน์สร้างรายได้ -เพื่อส่งเสริมอาชีพเสริมให้แก่สมาชิก	15	เดือน ต.ค. 41	3,000.-
4	กลุ่มออมทรัพย์เฉลิมพระเกียรติหนองสว่างพัฒนา	-เพื่อให้สมาชิกรู้จักการออม -เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนภายในหมู่บ้าน	97	7 ธ.ค. 42	57,799.54
5	กองทุนฌาปนกิจหมู่บ้าน	-เก็บเงินเพื่อสมทบครอบครัวผู้เสียชีวิตที่เป็นสมาชิก	131	17 ก.ย. 42	5,240.-
6	กองทุน หมู่ 5 บ้านหนองสว่างพัฒนา	-เพื่อส่งเสริมอาชีพในชุมชน -เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและสนับสนุนผู้ด้อยโอกาสทางสังคม	138 ครัวเรือน	1 มี.ย. 44	6,880.-
7	กลุ่มเพาะเห็ดนางฟ้าบ้านหนองสว่างพัฒนา หมู่ 5	-เพื่อส่งเสริมอาชีพในชุมชน -เพื่อเป็นรายได้เสริมจากรายได้หลัก -เป็นแหล่งศึกษาดูงานให้แก่ชุมชน	83	15 มี.ย. 44	5,050.-
8	กลุ่มชาวชนบ้านหนองสว่างพัฒนา	-เพื่อส่งเสริมอาชีพในชุมชนโดยการเลี้ยงหมู -เพื่อเป็นรายได้เสริมจากรายได้หลัก -เป็นแหล่งศึกษาดูงานฟาร์มหมูให้แก่ชุมชน	34	เดือน ก.ย. 44	3,400.-

### - การประชาสัมพันธ์

เมื่อโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เข้าถึง อำเภอขามทะเลสอ หน่วยงานราชการของอำเภอ นำโดยท่านนายอำเภอขามทะเลสอ ปลัดอำเภอ และหน่วยราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ สาธารณสุข, พัฒนาการ, เกษตรอำเภอ, ตำรวจ, อบต. ผู้นำชุมชน ได้ให้ผู้ใหญ่บ้านเรียกประชาคมชาวบ้าน เพื่อแนะนำนโยบายและให้ความรู้เกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และรวมทั้งประโยชน์ของกองทุนหมู่บ้านที่ชาวบ้านจะได้รับเมื่อเกิดกองทุนขึ้น และ



แนะนำวิธีการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนว่าจะต้องมีคุณสมบัติอะไรบ้าง กรรมการวิธีการคัดเลือกคณะกรรมการ และแนะนำว่าจะดำเนินกิจการของกองทุนหมู่บ้านอย่างไร เป็นต้น

สำหรับผลงานและรายงานที่มีการจัดทำเผยแพร่ คือ กองทุนจะจัดทำบัญชีเงินฝากและบัญชีค่าใช้จ่ายของกองทุนเดือนละ 1 ครั้ง และรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน คิดประกาศอย่างเปิดเผย ณ ที่ทำการกองทุน รวมทั้งดำเนินการแจ้งผลการดำเนินงานต่อคณะกรรมการสนับสนุนเพื่อทราบถึงความก้าวหน้า ฐานะทางการเงิน ทุก 3 เดือนและทุกรอบปี พร้อมทั้งแสดงบัญชีกำไร ขาดทุน และงบดุล ในปีบัญชีที่ล่วงมาภายใน 120 วันนับแต่วันสิ้นปีบัญชี

### 2.1.2 ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ A พบว่า

1) การทำระเบียบและเอกสารต่าง ๆ ของกองทุน พบว่า กองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา ได้ดำเนินการจัดทำระเบียบข้อบังคับและเอกสารต่าง ๆ ของกองทุนเป็นระเบียบเรียบร้อย ครบถ้วนและเป็นปัจจุบัน

2) กระบวนการคัดเลือกผู้กู้ของกองทุน พบว่า คณะกรรมการจะดำเนินการให้สมาชิกยื่นคำขอผู้พร้อมกับโครงการตามวันและเวลาที่คณะกรรมการกำหนด ที่กองทุนหมู่บ้าน จากนั้นคณะกรรมการมีเกณฑ์การพิจารณาให้เงินกู้ ดังนี้

1. ต้องเป็นสมาชิกกองทุนฯ ไม่ทำผิดระเบียบข้อบังคับของกองทุนหมู่บ้าน
2. สมาชิกผู้กู้ต้องเป็นคนดีของสังคม มีความวิริยะอุตสาหะ , ขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ เสียสละและช่วยเหลือสังคมอย่างต่อเนื่อง
3. ไม่ติดยาเสพติดหรือเกี่ยวข้องกับยาเสพติด, การพนัน, และต้องไม่มีประวัติเสียด้านการเงิน
4. ต้องถือหุ้นอย่างน้อย 1 หุ้น พร้อมกับส่งเงินฝากสัจจะอย่างต่อเนื่อง
5. โครงการที่ขอกู้ จะต้องดำเนินการได้จริง มีความเป็นไปได้ทางการตลาดและการส่งออก สามารถเห็นได้ชัดเจนว่าคุ้มค่าต่อการลงทุนและการส่งชำระหนี้ โดยให้กู้รายหนึ่งวงเงินไม่เกิน 20,000 บาท แต่ในกรณีที่คณะกรรมการกองทุนมีมติเห็นสมควรอนุมัติเงินกู้รายใดเกินกว่า 20,000 บาท คณะกรรมการกองทุนจะเรียกประชุมสมาชิก เพื่อให้สมาชิกพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาด แต่ทั้งนี้ การอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งต้องไม่เกิน 50,000 บาท และต้องนำหลักทรัพย์มาค้ำประกันเงินกู้
6. โครงการสร้างงานชิ้นใหม่ในตำบล เช่น การแปรรูปพืชผล

ทางการเกษตร, และการลงทุนที่ต้องไม่ซ้ำกับตำบลใกล้เคียง

### ขั้นตอนการขอกู้เงินกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา

เพื่อให้เกิดการหมุนเวียนอย่างต่อเนื่องของเงินกองทุน

คณะกรรมการกำหนดให้สมาชิกจะต้องจัดทำเอกสาร คือ เขียนคำขอกู้และเขียนโครงการอาชีพเพื่อขอกู้เงิน โดยละเอียดยื่นต่อคณะกรรมการ จากนั้นดำเนินการดังนี้

#### 1. เมื่อสมาชิกยื่นกู้ พร้อมเอกสารต่าง ๆ ที่กองทุนกำหนด

คณะกรรมการจะทำการจัดหมวดหมู่การกู้ว่าใช้ในกิจกรรมใด เช่น

- 1) กู้เพื่อการพัฒนาอาชีพ
- 2) กู้เพื่อการสร้างงาน
- 3) กู้เพื่อการสร้างงานและ/หรือเพิ่มรายได้
- 4) กู้เพื่อบรรเทาเหตุฉุกเฉินหรือจำเป็นเร่งด่วน

#### 2. คณะกรรมการจะทำการพิจารณาอนุมัติเงินกู้ให้แก่สมาชิก

หรือไม่นั้น พิจารณาจาก

**ขั้นแรก** - การกู้เพื่อบรรเทาเหตุฉุกเฉินหรือจำเป็นเร่งด่วน เฉพาะกรณีเพื่อการอันจำเป็นเร่งด่วนหรือมีประโยชน์ตามที่คณะกรรมการกองทุนเห็นสมควร แต่จะกู้เพื่อการสุรุ่ยสุร่ายหรือเก็งกำไรไม่ได้ จะมีการพิจารณาให้กู้ก่อน วงเงินกู้ไม่เกินรายละ 3,000 บาท ระยะเวลาการส่งคืนภายใน 120 วัน อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 1 ต่อเดือน

- ส่วนการกู้เพื่อประโยชน์ตามข้อ 1-3 ข้างต้น นั้น ต้องมีลักษณะหรือคุณสมบัติ คือ เป็นโครงการที่ดำเนินการได้จริง มีความเป็นไปได้ทางการตลาดสูงและสามารถมองเห็นได้ว่าคุ้มค่าต่อการลงทุน ให้กู้รายหนึ่งวงเงินไม่เกิน 20,000 บาท แต่ในกรณีที่คณะกรรมการกองทุนเห็นสมควรอนุมัติเงินกู้รายใดเกินกว่า 20,000 บาท คณะกรรมการกองทุนจะทำการเรียกประชุมสมาชิกเพื่อให้พิจารณาวินิจฉัยชี้ขาด แต่ทั้งนี้ การอนุมัติรายหนึ่งต้องไม่เกิน 50,000 บาท และต้องนำหลักทรัพย์มาค้ำประกันเงินกู้

**ขั้นที่สอง** พิจารณาผู้กู้ว่ามีศักยภาพทางการเงินว่ามีความคล่องตัวด้านการเงินมากน้อยแค่ไหน โดยเฉพาะจะต้องไม่เป็นผู้ที่มีประวัติเสียด้านการเงินเป็นสำคัญ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นแล้วแต่ดุลยพินิจของคณะกรรมการกองทุน

**ขั้นที่สาม** ให้กู้ตามสัดส่วนที่เหมาะสม

3. คณะกรรมการติดตามและประเมินการใช้ประโยชน์ของเงินกู้อย่างต่อเนื่อง ว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์การกู้หรือไม่

4. สมาชิกต้องส่งชำระต้นเงินพร้อมดอกเบี้ย ภายใน 1 ปี และสามารถผ่อนส่งโดยชำระเป็นงวด ๆ ได้ ตามแต่จะตกลงวิธีการชำระเงินกับคณะกรรมการ เพื่อ

แบ่งเบาภาระการส่งคืนทั้งหมดภายในครั้งเดียว

5. กระตุ้นให้สมาชิกชำระหนี้ก่อนถึงกำหนดเวลาการชำระจะได้รับ การจัดชั้นของลูกหนี้เป็นลูกหนี้ชั้นดีของกองทุน เพื่อประกอบการพิจารณาการกู้ในครั้งต่อไป

6. ก่อนถึงกำหนดการชำระคืน 1 เดือน คณะกรรมการต้องส่งจดหมายแจ้งหนี้ เพื่อเตือนให้สมาชิกชำระหนี้ให้ตรงเวลา และเพื่อสอบถามว่าสมาชิกมีหนี้กับกองทุนจริงและเป็นจำนวนเท่านั้นจริง หากมีปัญหาเรื่องยอดค้างชำระไม่ตรงกันประการใดจะได้รับการแก้ไขโดยเร็วที่สุด

7. เมื่อลูกหนี้ส่งชำระคืนต้นเงินพร้อมดอกเบี้ยครบถ้วนแล้ว สามารถทำเรื่องขอกู้สัญญาใหม่ได้ทันที ในวันที่คณะกรรมการกำหนดเพื่อจัดลำดับการกู้ครั้งต่อไป แต่ทั้งนี้จะต้องสอบถามกับคณะกรรมการเสียก่อนว่ามีวงเงินให้กู้เหลือหรือไม่

สำหรับปัญหาอุปสรรคที่พบ คือ การเขียนโครงการขอกู้เงินกองทุนคณะกรรมการและสมาชิกผู้กู้ไม่มีความรู้ความสามารถด้านการเขียน แต่เมื่อคณะกรรมการได้รับการฝึกอบรมการเขียนโครงการและนำไปแนะนำสมาชิก จึงลดปัญหาในส่วนนี้ได้ ส่วนการพิจารณาเงินกู้ให้แก่สมาชิกไม่พบปัญหาแต่อย่างใด

ขั้นตอนการโอนเงิน 1 ล้านบาทให้กับสมาชิกที่ได้รับอนุมัติเงินกู้ สมาชิกต้องเปิดบัญชีออมทรัพย์กับธนาคาร ธ.ก.ส. สาขาขามทะเลสอ คณะกรรมการจะโอนเงินจากบัญชีกองทุนหมู่บ้าน บัญชี 1 เข้าบัญชีออมทรัพย์ของสมาชิก ตามจำนวนที่ได้รับอนุมัติ ส่วนขั้นตอนการชำระหนี้ เมื่อครบสัญญา 1 ปีแล้ว สมาชิกที่กู้เงินกองทุนจะต้องนำเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยส่งคืนเงินกองทุนโดยผ่านธนาคาร ธ.ก.ส.สาขาขามทะเลสอ เข้าบัญชี กองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา บัญชี 1 แล้วนำหลักฐานการชำระหนี้จากธนาคาร ไปเป็นหลักฐานต่อคณะกรรมการกองทุน ซึ่งมีสมาชิกส่วนหนึ่งชำระเงินกองทุนแล้วแต่ยังไม่พบปัญหาเกิดขึ้น

3) กระบวนการทำบัญชีของกองทุน พบว่า กองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนาจัดทำบัญชีกองทุน 3 เล่ม ได้แก่ บัญชีเงินฝากออมทรัพย์ บัญชีรายรับและรายจ่ายกองทุน บัญชีสินทรัพย์และหนี้สินของกองทุน ซึ่งกองทุนจะจัดทำบัญชีเงินฝากและบัญชีค่าใช้จ่ายของกองทุนอย่างรอบคอบเดือนละ 1 ครั้ง ซึ่งเลขานุการและเหรัญญิก เป็นผู้จัดทำบัญชีของกองทุน ซึ่งปัญหาและอุปสรรคที่พบ คือ ยังไม่เข้าใจระบบการทำบัญชีเท่าที่ควร เพราะมีเวลาในการอบรมการทำบัญชีน้อยและเรื่องการทำบัญชีเป็นเรื่องละเอียดอ่อนต้องการความแม่นยำเป็นพิเศษ

#### 4) การรับชำระหนี้

เมื่อได้รับเงินจัดสรรจำนวน 1 ล้านบาทแล้ว กองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา บริหารงานโดยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน จำนวน 15 คน ได้ดำเนินการให้สมาชิกกู้

เงินกองทุน ยอด ณ วันที่ 30 มิถุนายน 2544 จำนวน 116 ราย เป็นเงิน 1,059,000 บาท ในระหว่างปีมีสมาชิกชำระคืนเงินกู้จำนวน 13 ราย เป็นเงินต้น 112,000 บาท ดอกเบี้ย 2,240 บาท ซึ่งเป็นลูกหนี้ที่ชำระก่อนถึงกำหนดเวลา คิดเป็นร้อยละ 10.58 ของจำนวนยอดเงินให้กู้ทั้งหมด แสดงให้เห็นถึงการบริหารจัดการที่ดีของ คณะกรรมการกองทุนและสมาชิกกองทุน

### 2.1.3 ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ A แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1) ผลโดยตรง พบว่า กองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนาวิสาหกิจยื่นขอกู้ จำนวน 117 ราย คณะกรรมการประชุมพิจารณาแล้วมีมติอนุมัติเงินกู้ทั้ง 117 ราย ในจำนวนที่เหมาะสมตามโครงการที่ยื่นขอกู้ มีสมาชิกมาทำสัญญาเงินกู้ทั้งสิ้น 116 ราย เป็นเงิน 1,059,000 บาท ส่วนอีก 1 ราย ยื่นความจำนงไม่ขอเงินกู้กองทุน โดยระงับสัญญาเนื่องจากมีเงินทุนเพียงพอที่จะประกอบอาชีพในครั้งแล้วแต่จะขอกู้ในครั้งต่อไป

2) ผลกระทบโดยตรง พบว่า จากจำนวนผู้ยื่นกู้เงินกองทุนทั้งหมด 117 ราย และได้รับอนุมัติเงินกู้ทั้งหมด แต่ได้รับอนุมัติตามความเหมาะสมของโครงการแต่ละคน จึงมีผู้ไม่พอใจบางคนเท่านั้นที่ไม่พอใจกับผลการอนุมัติของคณะกรรมการ แต่พบเพียงส่วนน้อยเท่านั้น

3) ผลกระทบโดยอ้อม พบว่า ชาวบ้านส่วนที่ไม่พอใจส่วนน้อยนั้น คิดว่า คณะกรรมการอนุมัติเข้าข้างญาติพี่น้อง และไม่เป็นธรรม

## 2.2 ผลการประเมินหน่วยระบบ B

หน่วยระบบ B คือ หน่วยระบบการดำเนินกิจการของผู้กู้แต่ละราย

### 2.2.1 ผลการประเมินบริบทเฉพาะตัวของหน่วยระบบ B พบว่า

1) ประสบการณ์ในการดำเนินกิจการของผู้กู้ พบว่า ผู้กู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับธุรกิจที่ยื่นขอกู้เป็นอย่างดี เพราะโครงการยื่นกู้ส่วนใหญ่จะเป็นภาคการเกษตรได้แก่ ทำไร่มันสำปะหลัง ซึ่งเป็นอาชีพที่ทำกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ รวมทั้งมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่น สำนักงานเกษตรอำเภอขามทะเลสอ ส่งข้าราชการมาอบรมให้ความรู้ด้านการประกอบอาชีพทางการเกษตรอยู่เป็นประจำ ปัญหาที่พบ คือ ปัญหาภัยแล้งยาวนาน ทำให้ผลผลิตเสียหายและเกิดโรคขึ้นแก้ไขโดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการทำฝนเทียมเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรอย่างเร่งด่วน

2) สภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน ซึ่งทรุดลงอย่างหนัก รายได้ต่าง ๆ ของเกษตรกรลดลง แต่ค่าใช้จ่ายด้านต่าง ๆ กลับสูงขึ้น ทำให้ไม่สมดุลกัน จึงเกิดปัญหาการกู้เงินนอกระบบมาใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งมีอัตราดอกเบี้ยสูงถึง ร้อยละ 5 ต่อเดือน

### 2.2.2 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ B พบว่า

1) จำนวนเงินที่ได้รับจากการกู้กองทุน พบว่า

จุดเด่น ได้แก่ สมาชิกนำไปประกอบอาชีพตามที่ได้เขียนโครงการกู้จริง ทำให้เกิดรายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ นอกจากนี้แล้ว สติธิในการรับเงินกองทุนดังกล่าว รัฐบาลมีเจตจำนงค์ให้ทุกหมู่บ้านที่มีความพร้อม ซึ่งแตกต่างจากกองทุนอื่น ๆ ที่มีการพิจารณาขึ้นอยู่กับเจ้าหน้าที่กองทุน เช่น กองทุน SIF หรือกองทุน กช.คจ. ขึ้นอยู่กับ อบต. และข้าราชการ ซึ่งกองทุนหมู่บ้านการจะได้หรือไม่ได้ ช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับความพร้อมของชุมชนเอง โดยที่ระเบียบกำหนดเกณฑ์ที่แสดงว่าพร้อมหรือไม่แล้วแต่คณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ ซึ่งเป็นผู้ประเมินเท่านั้นที่จะทำให้เกิดการได้เปรียบ เสียเปรียบขึ้น อาจจะเป็นชนวนสร้างความไม่พอใจได้ จึงควรจะให้ชาวบ้านจัดประชาคมตรวจสอบว่าตนเองมีความพร้อมหรือไม่ ซึ่งจะเป็นการประเมินตนเองและตรวจสอบกันเองของชุมชน ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและรับผิดชอบยิ่งขึ้น

#### จุดด้อยของกองทุน พบว่า

1. กองทุนหมู่บ้านจากการสำรวจความคิดเห็นจากชุมชนต่าง ๆ เห็นว่าการกำหนดระยะเวลากู้ยืมไม่เกิน 1 ปี เป็นข้อจำกัดควรให้อยู่ในดุลพินิจของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและให้หลากหลายไปตามลักษณะอาชีพและวัตถุประสงค์การกู้เงิน แม้ว่าเจตนาของรัฐบาลต้องการให้เกิดการหมุนเวียน แต่อาจไม่เกิดประโยชน์แก่ผู้กู้และอาจเป็นกับดักแก่ผู้กู้ที่ต้องหัน ไปกู้เงินนอกระบบเพื่อให้ทันเวลาการใช้คืนเงินกองทุน
2. วงเงินที่กำหนดให้กู้ไม่เกินคนละ 20,000 บาท และถ้าเกิน ต้องขออนุมัติเป็นราย ๆ ไปแต่ไม่เกินรายละ 50,000 บาท ไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนทำโครงการขนาดใหญ่เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน ก่อให้เกิดการบริการสาธารณะ และสร้างรายได้หมุนเวียนในชุมชนเป็นการต่อยอดกองทุนหมู่บ้าน
3. ในความเป็นจริง ผู้กู้ที่อยู่ในชุมชน คือลูกหนี้ ธ.ก.ส.ที่ขอพักชำระหนี้ตามนโยบายของรัฐบาลและยังเป็นลูกหนี้ของอีกหลาย ๆ โครงการกู้ต่าง ๆ

#### 2.2.3 ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ B พบว่า

1) การทำกิจการอย่างถูกวิธีของผู้กู้แต่ละราย พบว่า เมื่อผู้กุนำเงินกองทุนมาดำเนินธุรกิจตามโครงการที่ยื่นกู้ ผู้กู้แต่ละรายได้นำเงินไปใช้อย่างถูกวิธีและเป็นระบบ เนื่องจากผู้กุนำไปประกอบกิจการเดิมที่ทำอยู่แล้ว เช่น การทำไร่มันสำปะหลัง นำเงินที่กู้มาได้ใช้จ่ายในการดำเนินงาน เช่น เป็นค่าจ้างในรถไถปรับสภาพดิน ซื้อพันธุ์มันที่มีคุณภาพ ค่าแรงในการปลูก และกำจัดวัชพืช และซื้อปุ๋ยเพื่อเพิ่มผลผลิต เป็นต้น

#### 2.2.4 ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ B พบว่า

1) ผลโดยตรง พบว่า เมื่อได้รับเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้านแล้วนำไปประกอบอาชีพตามโครงการที่เสนอเพื่อเพิ่มผลผลิต และเพิ่มรายได้ ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน

ดีขึ้น สามารถเลี้ยงตัวและครอบครัวได้ สามารถส่งบุตรได้เรียนหนังสือในระดับสูงขึ้น ลดการกู้เงินจากเงินทุนนอกระบบที่มีอัตราดอกเบี้ยสูง เกิดกลุ่มอาชีพใหม่ ๆ ก่อให้เกิดรายได้เสริมนอกเหนือจากอาชีพหลักภาคการเกษตร โดยเฉพาะผู้สูงอายุหนึ่งที่มีฐานะยากจนแต่ก็ได้รับการอนุมัติเงินกู้แสดงให้เห็นถึงความเท่าเทียมกันในสังคม

2) ผลกระทบโดยตรง พบว่า เมื่อเกิดกองทุนหมู่บ้านขึ้นทำให้เกิดความรัก ความสามัคคี ความเอื้ออาทร และเกื้อกูลแก่ผู้ด้อยโอกาส คณะกรรมการที่ดำเนินกิจการกองทุนมีความรู้ ประสิทธิภาพ เสียสละ และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

3) ผลกระทบโดยอ้อม พบว่า ทำให้เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้นเกิดการจ้างแรงงานในท้องถิ่น และคนที่เคยไปขายแรงงานต่างถิ่นกลับเข้ามาในชุมชนทำให้เกิดความอบอุ่นในครอบครัว ชาวบ้านเกิดจิตสำนึกในการเป็นเจ้าของกองทุน เกิดศูนย์สาธิตการเกษตรด้านการทำปุ๋ยชีวภาพและปุ๋ยพืชสดเป็นที่รู้จักแก่บุคคลภายนอกสร้างชื่อเสียงแก่หมู่บ้าน ทุกสิ่งทุกอย่างที่กล่าวมาประสบผลดีเนื่องมาจากการเกิดกองทุนหมู่บ้านเพื่อการกู้ยืม

### 3. ผลการทดลองวิธีการใหม่

จากการที่อาชีพส่วนใหญ่ของคนในชุมชนอยู่ในภาคการเกษตร เช่น ทำนาข้าว ทำไร่ มันสำปะหลัง ไร่ข้าวโพด เลี้ยงสัตว์ นั้นหน่วยราชการต่าง ๆ เห็นความสำคัญของภาคเกษตรจึงมาให้ความรู้และคำแนะนำการส่งเสริมอาชีพ เช่น การทำปุ๋ยหมักชีวภาพและน้ำหมักชีวภาพ ที่ใช้ได้กับการทำการเพาะปลูกทุกชนิด มาใช้ทดแทนปุ๋ยเคมีที่มีราคาแพง ทำให้ดินเสื่อมโทรมไม่มีคุณภาพและยังช่วยลดต้นทุนการดำเนินงาน รักษาสมดุลทางธรรมชาติและรักษาสิ่งแวดล้อมอีกด้วย นอกจากนี้ยังสอนวิธีการทำบัญชีอย่างง่ายให้เกษตรกรและผู้สนใจ ให้รู้จักการลงรายการบัญชี รายรับ - รายจ่าย ทั้งในชีวิตประจำวันและการทำธุรกิจ จะทำให้ทราบว่าในวันหนึ่ง ๆ เราได้รับเงินและใช้จ่ายอะไรบ้างมีเงินคงเหลือจำนวนเท่าไร ได้กำไร หรือขาดทุน เพื่อการวางแผนการเงินในอนาคตต่อไป

#### 3.1 วิธีการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ

หน่วยราชการสอนให้ความรู้ คำแนะนำและวิธีการทำดังนี้

##### การเตรียมพื้นที่และอุปกรณ์

พลั่ว, จอบ, ถังฟักบัวรดน้ำ, กระจอบป่านเก่า ๆ สำหรับคลุม, ใช้พื้นที่เป็นซีเมนต์หรือปูผ้ายาง

##### ส่วนผสม

มูลสัตว์ 1 ส่วน (เป็ด, ไก่, หมู, วัว, ควาย อย่างเดียวหรือจะผสมกันก็ได้), แกลบ 1 ส่วน, รำละเอียด 1 ส่วน, EM (น้ำหมักชีวภาพ) 20 ซีซี, กากน้ำตาล 20 ซีซี, เศษวัสดุจากพืช 10 ส่วน

(เปลือกมัน, ฟางแห้งตัดยาว 2 ซม. , หญ้า, ใบไม้แห้ง อย่างเดียวหรือจะผสมกันก็ได้) และน้ำ 10 ลิตร

#### วิธีผสม

นำส่วนผสมทั้งหมดคลุกให้เข้ากัน นำน้ำที่ผสมน้ำหมักชีวภาพและกากน้ำตาลรดให้ทั่ว ตรวจสอบความชื้นของปุ๋ยพหุภาค ๆ เกือบกองปุ๋ยให้สูงไม่เกิน 30 ซม. เอากระสอบปิดไว้ 12 ชั่วโมง ทดสอบความร้อนโดยใช้มือสอด , 24 ชั่วโมงจะมีเส้นใยขาว ๆ เกิดขึ้น , ทิ้งไว้ 30 วัน เปิดกระสอบคลุกกลับกองปุ๋ยให้ทั่วอีกครั้ง แล้วคลุมกระสอบไว้อย่างเดิม 3-4 วัน ทดสอบอีกครั้ง ก่อนนำปุ๋ยหมักชีวภาพมาใช้ควรปล่อยให้เย็นเสียก่อน และส่วนผสมอาจเปลี่ยนแปลงได้ตาม สัตว์ส่วนและเทคนิคของแต่ละคน

ผลการทดลองพบว่า เมื่อเกษตรกรนำวิธีการทำปุ๋ยหมักชีวภาพไปใช้กับพื้นที่ การเกษตรของตนเอง เช่น ใช้ในนาข้าว ต้นข้าวเจริญงอกงาม แข็งแรงไม่ล้มง่าย ปลาในนาไม่ตาย ใช้ในไร่มันสำปะหลังทำให้ดินดีขึ้นมีสภาพไม่แข็ง ดินแข็งแรง ใบดก หัวมันใหญ่ขึ้น ได้ผลผลิต ดีเท่ากับการใช้ปุ๋ยเคมี แต่ช่วยลดค่าใช้จ่ายการซื้อปุ๋ยเคมีที่มีราคาแพงถึงถุงละ 410 บาท ไม่เป็น อันตรายต่อผู้ใช้ ช่วยรักษาสมดุลธรรมชาติรักษาสิ่งแวดล้อม และใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น เช่น มูลสัตว์จากกลุ่มผู้เลี้ยงสัตว์ เศษพืชต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยี การเกษตรแก่ผู้ที่สนใจอีกด้วย

#### 4. ผลการประมวลผลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้

จากการประมวลผลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้อาชีพ ทำไร่มันสำปะหลัง ในหมู่บ้าน สรบุรีได้ ดังนี้

4.1 อาชีพทำไร่มันสำปะหลัง ปัจจัยนำเข้าที่ดี ได้แก่ มีเงินให้กู้จากกองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาท, มีพื้นที่และลักษณะของดินที่เหมาะสมในการเพาะปลูกมันสำปะหลัง , พันธุ์มันที่ดีหาง่ายในพื้นที่ , มีประสบการณ์การทำไร่มันสำปะหลังเป็นอย่างดีเนื่องจากเป็นอาชีพที่มีมาตั้งแต่บรรพบุรุษและมีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาดูแลอย่างต่อเนื่อง และมีแรงงานในท้องถิ่น กระบวนการที่ดี ได้แก่ หน่วยงานราชการออกมาให้ความรู้คำแนะนำด้านการเพาะปลูกมันสำปะหลังแนะนำการทำปุ๋ยหมักชีวภาพใช้เอง เพื่อลดต้นทุนการซื้อปุ๋ยเคมี, มีตลาดรองรับผลผลิตตลอดเวลา โดยมีลานมันของเอกชนในตำบล 2 แห่ง และอีกหลายแห่งในอำเภอขามทะเลสอ, มีพันธุ์มันที่ดีจากการสนับสนุนของเกษตรอำเภอขามทะเลสอและสหกรณ์การเกษตรขามทะเลสอ จำกัด รวมทั้งหาซื้อได้ง่ายจากภาคเอกชนในพื้นที่ , มีการทำบัญชีอย่างง่ายที่ได้ฝึกอบรมจากหน่วยงานราชการทำให้ทราบรายรับ-รายจ่าย กำไร-ขาดทุนจากการดำเนินงานที่ผ่านมา ทำให้วิเคราะห์ประเมินสถานการณ์ของธุรกิจต่อไปได้ ผลผลิตที่ดีด้านคุณภาพและปริมาณที่พอเหมาะ ได้แก่ เกิดรายได้

จากการทำไร่มันสำปะหลัง ลดรายจ่ายจากการจากการซื้อปุ๋ยเคมี ช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและพัฒนาคุณภาพดิน เป็นที่ศึกษาดูงานแก่ผู้ที่สนใจ

จากการดำเนินธุรกิจ **ทำไร่มันสำปะหลัง** ของผู้กู้เงินกองทุน สรุปได้ว่า กระบวนการวิธีทำงานที่ดีทั้ง 3 ข้อข้างต้นคือ เมื่อใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพและปุ๋ยพืชสดในไร่มันสำปะหลังแล้วผลผลิตที่ได้เท่ากับการใช้ปุ๋ยเคมี แต่ผลที่ได้ คือ ลดรายจ่ายจากการซื้อปุ๋ยเคมีที่มีราคาแพง ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพผู้ใช้และสิ่งแวดล้อม ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่น เช่น มูลสัตว์จากกลุ่มผู้เลี้ยงสัตว์ ชาวต่างชาติต่าง ๆ ที่ไม่ต้องการ ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นดัดแปลงสูตรปุ๋ยหมักให้ใช้ได้กับการปลูกพืชชนิดอื่น ๆ อีกทั้งยังเป็นที่ศึกษาดูงานแก่ผู้ที่สนใจภายนอกอีกด้วย

## 5. สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการทำสารนิพนธ์

5.1 เพื่อต้องการทราบว่าโครงการกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา ในความคิดเห็นและทัศนคติของชาวบ้าน จะช่วยลดปัญหาหนี้สินทั้งในระบบและนอกระบบ สร้างงานสร้างรายได้ รวมทั้งช่วยให้ชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ได้หรือไม่อย่างไร

พบว่า โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ก่อให้เกิดการรวมตัวของคนในชุมชน ทำให้เกิดความรัก ความสามัคคีสามัคคี เอื้ออาทรต่อผู้ด้อยโอกาส มีส่วนร่วมในการตั้งกฎกติกาด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งเคารพในกฎกติการ่วมกัน ก่อให้เกิดระบอบประชาธิปไตยในชุมชน เงินที่รัฐบาลช่วยเหลือนำมาบริหารจัดการภายในหมู่บ้าน โดยยึดหลักเศรษฐกิจแบบพอเพียง ทำให้ดอกผลงอกงามขึ้นมา เงินส่วนหนึ่งหลังจากจัดสรรผู้ตัวสมาชิกโดยตรงแล้ว ยังกลับคืนสู่ชุมชนในรูปสาธารณประโยชน์รูปแบบต่าง ๆ ทำให้ชุมชนมีความเจริญก้าวหน้า สามารถให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ ดำรงดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 เมื่อสมาชิกผู้กู้ถ้าปฏิบัติตามระเบียบกองทุนฯ และทำตามวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมอย่างจริงจังรวมทั้งส่งชำระเงินกู้ตามกำหนดเวลา กองทุนจะอยู่ตลอดไปชั่วลูกชั่วหลาน มีทุนให้กู้เพิ่มทวีคูณ และทำให้ประชาชนในหมู่บ้านเกิดการพึ่งพาซึ่งกันและกัน แบ่งปันความคิดในด้านการประกอบอาชีพ แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันทำให้เกิดอาชีพใหม่หลากหลายยิ่งขึ้น อีกทั้งช่วยลดปัญหาความยากจนและปัญหาการว่างงาน ให้คนทำงานในชุมชนไม่ละทิ้งถิ่นที่อยู่ไปทำงานที่อื่น และส่งเสริมให้มีอาชีพเสริมเพิ่มรายได้หลังจากการทำไร่ – ทำนา ซึ่งเป็นอาชีพหลักของชุมชน

5.2 เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา พร้อมทั้งแนวทางการแก้ปัญหา

กองทุนหมู่บ้านจากการสำรวจความคิดเห็นจากชุมชนต่าง ๆ เห็นว่าการกำหนดระยะเวลากู้ยืมไม่เกิน 1 ปี เป็นข้อจำกัดควรให้อยู่ในดุลพินิจของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน



และให้หลากหลายไปตามลักษณะอาชีพและวัตถุประสงค์การกู้เงิน แม้ว่าเจตนาของรัฐบาลต้องการให้เกิดการหมุนเวียน แต่อาจไม่เกิดประโยชน์แก่ผู้กู้และอาจเป็นกับดักแก่ผู้กู้ที่ต้องหันไปกู้เงินนอกระบบเพื่อให้ทันเวลาการใช้คืนเงินกองทุน สำหรับวงเงินที่กำหนดให้ผู้กู้ไม่เกินคนละ 20,000 บาท และถ้าเกินต้องขออนุมัติเป็นราย ๆ ไปแต่ไม่เกินรายละ 50,000 บาท ไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนทำโครงการขนาดใหญ่เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน ก่อให้เกิดการบริการสาธารณะ และสร้างรายได้หมุนเวียนในชุมชนเป็นการต่อยอดกองทุนหมู่บ้าน และในความเป็นจริง ผู้กู้ที่อยู่ในชุมชน คือ ลูกหนี้ ธ.ก.ส. ที่ขอพักชำระหนี้ตามนโยบายของรัฐบาลและยังเป็นลูกหนี้ของอีกหลาย ๆ โครงการกู้ต่าง ๆ อีกทั้งผู้กู้บางรายไม่พอใจต่อคณะกรรมการ ด้านการอนุมัติเงินกู้ จึงก่อให้เกิดปัญหาขัดแย้งในกองทุน

5.3 เพื่อศึกษาถึงศักยภาพของการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา ว่ามีมากน้อยเพียงใด

พบว่า กองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา มีการจัดโครงสร้างองค์กรอย่างชัดเจน คณะกรรมการบริหารงานกองทุนมีการจัดตั้งตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จำนวน 15 คน มีการแบ่งตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละฝ่ายตามความรู้ ความสามารถอย่างถูกต้อง และมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเงินกองทุนเป็นอย่างดี มีการร่วมมือกันดีพอสมควร จะเห็นได้จากการประชุมประจำเดือนของคณะกรรมการจะมีการเข้าร่วมประชุมเกินครึ่งหนึ่งของจำนวนคณะกรรมการทุกครั้ง และเมื่อมีกิจกรรมของกองทุนเกิดขึ้นจะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี นอกจากนี้แล้วกองทุนหมู่บ้านมีการบริหารจัดการด้านการเงินที่ดี เนื่องจากมีลูกหนี้มาชำระหนี้ก่อนถึงกำหนดชำระบางส่วน จึงมีเงินนำมาปล่อยให้ผู้กู้รายอื่นต่อไป ก่อให้เกิดการหมุนเวียนทำให้กองทุนมีความคล่องตัวและบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ

5.4 เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่จะทำให้กองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนาเข้มแข็ง นำไปสู่การพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านอย่างยั่งยืน

5.4.1 ความเข้มแข็งของชุมชนตามที่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ กำหนด พบว่า จากการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามแบบ บร.2 และ บร.9 ด้วยการสังเกต สัมภาษณ์ จากเอกสารต่าง ๆ ของหมู่บ้านและกรอกแบบสอบถามโดยกลุ่มตัวอย่าง คือ ตัวแทนครัวเรือน ๆ ละ 1 คน ที่สามารถให้ข้อมูลได้ จำนวน 100 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 68.03 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด สรุปผลจากตัวชี้วัดต่าง ๆ ได้ดังนี้

- 1) สมาชิกในชุมชนมีความสามัคคี ผลตอบกลับมาสมาชิกส่วนใหญ่ คิดเห็นว่าอยู่ในระดับปานกลางถึง 62 คน คิดเป็นร้อยละ 62 ของจำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด
- 2) สมาชิกในชุมชนมีความซื่อสัตย์ ผลตอบกลับมาสมาชิกส่วนใหญ่

คิดเห็นว่าอยู่ในระดับปานกลางถึง 66 คน คิดเป็นร้อยละ 66 ของจำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด

3) ชุมชนยกย่องคนทำความดี ผลตอบกลับมาสมาชิกส่วนใหญ่คิดเห็นว่าอยู่ในระดับมาก ถึง 58 คน คิดเป็นร้อยละ 58 ของจำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด

4) สมาชิกในชุมชนมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ผลตอบกลับมาสมาชิกส่วนใหญ่คิดเห็นว่าอยู่ในระดับปานกลาง ถึง 69 คน คิดเป็นร้อยละ 69 ของจำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด

5) สมาชิกในชุมชนมีโอกาสหาความรู้เพิ่ม ผลตอบกลับมาสมาชิกส่วนใหญ่คิดเห็นว่าใช่ 100 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด ส่วนจำนวนครั้ง ชาวบ้านส่วนใหญ่จะได้มีโอกาสหาความรู้เพิ่มจากการเข้าอบรมต่าง ๆ จากหน่วยราชการหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประมาณ 3 – 5 ครั้งต่อปี แต่สำหรับผู้นำชุมชนจะได้รับการอบรมให้ความรู้เรื่องต่าง ๆ เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ ประมาณ 15 – 20 ครั้งต่อปี

6) สมาชิกในชุมชนมีอาชีพสามารถเลี้ยงครอบครัวได้ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน และเอกสารของหมู่บ้านที่ได้มีการรวบรวมไว้ จากปีก่อน มีจำนวน 140 ครอบครัว ปีนี้เพิ่มขึ้นเป็น 145 ครอบครัว เปรียบเทียบกับจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 95.24 และเพิ่มขึ้นเป็น 98.64 ตามลำดับ จะเห็นได้ว่าชุมชนมีการพัฒนาอาชีพจนสามารถเลี้ยงครอบครัวได้เพิ่มขึ้นจากอดีต

7) ครอบครัวในชุมชนมีความอบอุ่นอยู่พร้อมหน้ารักใคร่ปรองดองกัน ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน และเอกสารของหมู่บ้านที่ได้มีการรวบรวมไว้ จากปีก่อนมีจำนวน 147 ครอบครัว ปีนี้คงเหลือจำนวนเท่าเดิม เปรียบเทียบกับจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 100 จะเห็นได้ว่าชุมชนมีความอบอุ่นพร้อมหน้ารักใคร่ปรองดองกันครอบครัวไม่แตกแยก

8) ในชุมชนมีการรวมตัวตั้งกลุ่มองค์กรประชาชน ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน และเอกสารของหมู่บ้านที่ได้มีการรวบรวมไว้ จากปีก่อนมีการรวมตัวจัดตั้งกลุ่มจำนวน 4 กลุ่ม ปัจจุบันจัดตั้งเพิ่มขึ้นอีก 4 กลุ่มรวมเป็น 8 กลุ่ม จะเห็นได้ว่าชุมชนมีการพัฒนาทางแนวความคิดจัดการก่อตั้งกลุ่มต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนและเพื่อประสานความร่วมมือก่อเกิดการพัฒนาชุมชนให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

9) ในชุมชนมีการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกชุมชนเป็นประจำ โดยการประชุมหรือเสวนา ผลตอบกลับมาสมาชิกส่วนใหญ่ คิดเห็นว่าอยู่ในระดับปานกลาง ถึง 62 คน คิดเป็นร้อยละ 62 ของจำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด และจากสมุดบันทึกการประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน ปรากฏว่ามีจำนวนผู้เข้าร่วมประชุมจากตัวแทนครัวเรือนละ 1 คน เข้าร่วมประชุมเกินครึ่งหนึ่งของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้าน จะเห็นได้ว่าชุมชนตื่นตัวที่จะเข้าร่วมประชุม

และแสดงความคิดเห็นในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของหมู่บ้านเป็นอย่างดี

10) ในชุมชนมีการช่วยเหลือเด็ก สตรี คนชรา คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส ได้เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน และเอกสารของหมู่บ้านที่ได้มีการรวบรวมไว้ จากปีก่อนมีการช่วยเหลือเด็ก สตรี คนชรา คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส จากหน่วยงานราชการ และเอกชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เงินช่วยเหลือ เสื้อผ้า ส่งเสริมอาชีพเพื่อสร้างรายได้ และอื่น ๆ จำนวน 47 คน ปัจจุบันลดลงจากเดิมเหลือเพียง 32 คน หรือลดลงร้อยละ 15.04 จากจำนวนผู้ที่ได้รับจากปีก่อน จะเห็นได้ว่าการช่วยเหลือข้างต้นในชุมชนลดลง ด้วยสาเหตุต่าง ๆ มากมาย ดังนั้นชุมชนควรมีการแก้ไขปัญหาเรื่องนี้โดยร่วมประชุมปรึกษาหารือจัดการปัญหาของชุมชน ด้วยคนในชุมชนเองหรือขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องต่อไป

11) ในชุมชนมีผู้นำที่มีคุณธรรม ยุติธรรม ผลตอบกลับมาจากสมาชิกส่วนใหญ่ คิดเห็นว่าใช่ โดยผู้นำมีคุณธรรมและยุติธรรม ถึง 66 คน คิดเป็นร้อยละ 66 ของจำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด จากการสัมภาษณ์นอกจากผู้นำต้องมีคุณธรรมและความยุติธรรมแล้ว ต้องมีลักษณะเป็นผู้นำ คั้นตัว รับรู้ข่าวสารความเป็นไปภายนอกอยู่เสมอ ซื่อสัตย์ ขยัน อดทน และเสียสละเพื่อส่วนรวม รวมทั้งต้องเป็นนักประสานที่ดีอีกด้วย

12) ในชุมชนสามารถร่วมกันแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ โดยมีแผนงานที่คิดโดยสมาชิกในชุมชน ผลตอบกลับมาจากสมาชิกส่วนใหญ่ คิดเห็นว่า ใช่ ถึง 92 คน คิดเป็นร้อยละ 92 ของจำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด แสดงให้เห็นว่าเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นในชุมชน สมาชิกจะร่วมมือกันประชุมเพื่อแก้ไขปัญหาเหล่านั้นภายในชุมชนเสียก่อน เมื่อเห็นว่าปัญหาเหล่านั้นชุมชนแก้ไขด้วยตัวเองไม่ได้ก็จะประสานขอความช่วยเหลือจากส่วนราชการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

ปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนนั้น ก็คือ ความสามารถในการพึ่งตนเองในทุก ๆ ด้าน เพื่อความอยู่รอดและยั่งยืนของชุมชน ลักษณะเด่นชัดที่สุดในการแสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของชุมชน ก็คือ ความเป็นเอกภาพในการบริหารจัดการชุมชนเพราะว่าผู้นำของชุมชน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการนั้น จะต้องมีความเป็นผู้นำสูง ได้รับความเชื่อถือจากสมาชิกในชุมชนมากพอสมควร และเพียงพอที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้มแข็งทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครองของชุมชนได้ อีกทั้งต้องเร่งฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็น ผ่านทางภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนเองที่กำลังจะสูญหายไปให้กลับคืนมา พร้อมกับสร้างจิตสำนึกของสมาชิกในชุมชนให้มีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน มองหาช่องทางเพิ่มรายได้ภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ลดการใช้ยาที่ไม่จำเป็นและคำนึงการบริโภคเหมือนคนในเมือง ปัจจัยการผลิตที่จำเป็นต้องแสวงหาเครือข่ายที่อาศัยซึ่งกันและกัน ทั้งภายในชุมชนเองและชุมชนใกล้เคียงเพื่อแลกเปลี่ยนปัจจัยการผลิตควบคู่ไปกับการแสวงหาพันธมิตรในด้านการซื้อและพันธมิตรในด้านการขายให้

มากที่สุด เพื่อเพิ่มความสามารถในการต่อรอง แต่ทั้งหมดนี้ต้องอยู่ภายใต้พื้นฐานของการผลิตเพื่อบริโภคในชุมชนอย่างเพียงพอ ก่อนที่จะขยายไปสู่การค้าการขายกับชุมชนภายนอก

#### 5.4.2 ความเข้มแข็งของชุมชนตามทัศนะของประชาชนในท้องถิ่น

บ้านหนองสว่างพัฒนาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลตัวชี้วัดต่าง ๆ สรุปได้ว่า มีความเข้มแข็งของชุมชนในระดับหนึ่ง โดยปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนนั้น ก็คือ ชุมชนมีความรักความสามัคคี ซื่อสัตย์ไม่ลักขโมย เสียสละเพื่อส่วนรวม ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการศึกษาอบรมนำความรู้มาสร้างกลุ่มอาชีพต่าง ๆ และมีการประชุมประจำเดือนทุกวันที่ 4 ของเดือน เพื่อรับทราบข่าวสารต่าง ๆ ของทางราชการ เปิดโอกาสให้ชาวบ้านแสดงความคิดเห็นเรื่องต่าง ๆ และปรึกษาหารือกันเมื่อมีเหตุการณ์หรือปัญหาเกิดขึ้นในหมู่บ้าน รวมทั้งชุมชนมีความสามารถในการพึ่งตนเองในทุก ๆ ด้าน เพื่อความอยู่รอดและยั่งยืนของชุมชน และพบอีกว่า ลักษณะเด่นชัดที่สุดในการแสดงถึงความเข้มแข็งของชุมชน ก็คือ ความเป็นเอกภาพในการบริหารจัดการชุมชน เพราะมีผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีความเป็นผู้นำสูง ได้รับความเชื่อถือจากสมาชิกในชุมชนมากพอสมควร และเพียงพอที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้มแข็งทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมการเมืองการปกครองของชุมชนได้

## บทที่ 5

### สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

#### 1. สรุป อภิปรายผล

##### 1.1 สรุปผล

จากการติดตามและการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา สรุปได้ดังต่อไปนี้

##### 1.1.1 วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

1. เพื่อต้องการทราบว่าโครงการกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา ในความคิดเห็นและทัศนคติของชาวบ้าน จะช่วยลดปัญหาหนี้สินทั้งในระบบและนอกระบบ สร้างงาน สร้างรายได้ รวมทั้งช่วยทำให้ชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้หรือไม่อย่างไร

2. เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา พร้อมทั้งแนวทางการแก้ปัญหา

3. เพื่อศึกษาถึงศักยภาพของการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา ว่ามีมากน้อยเพียงใด

4. เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่จะทำให้กองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา แข็งแรง นำไปสู่การพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านอย่างยั่งยืน

##### 1.1.2 วิธีดำเนินการ

การดำเนินการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

**ขั้นที่ 1** ทำการศึกษาบริบทโดยรวมของบ้านหนองสรวงพัฒนาและกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา ที่ผู้วิจัยได้ปฏิบัติงานภาคสนาม จากการสังเกตและร่วมพูดคุยกับคนในชุมชน รวมทั้งศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ

**ขั้นที่ 2** ใช้แนวคิดทฤษฎีระบบโดยใช้ CIPP Model วิเคราะห์กองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา และเป็นตัวกำหนดตัวชี้วัดและตัวแปรที่จะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในการประเมิน

**ขั้นที่ 3** ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ การเก็บข้อมูลโดยตรงจากกลุ่มเป้าหมายโดยการ สังเกต สัมภาษณ์ กรอกแบบสอบถามและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา ศึกษาจาก

เอกสารต่าง ๆ ของกองทุนหมู่บ้านและหน่วยงานราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเก็บข้อมูล และสัมภาษณ์ตามแบบศึกษา บร. 1- 12

#### ขั้นที่ 4 ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

(descriptive research) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลและตีความหมายจากการศึกษาภาคสนาม 10 เดือน (เดือนธันวาคม 2544 – กันยายน 2545) ผู้วิจัย ได้รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลและตีความหมาย เพื่อสรุปผลการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา ได้แก่

- ข้อมูลเชิงคุณภาพ มีการวิเคราะห์ข้อมูลจากการใช้หลักสถิติอย่างง่าย เพื่อที่จะบรรยายและอธิบายข้อเท็จจริงต่าง ๆ ตลอดจนการแปลความหมายตามเนื้อหาสาระจากการที่ได้เก็บรวบรวมข้อมูลตามเทคนิคของการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การจดบันทึก และสัมภาษณ์บุคคลกลุ่มตัวอย่าง

- ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้จากแบบสอบถามที่ได้สัมภาษณ์ผู้นำและตัวแทนหัวหน้าครัวเรือนต่าง ๆ ได้มีการประมวลผลด้วยเครื่องมือและวิเคราะห์หาค่าทางสถิติต่าง ๆ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และค่าสถิติอื่น ๆ

#### ขั้นที่ 5 จัดทำรูปเล่มสารนิพนธ์ เพื่อเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

##### 1.1.3 ผลการดำเนินการ

1. ผลการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา แบ่งออกเป็น 2 หน่วยระบบ คือ หน่วยระบบ A และหน่วยระบบ B

1.1 หน่วยระบบ A คือ หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ ประกอบด้วย

1.1.1 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้า พบว่า นโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ มีการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านทราบถึงประโยชน์ที่จะได้รับและส่งเสริมให้มีการจัดตั้งโดยหน่วยงานราชการต่าง ๆ ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่เข้าใจเป็นอย่างดีและให้ความร่วมมือในการก่อตั้งกองทุน ขึ้นเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2544 โดยร่วมกันคัดเลือกคณะกรรมการ จำนวน 15 คน เข้ามาบริหารจัดการเงินกองทุนที่ได้รับจัดสรร 1 ล้านบาท เมื่อวันที่ 6 กันยายน 2544 ปัจจุบันกองทุนมีสมาชิกทั้งหมด 125 ราย จำนวนเงิน 1 ล้านบาท ทำการปล่อยกู้ให้กู้ 5 ครั้ง ยอดผู้กู้ทั้งสิ้น 116 ราย เป็นเงิน 1,059,000 บาท สำหรับโครงการกู้นำไปทำไร่มันสำปะหลัง ทำนา เลี้ยงสัตว์ ค้าขาย ซื่อจกรเย็บผ้าอุตสาหกรรมและเปิดร้านเสริมสวย

1.1.2 ผลการประเมินกระบวนการ พบว่า กองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนาได้ดำเนินการจัดทำระเบียบข้อบังคับและเอกสารต่าง ๆ ของกองทุนเป็น

ระเบียบเรียบร้อย ครบถ้วนและเป็นปัจจุบัน ด้านการคัดเลือกผู้กู้เงินกองทุนหมู่บ้าน คณะกรรมการได้มีการคัดเลือกจากสมาชิกที่นำเสนอโครงการของผู้เงินจากกองทุน โดยได้พิจารณาด้วยความยุติธรรมโครงการมีความเป็นไปได้ เหมาะสมและมีศักยภาพในการชำระหนี้ เมื่อถึงกำหนดคืนเงินผู้กู้ต้องนำเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยส่งให้กับประธานกองทุน เพื่อให้เหรียญกษาปณ์ผู้กู้คืนหนี้รายตัวพร้อมกับให้ตัวแทนที่มีหน้าที่นำเงินฝากธนาคาร ส่วนการจัดทำบัญชีของกองทุนหมู่บ้าน คณะกรรมการกองทุนที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการจัดทำบัญชี พบปัญหาอยู่บ้าง เนื่องจากมีการศึกษาน้อยและขาดประสบการณ์ในการทำบัญชีอย่างเป็นระบบ แต่เมื่อหน่วยงานพัฒนาการอำเภอเข้ามาดูแล ได้ทำการจัดทำบัญชีครบถ้วน ตามแบบที่ทางคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด ซึ่งการจัดทำบัญชีทำได้เป็นอย่างดีปัจจุบันสามารถดูเข้าใจได้ง่าย

1.1.3 ผลการประเมินผลผลิต พบว่า กองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา ปัจจุบันมีสมาชิก 125 ราย มีเงินสะสมของกองทุนจากสมาชิก แยกเป็น ค่าหุ้นเป็นเงิน 15,000 บาท และเงินฝากสัจจะออมทรัพย์ ยอด ณ 30 มิถุนายน 2545 เป็นเงิน 43,800 บาท รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 59,225.63 บาท สำหรับเงินจัดสรร 1 ล้านบาท ได้ดำเนินการให้สมาชิกกู้ยืมจนถึงเดือนมิถุนายน 2545 รวมผู้กู้ทั้งหมด 116 ราย เป็นเงิน 1,059,000.- บาท (ยอดเงินให้กู้เกิน 1 ล้านบาท เนื่องจากมีการหมุนเวียนของเงิน) ระหว่างดำเนินการมีสมาชิกชำระเงินกู้ก่อนกำหนด 13 ราย เป็นเงิน 112,000 บาท ยอดลูกหนี้คงเหลือ 103 ราย เป็นเงิน 947,000 บาท ดังนั้นคงเหลือยอดเงินในบัญชีเงินล้าน 58,039.45 บาท (แยกเป็น ต้นเงินให้กู้คงเหลือ 53,000.- บาท ดอกเบี้ยรับจากเงินให้กู้ 2,240.- บาท และดอกเบี้ยเงินฝากธนาคาร 2,779.75 บาท)

1.2 หน่วยระบบ B คือ หน่วยระบบการดำเนินงานของผู้กู้แต่ละราย

1.2.1 ผลการประเมินบริบทเฉพาะตัว พบว่า ผู้กู้เงินส่วนใหญ่ มีประสบการณ์เกี่ยวกับธุรกิจที่อื่นของผู้เป็นอดี เพราะโครงการยืมกู้ส่วนใหญ่จะเป็นภาคการเกษตร ได้แก่ ทำไร่ทำนํ้าสำหรับเลี้ยง ซึ่งเป็นอาชีพที่ทำกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ รวมทั้งมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่น สำนักงานเกษตรอำเภอขามทะเลสอ ส่งข้าราชการมาอบรมให้ความรู้ด้านการประกอบอาชีพทางการเกษตรอยู่เป็นประจำ และในปัจจุบันเศรษฐกิจของประเทศทรุดลงอย่างหนัก รายได้ต่าง ๆ ของเกษตรกรลดลง แต่ค่าใช้จ่ายด้านต่าง ๆ กลับสูงขึ้นทำให้ไม่สมดุลกัน จึงเกิดปัญหาการกู้เงินนอกระบบมาใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งมีอัตราดอกเบี้ยสูงถึง ร้อยละ 5 ต่อเดือน

1.2.2 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้า พบว่า ผู้กู้เงินกองทุนส่วนใหญ่ได้นำเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้านทั้งหมดมารวมกับเงินสมทบส่วนตัวบางส่วน นำไปประกอบกิจการตามโครงการที่ขอกู้ แต่บางส่วนนำเงินกองทุนแบ่งไปใช้หนี้เก่าส่วนหนึ่งและอีก

ส่วนหนึ่งนำไปประกอบกิจการที่ขอกู้ พบเพียงไม่กี่รายเท่านั้นที่นำไปซื้อเครื่องใช้ซึ่งไม่ได้ทำให้เกิดรายได้ สำหรับผู้กู้เงินที่นำเงินไปประกอบกิจการจริงจะมีรายได้เพิ่มขึ้น

1.2.3 ผลการประเมินกระบวนการ พบว่า ผู้กู้เงินกองทุนหมู่บ้านส่วนใหญ่จะนำเงินไปใช้อย่างถูกวิธีและเป็นระบบ เนื่องจากผู้กู้นำไปประกอบกิจการเดิมที่ทำอยู่แล้ว เช่น การทำการเกษตร นำเงินที่กู้มาได้ใช้จ่ายในการดำเนินงาน โดยเป็นค่าแรงต่าง ๆ ส่วนวัสดุและอุปกรณ์ในการดำเนินงานกิจการจะมีพร้อมอยู่แล้ว อีกทั้งมีหน่วยงานราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาให้ความรู้ คำแนะนำด้านการประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นประจำ ผู้กู้ที่ประสบความสำเร็จจะมีรายได้เพิ่มขึ้นและความเป็นอยู่ดีขึ้นอีกด้วย

1.2.4 ผลการประเมินผลผลิต พบว่า ผู้กู้เงินกองทุนหมู่บ้านนำไปประกอบอาชีพจริงตามโครงการที่เสนอขอกู้ ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านดีขึ้นสามารถเลี้ยงตัวและครอบครัวได้ ลดการกู้เงินนอกระบบที่มีดอกเบี้ยสูง เกิดกลุ่มอาชีพใหม่ ๆ ก่อให้เกิดรายได้เสริมนอกเหนือจากอาชีพหลักภาคเกษตร เช่น กลุ่มเพาะเห็ดนางฟ้า กลุ่มจักรเย็บผ้าอุตสาหกรรม เป็นต้น ทำให้มีการจ้างแรงงานในท้องถิ่น ผู้ที่เคยไปขายแรงงานต่างถิ่นกลับเข้ามาในหมู่บ้านทำให้ครอบครัวมีความอบอุ่น และเกิดศูนย์เผยแพร่ความรู้กลุ่มอาชีพต่าง ๆ เป็นที่รู้จักแก่บุคคลภายนอกสร้างชื่อเสียงแก่หมู่บ้าน นำความภาคภูมิใจมาสู่ทุกคนในชุมชน

## 2. ผลการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้ สรุปได้ดังนี้

2.1 อาชีพทำไร่มั่นสำปะหลัง ผู้กู้นำเงินกู้ไปลงทุนในการดำเนินกิจการ เช่น ค่าจ้างรถไถปรับสภาพดิน ค่าแรงงานปลูกและกำจัดวัชพืช ซื้อพันธุ์มัน และซื้อปุ๋ยเคมี เป็นต้น สำหรับผู้ที่ใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพและปุ๋ยพืชสดในไร่มั่นสำปะหลังตามที่ได้มีการส่งเสริมจากหน่วยงานราชการ ผลผลิตที่ได้จะเท่ากับหรือใกล้เคียงกับการใช้ปุ๋ยเคมี แต่ผลที่ได้จะช่วยลดรายจ่ายจากการซื้อปุ๋ยเคมีที่มีราคาแพง ทำให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้นและไม่เป็นอันตรายต่อผู้ใช้และสิ่งแวดล้อม

2.2 อาชีพเลี้ยงสุกร ผู้กู้เงินกลุ่มอาชีพนี้จะเป็นกลุ่มเยาวชนของหมู่บ้าน เป็นผู้ประกอบการรายใหม่ที่ต้องใช้เงินลงทุนสูง ในการสร้างเล้า ซื้ออุปกรณ์ต่าง ๆ อาหาร และซื้อลูกหมู รายได้ในปีแรกเสมอตัวเพราะหมดไปค่าใช้จ่ายหลักค่างที่กล่าวมาแล้ว ผลตอบแทนที่ได้้นอกจากเป็นตัวเงินแล้ว ยังช่วยให้กลุ่มเยาวชนใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ หลีกเลี่ยงการมั่วสุมสิ่งเสพติดและเป็นแหล่งฝึกอาชีพในอนาคตของกลุ่มเยาวชนเหล่านี้อีกด้วย

2.3 อาชีพเย็บผ้าอุตสาหกรรม ผู้กู้เงินนำเงินกู้มาทำการซื้อจักรเย็บผ้าอุตสาหกรรมไฟฟ้า ซึ่งเป็นอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพทำให้การเย็บผ้าต่าง ๆ เช่น ผ้าปูที่นอน ปลอกหมอน ผ้า màn มีความรวดเร็วและได้ปริมาณเพิ่มมากขึ้น ช่วยเพิ่มรายได้ให้กับ



ครอบครัว และมีการจ้างแรงงานในท้องถิ่นในการปักผ้า กลั้วผ้า และตรวจชิ้นงาน

2.4 อาชีพค้าขาย ผู้ถือหุ้นส่วนใหญ่จะกู้เงินมาลงทุนเพิ่มโดยขยายกิจการให้มีสินค้าหลากหลายชนิดตามความต้องการของลูกค้า เพื่อให้ทันคู่แข่งกัน ผู้ถือหุ้นที่ประสบความสำเร็จสามารถมีเงินทุนหมุนเวียนในกิจการสูงขึ้น

## 1.2 อภิปรายผล

การอภิปรายผลกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา สรุปได้ดังนี้

### 1. ความคิดเห็นและทัศนคติของชุมชนที่มีต่อกองทุนหมู่บ้าน

สมาชิกกองทุนและคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา มีความรู้ความเข้าใจโครงการกองทุนหมู่บ้านเป็นอย่างดี เพราะสามารถสร้างงาน มีเงินทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาอาชีพ เพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว ลดการกู้ยืมเงินนอกระบบที่มีดอกเบี้ยสูง ทำให้ชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

2. ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา

ปัญหาและอุปสรรค คือ ความไม่พึงพอใจของผู้กู้บางรายต่อคณะกรรมการ ด้านการอนุมัติเงินกู้ จึงก่อให้เกิดปัญหาขัดแย้งในกองทุน รวมทั้งในความเป็นจริงผู้กู้ที่อยู่ในชุมชน คือลูกหนี้ ธ.ก.ส. ที่ขอพักชำระหนี้ตามนโยบายของรัฐบาลและยังเป็นลูกหนี้ของอีกหลาย ๆ โครงการกู้ต่าง ๆ คณะกรรมการบางคนไม่มีเวลาให้กับกองทุนมากนักเพราะมีอาชีพส่วนตัว และจำนวนเงินที่ได้รับจัดสรร 1 ล้านบาท ไม่เพียงพอต่อจำนวนสมาชิกที่ต้องการกู้

### 3. ศักยภาพของการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา

กองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา มีการจัดโครงสร้างองค์กรอย่างชัดเจน คณะกรรมการบริหารงานกองทุนมีการจัดตั้งตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ มีการแบ่งตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละฝ่ายตามความรู้ ความสามารถอย่างถูกต้อง และมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเงินกองทุนเป็นอย่างดี มีการร่วมมือกันดีพอสมควร จะเห็นได้จากการประชุมประจำเดือนของคณะกรรมการจะมีการเข้าร่วมประชุมเกินครึ่งหนึ่งของจำนวนคณะกรรมการทุกครั้ง และเมื่อมีกิจกรรมของกองทุนเกิดขึ้นจะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี นอกจากนี้แล้วกองทุนหมู่บ้านมีการบริหารจัดการด้านการเงินที่ดี เนื่องจากมีลูกหนี้มาชำระหนี้ก่อนถึงกำหนดชำระบางส่วน จึงมีเงินนำมาปล่อยให้ผู้กู้รายอื่นต่อไป ก่อให้เกิดการหมุนเวียนทำให้กองทุนมีความคล่องตัวและบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ

### 4. ประกอบที่จะทำให้กองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนาเข้มแข็ง

นำไปสู่การพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านอย่างยั่งยืน

ชุมชนมีความรักความสามัคคี ซื่อสัตย์ไม่ลักขโมย เสียสละเพื่อส่วนรวม ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการศึกษาอบรมนำความรู้มาสร้างกลุ่มอาชีพต่าง ๆ และมีการประชุมประจำเดือนทุกวันที่ 4 ของเดือน เพื่อรับทราบข่าวสารต่าง ๆ ของทางราชการ เปิดโอกาสให้ชาวบ้านแสดงความคิดเห็นเรื่องต่าง ๆ และปรึกษาหารือกันเมื่อมีเหตุการณ์หรือปัญหาเกิดขึ้นในหมู่บ้าน นอกจากนี้ผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีความเป็นผู้นำสูงได้รับความเชื่อถือจากสมาชิกในชุมชนมากพอสมควร และเพียงพอที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้มแข็งทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมการเมืองการปกครองของชุมชนได้

## 2. ข้อเสนอแนะ

### 2.1 ข้อเสนอแนะการปรับปรุงแก้ไขระเบียบข้อบังคับกองทุนหมู่บ้าน

จำนวนเงินและระยะเวลาคืนเงินที่กำหนดขึ้นนั้นเป็นระยะเวลาสั้น บางอาชีพก็ไม่สามารถได้รับผลตอบแทนได้ทันกำหนดคืนเงินกู้ และผู้กู้บางคนต้องหันไปกู้เงินนอกระบบเพื่อให้ทันเวลาการใช้คืนเงินกองทุน จึงทำให้บางโครงการไม่ประสบผลสำเร็จตามที่คาดหมายไว้

### 2.2 ข้อเสนอแนะการบริหารจัดการกองทุน

2.2.1 หน่วยงานของรัฐบาลควรเข้ามาช่วยส่งเสริม พัฒนาศักยภาพการบริหารงานของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา ในเรื่องจากจัดทำบัญชีและบัญชีประจำให้มีประสิทธิภาพ เป็นระบบง่ายในการตรวจสอบช่วยทำให้เกิดการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.2.2 ควรให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านได้ศึกษาดูงานบ้างเป็นครั้งคราว เพื่อนำความรู้ที่ได้มาบริหารงานกองทุนให้พัฒนายิ่งขึ้น

### 2.3 ข้อเสนอแนะนำเงินกู้ไปพัฒนากิจกรรมอาชีพของสมาชิกกองทุน

2.3.1 หน่วยงานของรัฐบาล ควรเข้ามาอบรมให้ความรู้ ด้านการทำบัญชีอย่างง่ายแก่สมาชิกกองทุนและชาวบ้านทั่วไปที่สนใจ

2.3.2 หน่วยงานของรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรเข้ามาให้ความรู้และคำแนะนำด้านการพัฒนาการเกษตรอย่างต่อเนื่อง กำกับดูแลด้านการรับประกันราคาสินค้าการเกษตรของชาวบ้านในชุมชน

### 2.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการค้นคว้าวิจัยต่อไป

ควรมีตลาดรองรับสินค้าการเกษตรของกลุ่มเกษตรกรที่ผลิตขึ้นมามากยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดการกระจายตัวสินค้าเกษตรทำให้ชุมชนมีรายได้มากยิ่งขึ้น นำไปสู่ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม

## บรรณานุกรม

- การพัฒนาชนบท, กรม.2535. การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการพัฒนาชุมชน  
กระทรวงมหาดไทย. ม.ป.ป.
- กิติ ศัยคานนท์, นายแพทย์.2531. เทคนิคการสร้างภาวะผู้นำ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ :  
บริษัทเชษฐา สตุคิโอ จำกัด.
- ไกรยุทธ วีระยาตীনันท์.2525. “ปฏิรูปแนวคิดการพัฒนาชนบท : ยุทธศาสตร์จุลนคร”  
เศรษฐศาสตร์ปริทัศน์ 5 (1) มกราคม - มิถุนายน 2525.
- กฤษณพงษ์ จุฑะกนก.2541. ความเป็นเอกภาพและความเข้มแข็งของชุมชนชนบทไทย :  
กรณีศึกษา สถาบันราชภัฏนครราชสีมา.
- โครงการเสริมบทบาทผู้นำท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาชนบทยากจน. 2526. (อัดสำเนา).
- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงาน. 2544. คู่มือสำหรับประชาชน  
เพื่อเตรียมการจัดตั้งและดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์  
คุรุสภา ลาดพร้าว.
- \_\_\_\_\_. 2544. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วย คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและ  
ชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544 ระเบียบ  
คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)  
พ.ศ. 2544 , กรุงเทพฯ : บริษัทสหพัฒนาการพิมพ์.
- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา. 2544. แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมิน  
ความพร้อมกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา. นครราชสีมา.
- \_\_\_\_\_. 2544. ระเบียบข้อบังคับกองทุนหมู่บ้านหนองสรวงพัฒนา. นครราชสีมา.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2523). ชนบทไทย.  
กรุงเทพฯนคร : โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.
- คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (กสส.), คณะอนุกรรมการเฉพาะด้านจัดทำ  
แผนงานสตรี . 2537. นโยบายและแผนงานหลักสตรีระยะยาว (พ.ศ.2535 – 2545) ,  
สำนักงานปลัดนายกรัฐมนตรี.
- คณะกรรมการอำนวยการงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรในชนบท (พชช.). 2544.  
จปฐ 2 แบบประมวลผลและเทียบเป้าหมายข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานของ  
ครอบครัวรายหมู่บ้าน ประจำปี 2544 บ้านหนองสรวงพัฒนา. นครราชสีมา.

- \_\_\_\_\_ . 2544. แบบสอบถามข้อมูล กชช. 2 ค ปี 2544 ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน ข้อมูล ณ 22 มิ.ย. 2544 บ้านหนองสรวงพัฒนา. นครราชสีมา.
- จำเนียร สุขหลาย และคณะ. 2544. รวบรวมบทความทางการประเมินโครงการ.
- จิตยา สุวรรณชฎ และกองวิจัยและประเมินผล กรมการพัฒนาชุมชน. พัฒนาการ ความคาดหวังบทบาทของพัฒนากร คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้านและเจ้าหน้าที่ระดับอำเภอ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น.
- ทองคูณ หงส์พันธุ์. 2522. การวิจัยเพื่อจัดรูปแบบยุทธวิธีการฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชนบท. ปริญญาโท มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- นเรศ สงเคราะห์สุข. 2541. จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ. เชียงใหม่ : สำนักงานโครงการพัฒนาที่สูงไทย-เยอรมัน.
- นงลักษณ์ เดชะพิงษ์. 2544. จุดเด่น-จุดด้อย กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. คณะทำงานกองทุนชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ.
- บวรศักดิ์ อูวรรณโณ. 2527. "การแก้ไขปัญหาสังคมและเศรษฐกิจด้วยกฎหมาย : ปัญหาเรื่องความยากจน" กฎหมายกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. 2542. เอกสารการสอนวิชา พื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมของเมืองไทย. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช.
- ประมวล ต้นยะ. 2537. การส่งเสริมและศึกษาค้นคว้าสตรีในการมีส่วนร่วมตัดสินใจในงานพัฒนาหมู่บ้าน. (อัดสำเนา).
- ประยุทธ สุวรรณโกตา. 2522. "บทบาทผู้นำท้องถิ่นในงานพัฒนาชุมชน" วารสารพัฒนาชุมชน. 18 พฤษภาคม 2522.
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. 2524. การบริหารงานพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- \_\_\_\_\_ . 2526. "แนวคิดใหม่ในการพัฒนาชนบท" การพัฒนาชนบท. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช.
- ภาวิณีย์ เจริญยิ่ง. 31 มกราคม 2545. "บัณฑิตกองทุนหมู่บ้าน ก้าวอย่างที่ดั่งฝัน" มติชนสุขสรรค์. หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน : 12.
- ยุวัฒน์ วุฒิมณี. 2526. "รูปแบบการพัฒนาชนบท" การพัฒนาชนบท. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช.
- ศูนย์ประชาสัมพันธ, กระทรวงศึกษาธิการ. 4 มกราคม 2545. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกับโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการฯ : อีกรูปแบบหนึ่งของกระทรวงศึกษาธิการและทบวงมหาวิทยาลัยงานเพื่อบ้านเมือง. หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน : 18.

สมชัย รักวิจิตร. 2524. ความเป็นผู้นำในหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย  
ศูนย์วิจัยและพัฒนาการทหารระหว่างไทย – สหรัฐ.

สมพันธ์ เตชะอุธิก . 15 มกราคม 2545. การบริหารกองทุนเงินล้านให้มีประสิทธิภาพ .

หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน : 6.

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (บรรณาธิการ). 2544. รวมบทความทางการประเมินโครงการ. พิมพ์ครั้งที่ 6  
ฉบับปรับปรุงเพิ่มเติม สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2543. ทฤษฎีสังคมและกลยุทธการพัฒนาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ :  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุไรวรรณ โชติวิท . 2521. บทบาทสตรีชนบทที่มีส่วนในการตัดสินใจปรับปรุงไร่นา :  
ศึกษากรณีตำบลหมื่นไวย อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา วิทยาลัยครู  
นครราชสีมา. (อัครสำเนา).

